

ЯСМИНА КАДРА КАБУЛСКИТЕ ЛЯСТОВИЦИ

Превод от френски: Георги Цанков, 2007

chitanka.info

През девет гори в десетата едно торнадо разгръща пищната си рокля, изпълнявайки ужасяващия танц на изпаднала в транс вещица. Истерията му обаче не успява да сведе калцираните палмови дървета, извисили се в небето като ръцете на подложен на изтезание окаяник. Знойна жега всмуква хипотетичните полъхвания свеж въздух, които нощта при трескавото си бягство е пропуснала да отнесе със себе си. От края на утринта нито една хищна птица не е намерила достатъчно сили, за да полети над плячката си. Овчарите, които обикновено отвеждат рехавите си стада в подножието на хълмовете, са изчезнали. На километри околоръст, с изключение на няколкото часови, сгущени в първобитните си наблюдателни кули, няма жива душа. Мъртвешко мълчание придружава безбрежната самотност.

Афганистанските земи са само бойни полета, арени и гробища. Молитвите се разпиляват във фурията на картеча, всяка нощ вълците вият на умряло, а когато зафучи, вятърът смесва тъжбите на просяците с грака на гарваните.

Всичко изглежда възпламенено, вкаменено, поразено от ужасна магия. Стъргалото на ерозията дере, прониква в дълбочина, сякаш павира некрозната почва, безнаказано издига надгробните камъни на спокойната си сила. След това внезапно в полите на планините, яростно епилирани от издишванията на огнената геена, се появява Кабул... или това, което е останало от него: град в състояние на напреднало разкапване.

Нищо вече няма да бъде както преди, сякаш говорят напуканите пътища, олиселите хълмове, нагретият до бяло хоризонт и остатъците от огнестрелни оръжия. Руините на укрепленията са засегнали душите. Прахта застила овощните градини, заслепява погледите и циментира умовете. На места бръмченето на мухите и смрадта от погиналите животни добавят към безутешността нещо невъзвратимо. Може да се рече, че светът се разлага, че гангрена му е плъзнала оттук, в Пащун, и същевременно превръщането на твърдата в пустиня продължава неумолимо да прониква в съзнанието на хората, в техния манталитет.

Никой не вярва в чудото на пороите, в пролетните феерии, а още по-малко в зората на милостивото утре. Хората са обезумели; обърнали са гръб на деня, за да посрещнат нощта. Светите застъпници са

обезвластени. Пророците са мъртви, а призраците им са разпнати върху детските чела...

Но въпреки всичко именно тук, в немотата на камънаците и сред мълчанието на гробовете, редом с изсъхналата почва и неплодието на сърцата, се роди нашата история, тъй както над застоялите води на тресавището изниква водната лилия.

1.

Атик Шаукат размахва нагайката си наоколо, за да си проправи път сред дрипавата тълпа, която се вихри като ято мъртви листа между сергиите на пазара. Той закъснява, но е невъзможно да напредва по-бързо. Сякаш се е озовал в пчелин; ударите, които раздава напосоки, не вълнуват никого. Пазарен ден е и хората сякаш не са на себе си. Атик изпитва шемет. Просяците прииждат от четирите краища на града на все по-мощни вълни, оспорват си хипотетичните свободни пространства с коларите и със сеирджиите. Миризмата на потните хамали и изпаренията от развалени храни изпълват въздуха с ужасяваща миризма, а същевременно безпощадна горещина смазва площада. Няколко призрачни жени, прикрити зад нечистите бурки, се прилепват към минувачите, протегнали умолително ръце, и мимоходом прибират коя някоя дребна монета, коя грозна хула. Нерядко, тъй като те упорстват, някой вял удар с ремък ги отблъсква назад. Оттеглят се за миг, но веднага се завръщат в щурм, мърморейки безподобни молитви. Други, заобиколени от дечурлига с гъмжащи от мухи ноздри, отчаяно са се прилепили около продавачите на плодове и дебнат, между две протяжни жалби, да грабнат изгнил домати или глава лук, който някой зорък клиент е открил на дъното на пазарската си торба.

— Не стойте тук — навиква ги един продавач, размахвайки яростно дълга върлина над главите им, — довличатے несполуката и всевъзможни насекоми към сергията ми.

Атик Шаукат си гледа часовника. Челюстите му се сгърчват от гняв. Палачът е трябвало да пристигне преди десетина минути, а пък той още се влечи по улиците. Отчаян, отново сипе удари, за да разпръсква човешките талази, настървява се срещу група старци, също тъй нечувствителни към свистенето на нагайката, както и към плача на изгубилото се сред гмежта момиченце, а след това, възползвайки се от пробива, предизвикан от преминаването на някакъв камион, той успява да се добере до не толкова оживена уличка и се забързва, накуцвайки, към странно стърчаща сред заобикалящите я развалини сграда. Това е

стар, неизползван по предназначението си диспансер, отдавна плякосан от бесовете и превръщан понякога от талибаните във временен затвор, когато в квартала се предвижда публична екзекуция.

— Къде беше, бе? — крещи един брадатко, размахвайки своя калашников. — Преди час пратих хора да те търсят.

— Извинявай, Касим Абдул Яббар — отвръща Атик, без да спира, — не си бях вкъщи.

После възбудено добавя:

— Ходих в болницата. Трябваше по спешност да закарам там съпругата си.

Касим Абдул Яббар сякаш не го чува и продължава да го гълчи, сочи с пръст циферблата на часовника си и му показва, че заради него всички са изгубили търпение. Атик свива врат и се насочва към сградата, където го чакат въоръжени мъже, седнали от двете страни на портала. Един от тях се надига, изтупва задника си, отива към една камионетка със свален гюрук, гарирана на двајсетина метра, скача в кабината, пали мотора и на заден ход я докарва до входа на затвора.

Атик Шаукат измъква изпод дългата си жилетка връзка ключове и нахълтва в тъмницата, следват отблизо от две обвити в бурки милиционерки. В ъгъла на килията, точно там, където през капандурата се прокрадва тънък сноп светлина, една жена привършва молитвата си. Двете милиционерки приканват надзирателя да се оттегли. Останали сами, те изчакват затворничката да се изправи, приближават се до нея и грубо ѝ нареждат да стои исправена, след което започват здраво да връзват ръцете и краката ѝ. Проверяват дали въжетата са стегнати яко, напъхват тялото ѝ в голям платнен чувал и я изблъскват в коридора. Атик, който чака на портала, сигнализира на Касим Абдул Яббар, че милиционерките пристигат. Последният нарежда на мъжете в двора да се отдалечат. Заинтригувани минувачи се събират мълчаливо срещу сградата. Двете милиционерки излизат на улицата, държат затворничката под мишниците, натикват я в каросерията на камионетката и застават плътно около нея.

Абдул Яббар вдига капака на колата и пуска резето. Поглежда за последен път двете милиционерки и затворничката, за да се убеди, че всичко е наред, качва се до шофьора и удря с приклад по тавана, за да потеглят. Камионетката незабавно тръгва, ескортирана от голям джип със светец буркан отгоре и натоварен с разпасани милиционери.

Мохсен Рамат дълго се колебае, преди да реши да се присъедини към тълпата на площада. Обявена е публичната екзекуция на проститутка. Тя ще бъде убита с камъни. Няколко часа по-рано работници са разтоварили пълни с камъни каруци край лобното място и са издълбали малък петдесетсантиметров трап.

Мохсен е присъствал на няколко подобни линчувания. Вчера двама души, единият от които почни невръстен, бяха обесени на кулокран и ги свалиха оттам едва при падането на нощта. Мохсен ненавижда публичните екзекуции. Те му напомнят колко е крехък, разкриват му безпощадно ясно, че е смъртен; внезапно той открива колко нищожно е всичко, нещата и живите твари, и вече битието загубва отколешната си сигурност. Когато за първи път присъства на умъртвяване — беше обезглавяване на убиец от роднина на жертвата, — направо се разболя. Дълги нощи наред в сънищата му се появяваха жестоки кошмари. Често се разбуждаше, виейки като обсебен от бесове. По-късно, колкото повече дните се изпълваха с ешафоди и изкупителни агнеци, дотолкова, че гражданите на Кабул се ужасяваха от мисълта, че някоя екзекуция може да бъде отложена, Мохсен престана да сънува. Съзнанието му угасна. Щом затвори очи, той заспива, а сутрин се събужда с глава, празна като стомна. За него и за останалите смъртта е баналност. Впрочем всичко е баналност. Освен екзекуциите, които ободряват оцелелите всеки път, когато моллите вършееха пред домовете им, няма нищо друго. Кабул се е превърнал в преддверие към отвъдното. Мрачно преддверие, ориентировъчните знаци в което са фалшифицирани; целомъдрено мъченичество; непоносима латентност, наблюдавана в най-строгата интимност.

Мохсен не знае къде да иде, нито какво да прави със своето безделие. От сутринта той непрестанно се шляе из опустошените предградия, с колебливо съзнание и неизразяващ нищо поглед. Преди, тоест на светлинни години от днес, той обичаше вечер да се разхожда по булевардите на Кабул. По онова време витрините на магазините нямаха кой знае какво да предложат, но никой не шибаше лицата с камшик. Хората се занимаваха със задълженията си с достатъчно мотивация. Магазинчетата бяха пълни до пръсване; глъчката от тях се изплискваше върху тротоарите като поток от добродушие. Потънали в ракивовите си столове, старците пушеха чибуците си, примижаваха заради слънчевите лъчи, а ветрилата небрежно лежаха на коремите им.

И жените, въпреки прикриващите ги воали, се носеха, съпроводжани от аромата на парфюма си като горещ полъх. Някогашните керванджии твърдяха, че нийде другаде при странстванията си не са срещали толкова пленителни хурии^[1]. Непроницаеми весталки, смеховете им бяха песен, а грацията им — приказно проявление. Именно по тази причина носенето на бурки се превърна в необходимост; то в по-голяма степен ги предпазваше от лошите погледи, отколкото да спестява на мъжете прекалени вълшебства... Колко далеч е сега това време. Дали пък не е плод на приказно въображение? Днес булевардите на Кабул не крият развлечения. Оголените фасади, които стърчат като по чудо, свидетелстват, че малките кафенета, евтините кръчми, къщите и зданията са изчезнали яко дим. Някога асфалтираният път е просто прашна пътека, която сандалите и чизмите утъпкват по цял ден. Магазинерите са скрили усмивките си в долапите. Пушачите на *челам*^[2] са изчезнали. Мъжете са се скрили в сенките на горчивите портокали, а жените, мумифицирани в саваните с цвят на ужас или на треска, са абсолютно анонимни.

Мохсен беше десетгодишен по време на съветското нашествие; възраст, на която не разбираш защо внезапно градините са опустели, а дните са станали не по-малко опасни от нощите; възраст, на която не осъзнаваш, че е връхлетяло нещастие. Баща му беше преуспяващ търговец. Живееха в голяма къща в самия център на града и редовно посрещаха гости — роднини или приятели. Мохсен не си спомня ясно това време, но е убеден, че щастието му е било пълно, че нищо не е помрачавало изблиците му на веселие, нито е заплашвало капризите на глезеното дете. После дойде руското нахлуване с апокалиптичната армада и грандоманските завоевателни амбиции. Афганистанското небе, по което се плетяха най-красивите идилии на света, ненадейно се покри с бронирани хищници; лазурната му чистота бе набраздена от барутни дири, а подплашените до смърт лястовици се разпръснаха заради балета на бойните ракети. Тук се беше настанила войната. Тя си намери подслон...

Клаксон го отхвърля встрани. Инстинктивно той покрива със своя шеш^[3] лицето си, за да се предпази от прахоляка. Камионетката на Абдул Яббар леко го забърсва, едва не премазва един мулетар и връхлита на площада, следвана отблизо от мощния джип. При появата на кортежа от стълпотворението се дочуват неприлични крясъци, а

настръхнали възрастни се карат с разрошени хлапаци за най-удобните за гледане места. Милиционерите трябва да удрят дето сварят, за да успокоят страстите.

Колата спира пред прясно изкопания ров. Свалят грешницата, докато отвсякъде към нея се сипят хули и проклетия. Отново вълнение превзема редиците на зяпачите, а нерешителните бързо са изтикани назад.

Нечувствителен към псувните, опитващи се да го прогонят, Мохсен се възползва от зейващите в навалищата процепа, за да се промъкне до първите редове. Повдигайки се на пръсти, той вижда как някакъв огромен див звяр „посажда“ наказаната в рова, покрива я с пръст до кръста, така че да остане изправена, но да не може да помръдва.

Един молла премята пешовете на своя бурнус^[4] над раменете ѝ, за сетен път измерва пренебрежително с поглед надолу, където едно клето същество се готви да загине, и започва гръмогласно да говори:

— Има създания, които са избрали да газят в калта като свине. Няма съмнение, че те познават Посланието, знаят какви са вредите от изкушенията, но не притежават достатъчно вяра, за да им се противопоставят. Окаяни, слепи и недостойни същества предпочитат мига разврат, също толкова мимолетен, колкото и недостоен, пред вечните градини. Отдръпнали са пръстите си от пречистващата вода на абдеста^[5], за да ги потопят в помията, запушили са си ушите за повика на мюезина, за да слушат единствено непристойностите на Сатаната, приели са да изпитат Божия гняв, вместо да се въздържат от порока. Какво да им изречем, освен нашата болка и нашето възмущение?... (Ръката му се насочва като меч към мумията.) Тази жена отлично е съзнавала какво върши. Опиянението от блудството я е отклонило от Божия път. Днес обаче Бог ѝ обръща гръб. Тя няма право нито на пощадата му, нито на милостта на вярващите. Тя ще умре в позор, тъй както е живяла.

Той замълчава, за да се изкашля, разгъва лист хартия, а на площада цари оглушително мълчание.

— *Аллаху акбар!*^[6] — извиква някой от дъното на тълпата.

Моллата вдига величествено ръка, за да усмири крещящия. След като декламира един стих от Корана, той прочита нещо, което прилича на афоризъм, прибира листа хартия във вътрешния джоб на жилетката

си и отделяйки миг за размишление, приканва тълпата да се въоръжи с камъни. Това е сигналът. С неописуем устрем хората се нахвърлят към купчините камъни, специално подредени на площада преди няколко часа. Порой от тях се посипва върху клетницата, която, здраво вързана, не издава нито стон, макар цялата да се тресе от ударите. Мохсен грабва три камъка и ги хвърля към мишената. Първите два не улучват заради бъркотията, но при третия си опит той уцелва жертвата право в главата и вижда с неизмерима радост как от удареното място избликва червено петно. След минута, цялата окървавена и потрошена, мъченицата се сгромолясва и повече не помръдва. Твърдостта ѝ допълнително наелектризира линчуващите я, които с изпълнени с кръв очи и с наслюнчени устни удвояват жестокостта си, сякаш се опитват да възкресят жената, за да продължат по-дълго мъките ѝ. Обхванати от колективна истерия, убедени, че могат да прогонят своите демони посредством този на сукубуса^[7], дори не си дават сметка, че надупченото отвсякъде тяло вече не отговаря на нападенията им, че принесената в жертва жена лежи бездиханна, полупогребана, като чувал с ужасии, захвърлен на лешоядите.

---

[1] Хуриите са красавици, обитаващи мюсюлманския рай. — Бел.прев. ↑

[2] Челам — афганска лула, използвана за пушене на тютюн или хашиш. — Бел.кор. ↑

[3] Шеш е дълъг памучен шал, използван за тюрбан; наименованието му идва от старото име на град Ташкент. — Бел.прев. ↑

[4] Бурнус е дълга горна вълнена дреха. — Бел.прев. ↑

[5] Абдест е мохамедански обред за пречистване чрез измиване. — Бел.прев. ↑

[6] „Аллаху акбар!“ ще рече „Бог е велик!“. — Бел.прев. ↑

[7] Сукубус е женски демон, който нощем се съвкупява с мъже. — Бел.прев. ↑

2.

Атик Шаукат се чувства зле. Врълхита го властно нуждата да излезе на чист въздух, да се облекне на дувара, да постои на слънце. Не може да остане нито миг повече в тази дупка на плъхове, да си говори сам или да се опитва да разчита извивките, които се преплитат неразделимо по стените на килиите. Хладината на сбутания зандан разбужда старите му болезки; понякога коляното му се вдървява от студ и той изпитва остра болка, когато го стъва. Същевременно има усещането, че го гони клаустрофобия; вече не може да понася сумрака, нито теснотията на нишата, която използва за канцелария, затрупана от паяжини и от трупове на мокрици. Той оставя ветроупорния си фенер до меха за вода от козя кожа и до обвитата във велур кутия, където държи дебел екземпляр от Корана, стъва молитвеното си килимче, закачва го на един пирон и решава да си тръгне. Каквото и да става, ако имат нужда от него, милиционерите знаят къде да го намерят. Затворническият свят му тежи. От няколко седмици си блъска главата над своя статут на тъмничар и все по-малко достойнства открива в него, хеле пък благородство. Тази констатация непрекъснато го изпълва с гняв. Всеки път, когато хлопне портата след себе си, отделяйки се от улиците и от шумовете, той има усещането, че се погребва жив. Непостижим страх смущава мислите му. Тогава се свива в ъгъла си и не желае да се овладее, обстоятелството, че се е отпуснал, му носи своеобразен вътрешен мир. Дали дваисетте години война го поглъщат? На четирийсет и две години той вече е изхабен, не вижда нито края на тунела, нито края на собствения си нос. Поддавайки се малко по малко на доброволното отричане от всичко, той започва да се съмнява в обещанията на моллите и понякога се улавя, че почти не го е еня за небесните мълнии.

Много е отслабнал. Лицето му се свлича на гънки върху брадата му на интегрис^[1]; очите му, макар и подчертани с чернило, са изгубили от остротата си. Мрачината на стените е победила съпротивата на ялната му мисъл, а тази на занятието му се закотвя

дълбоко в душата му. Когато нощем пазиш осъдените на смърт, а денем ги предаваш на палача, не очакваш нищо съществено от свободното време. Сега като не знае къде да се дене, Атик е неспособен да каже дали мълчанието на двете празни килии или призракът на езекутираната сутринта проститутка придава на помещението миризма на отвъдно.

Той излиза на улицата. Глутница улични хлапета преследва скитащо куче, вдигайки безумна гюрултия. Вбесен от подвикванията и от суматохата, Атик взема от земята камък и го запраща по най-близкото до него гаменче. Момчето ловко избягва летящата заплаха и невъзмутимо продължава да се дере, за да омаломощи окончателно видимо грохналото куче. Атик осъзнава, че си губи времето. Малките разбойници няма да се разпръснат, преди да са линчували четириногото, подготвяйки се по този начин предвидливо за линчуването на хора.

Приютил връзката ключове от затвора под жилетката си, той се отдалечава към пазара, наводнен от просяци и хамали. Както обикновено, необезкуражена от жегата, обхванатата от безумие тълпа пъпли сред сергиите, рови и преравя вехториите, тършува един бог знае какво, мачка с измършавели пръсти презрелите плодове.

Атик повиква един свой млад съсед и му поверява пъпеша, който току-що е купил.

— Отнеси го у дома. И не се влачи по улиците — заплашва го, размахвайки нагайката си.

Момчето се подчинява, неохотно грабва плода под мишница и поема към безподобното струпване на коптори.

Атик възнамерява първо да иде при чичо си, обуцар по професия, чието свърталище се намира точно зад купа руини, хей там; но пак си променя мнението: чичо му е един от най-големите бърборковци в рода им; ще го задържи до късно през нощта, повтаряйки му до втръсване все същите истории за ботушите, които майсторил за кралските офицери и за висшите сановници от бившия режим. На седемдесет години, наполовина сляп и почти глух, старият Ашраф вече дава фира. Често пъти клиентите му се изморяват да го слушат и да му правят компания, а той не се усеща, че са си заминали, и продължава да говори на стената, докато остане без дъх. Сега, когато вече никой не идва да си поръчва обувки, а износените чепици за

поправка са толкова овехтели, че той не знае от кой край да ги подхване, старецът се отегчава и е дотегнал на всички до смърт.

Атик спира посред път и започва да обмисля как да прекара вечерта. И през ум не му минава да се прибере вкъщи, където го чака разтуреното му легло, кухненските съдове, забравени в миризливия леген, и свитата му на кълбо жена в единия ъгъл на стаята, завила главата си с мръсна бурка, с възмораво лице. Именно заради нея закъсня той тази сутрин, едва не провали публичната екзекуция на блудницата. В диспансера сестрите не благоволяват да ѝ обърнат внимание, след като лекарят безпомощно разпери ръце. Може би именно заради нея той внезапно престана да вярва в обещанията на моллите и да се бои от небесните мънии. Всяка нощ тя го държи нащрек, стенойки почти до побъркване, заспива едва призори, съсипана от страданията и гърчовете. Всекидневно той е принуден да обикаля вонящите бърлоги на шарлатаните, за да търси еликсир, облекчаващ нетърпимите болки. Нито силата на талисманите, нито горещите молитви помогнаха на болната. Дори сестра ѝ, която се съгласи да живее у тях, за да ѝ помага, бързо-бързо пое обратно към селото си в Балучистан и престана да дава признаци за живот. Атик се озова сам-самичък и нямаше понятие как да се измъкне от това положение, което продължаваше да се влошава. Щом лекарят я е отписал, какво друго освен чудо да чакат? Но случват ли се все още чудеса в Кабул? Понякога, когато нервите му се опънат до скъсване, той молитвено събира треперещите си ръце и започва да зове небето да прибере съпругата му. В крайна сметка, защо да продължава да се мъчи, след като всяка всмукана глътка въздух я води до изнемога и изпълва с ужас близките ѝ?

— Внимание! — крещи някой. — Пазете се, пазете се...

Атик едва успява да се дръпне настрана, за да не го премаже една каруца, чийто кон е побеснял. Разпененото животно връхлита върху пазара, пораждайки начало на паника, внезапно поема към обвит в платно стан. Кочияшът пада от капрата, полита във въздуха и се стоварва върху една палатка. Конят продължава своя бяг, сподирян от писъците на децата и крясъците на жените, преди да се изгуби сред остатъците от храм.

Атик запретва полите на дългата си дреха и здраво ги изтупва, за да свали прахта.

— Рекох си, че ти е спукана работата — признава му мъж, настанил се на терасата на едно магазинче.

Атик разпознава Мирза Шах. Човекът му предлага стол.

— Да ти направя ли чай, надзирателю?

— Ще пия с удоволствие — казва Атик и се настанява на стола.

— По-рано от обичайното си ударил ключа.

— Трудно е сам себе си да надзираваш.

Мирза Шах повдига вежди.

— Да не искаш да ми кажеш, че в твоите килии вече няма пансионери?

— Така е. Последната беше убита с камъни тази сутрин.

— Блудницата ли? Не присъствах на церемонията, но ми разказаха...

Атик се обляга към стената, скръства пръсти на корема си и гледа развалините на това, което за предишното поколение е било един от най-оживените булеварди на Кабул.

— Много тъжен изглеждаш, Атик.

— Наистина ли?

— Веднага се набива в очи. Още щом те зърнах, си казах, бре да му се не види, горкият Атик, черно му е пред очите.

Атик свива рамене. Мирза Шах му е приятел от детството. Отраснали са в калпав квартал, срещали са едни и същи хора, минавали са по едни и същи места. Родителите им работеха в малка фабрика за стъкло. Имаха прекалено много грижи, за да се занимават с тях. Така че съвсем естествено Мирза отиде седемнайсетгодишен в армията, докато Атик се хвана като помощник на един шофьор на камион, а после смени неизброимо множество от занаяти, които денем му носеха това, което му отнемаше нощта. Двамата се изгубиха от поглед до деня, когато руснаците нахлуха в страната. Мирза Шах беше един от първите, които дезертираха от поделението си и се присъединиха към муджахидините. Храбростта и лоялността му бързо го издигнаха. Атик го намери на фронта, известно време служи под неговите заповеди, преди един снаряд да прекъсне устрема на неговия джихад. Беше евакуиран в Пешавар. Мирза продължи да воюва с невероятна жертвоготовност. След оттеглянето на съветските войски му предложиха отговорни постове в администрацията, които той отказа. Политиката и властта не го опияняваха особено. Благодарение

на връзките си той създаде малки предприятия, които му служеха за прикритие на паралелните му начинания, а именно — контрабандата и трафика на наркотици. Възшествието на талибаните охлади страстите му, но не разруши каналите му. Той доброволно пожертва няколко автомобила и други дреболии за правата кауза, посвоему подкрепи битката на месиански настроените нехранимайковци срещу довчерашните му братя по оръжие и успя да си запази привилегиите. Мирза знае, че вярата на един клетник трудно устоява на лесната печалба; достатъчно е да пълни лапите на новите господари на страната и за него потичат спокойни дни в разгара на суматохата. Неведнъж е предлагал на стария си приятел да работи за него. Атик неизменно отхвърля предложението, предпочита да влачи жалкия си живот, вместо да страда цяла вечност.

Мирза навива около пръста си броеницата и гледа своя приятел. Той пък е смутен и си чопли ноктите.

— Какво не е наред, надзирателю?

— И аз това се питам.

— Затова ли преди малко си говореше сам?

— Вероятно.

— Няма ли с кого да споделяш?

— Необходимо ли е?

— Защо не, когато не ти върви. Ти дотолкова беше потънал в грижите си, че не чу идването на каруцата. Помислих си, или Атик си е изгубил разсъдъка, или замисля страхотен държавен преврат...

— Внимавай какво говориш — прекъсва го недоволно Атик. — Рисуваме някой да ти повярва.

— Опитвам се да те разтуша.

— Добре знаеш, че човек в Кабул не бива да се шегува.

Мирза леко го докосва по ръката, за да го успокои.

— Като деца бяхме големи приятели. Нали не си забравил?

— Препатилите нямат спомени.

— Нищо не криехме един от друг.

— Днес това вече е невъзможно.

Ръката на Мирза се сгърчва.

— Какво се е променило днес, Атик? Нищо, абсолютно нищо. Дрънкат същите оръжия, разхождат се същите мутри, същите кучета лаят и същите кервани преминават. Ние винаги сме живели по същия

начин. Кралят си замина и други величества заеха мястото му. Вярно е, че девизите на гербовете се смениха, но се вършат все същите неправди. Не бива да се залъгваме. Манталитетите не се променят с векове. Тези, които очакват на хоризонта да изгрее нова ера, си губят времето. Откакто свят светува, съществуват тези, които живеят по течението, и тези, които отказват да се съобразят с реалността. Естествено, мъдрец е онзи, който приема нещата такива, каквито са. Този, който е наясно. Ти също трябва да разбереш истината. Не се чувстваш добре, защото не знаеш какво искаш, това е всичко. А приятелите са затова, да ти помагат да ти се проясни всичко. Ако смяташ, че все още съм твой приятел, сподели с мене мъките си.

Атик въздъхва тежко. Той измъква китката си от ръката на Мирза, потърсва в очите му помощ; след кратко колебание се предава.

— Съпругата ми е болна. Лекарят казва, че кръвта ѝ се разгражда много бързо, немалко лек за това зло.

За миг Мирза се слисва при мисълта, че мъж може да говори за жена си на улицата, а след това, поглаждайки боядисаната си с къна брада, той поклаща глава и изрича:

— Не е ли такава волята на Бога?

— Кой би посмял да се разбунтува срещу нея, Мирза? Във всеки случай, не и аз. Приемам я напълно, с безрезервно подчинение, ала съм сам и объркан. Никого си нямам да ми помага.

— Много просто тогава: изпъди я.

— Тя няма семейство — възразява наивно Атик, без да забелязва нарастващото презрение, което обзема лицето на приятеля му, видимо раздразнен, че трябва да обсъжда толкова маловажна тема. — Родителите ѝ умряха, братята ѝ се разпиляха, всеки където му видят очите. И освен това не мога да ѝ сторя подобно нещо.

— Защо пък не?

— Тя ми спаси живота, спомни си.

Мирза се дръпва назад, сякаш е поразен от аргументите на надзирателя. Той издава напред устните си, навежда се на една страна и поглежда изпитателно събеседника си.

— Празни приказки! — започва да вика. — Само Бог разполага с живота и със смъртта. Ти си бил ранен, когато си се сражавал за неговата прослава. Тъй като не е можел да изпрати Гавриил да ти помогне, той е извел тази жена на пътя ти. Тя се е погрижила за тебе *по*

Божията воля. Просто се е подчинила на волята Му. Ти си направил сто пъти повече за нея: взел си я за съпруга. Какво е можела да очаква повече, три години по-възрастна от тебе, някаква си непривлекателна и грозновата стара мома? Възможна ли е по-голяма щедрост спрямо една жена от това да ѝ предоставиш покрив, защита, чест и име? Нищо не ѝ дължиш. Тя трябва да се преклони пред жеста ти, Атик, да целува някой от пръстите ти всеки път, когато си събуваш обувките. Тя не означава кой знае какво извън онова, което ти представляваш за нея. По-нисша е от тебе. И още, няма мъж, който да дължи каквото и да било на жена. Нещастията на света идват именно от този предразсъдък.

Изведнъж той сбръчка вежди.

— Абе ти да не си толкова луд, че да я обичаш?

— Живеем заедно от двайсетина години. Това не бива да се пренебрегва.

Мирза е скандализиран, но успява да се сдържи и внимава да не засегне прекалено приятеля си от детството.

— Клет ми Атик, аз живея с четири жени. Ожених се за първата преди двайсет и пет години, за последната преди девет месеца. И към едната, и към другата изпитвам само недоверие, защото нито за миг не успях да разбера как действа онова, пипето в главите им. Убеден съм, че никога няма да проумея напълно мислите на жените. Човек ще рече, че разсъжденията им се движат в противоположна посока на часовниковата стрелка. Независимо дали ще живееш година или век с държанка, с майка или със собствената ти дъщеря, винаги ще изпитваш чувството на празнота, сякаш мрачна бездна те отделя все повече и повече, за да те изправи пред рисковете на нехайството ти. Колкото повече ти се струва, че си опитомил тези по рождение лицемерни и непредвидими създания, толкова по-малък е шансът ти да обуздаеш злотворствата им. Държиш змия в пазвата си, но това не те имунизира срещу отровата ѝ. Що се отнася до броя на годините, той не може да донесе умиряване в дом, където любовта към жените издава лековерието на мъжете.

— Въобще не става дума за любов.

— Какво чакаш тогава, та не я изриташ през вратата? Прогони я и си вземи здрава и снажна девственица, която знае да си затваря устата и обслужва безшумно господаря си. Не искам да те виждам да

си говориш сам по улицата като гламав. И най-вече не заради жена. Това обижда Бог и неговия Пророк.

Мирза внезапно млъква. Един младеж се е спрял на прага на магазинчето с блуждаещ поглед и обезкървени устни. Той е снажен, с голобrado и красиво лице, което е опасно от тънко колие едва покарал мъх. Дългите му и прави коси падат към раменете му, които са тесни и фини като на девойка.

— Какво желаш? — стряска го Мирза.

Мъжът докосва с пръст слепоочието си, за да се свести, жест, който още повече ядосва Мирза.

— Хайде решавай, влизай или се пръждосвай. Не виждаш ли, че разговаряме?

Мохсен Рамат забелязва, че двамината са грабнали нагайките си и са готови да го нашибат през лицето. Заднишком, той се оплита в извинения и бързо се отдалечава към близките палатки.

— Гледай го само — гневи се Мирза. — Тия хора нямат никакъв срам.

Атик кима утвърдително с глава. Натрапчивото вмъкване го е сепнало. Той осъзнава непристойността на изповедите си, ядосва се, че не е успял да устои на натрапчивото желание да измъкне мръсното си бельо на терасата на дюкянчето. Конфузно мълчание се установява между него и приятеля му от детство. Те не смеят дори да се погледнат, единият се преструва, че разглежда линиите на ръката си, а другият уж рови нещо около кафеничето.

---

[1] Интегрстите са крайните консерватори в Афганистан. — Бел.прев. ↑

3.

С несигурна ръка Мохсен Рамат блъсва вратата на дома си. От сутринта не е хапнал нищо и се чувства капнал от бродене. По дюкяните, на пазара, на площада, навсякъде, където го отвява вятърът, не го напуска неизмеримото отвращение, че се мотае напред-назад като тежест, закачена на крака на каторжник. Единственият му приятел и съприказчик се спомина миналата година от дизентерия. Той не успя да си намери други. Хората трудно се приучват да съществуват редом със собствената си сянка. Страхът се оказва най-ефикасната причина да проявяват бдителност. Чувствителността е по-разпалена от когато и да било, а доверяването се тълкува зле и талибаните не прощават на непредпазливите езици. Тъй като има само нещастия за споделяне, всеки предпочита да крие неблагоприятията си в своя ъгъл, за да не бъде затрупан от тези на другите. В Кабул радостите са подредени сред най-големите грехове, така че става безпредметно да търсиш при някого утеха. Пък и каква утеха можеш да намериш в хаотичния свят, изтъкан от бруталност и неправдоподобност, обезкървен от безкрайна върволица рядко жестоки войни; свят, напуснат от светите застъпници, отдаден на палачите и на гарваните, свят, който и най-горещите молитви не могат да върнат в лоното на разума?

В стаята не е останало почти нищо, освен една голяма покривка, постлана на пода вместо килим, две стари и изпокъсани широки кръгли табуретки и един прояден от червеи статив, на който е поставен Коранът. Мохсен е продал всичките си мебели малко по малко, за да пребори немотията. Сега вече няма дори с какво да замени счупените стъкла. Прозорците с разклатени капаци са като ослепели. Всеки път, когато по улицата минава милиционер, му нарежда незабавно да ги поправи: минавачът може да бъде шокиран от разбуленото женско лице. Мохсен е покрил прозорците с хартии: оттогава слънцето не надниква в дома му.

Той се събува на прага и грохва на пода.

— Да ти донеса ли да хапнеш? — обажда се женски глас иззад завеса в дъното на стаята.

— Не съм гладен.

— А малко вода?

— Ако е студена, няма да ти откажа.

В съседното помещение се разнася дрънкане, след това завесата се повдига и изниква красива като деня жена. Тя оставя гарафата пред Мохсен и сядна на табуретката срещу него. Мохсен се усмихва. Той винаги се усмихва, когато жена му се появява. Тя е неповторима, с неустоима свежест. Въпреки всекидневната суровост и покрусата на подчинения на мъжкото безумие град Зунайра няма нито една бръчка. Вярно е, че бузите ѝ са поизгубили от някогашната си свежест, смехът ѝ все по-рядко кънти, но огромните ѝ, блестящи като смарагди очи са запазили недокоснатата магията си.

Мохсен вдига гарафата към устните си.

Жената чака да насити жаждата си, за да се обърне към него.

— Изглеждаш преуморен.

— Днес много ходих. Краката ми парят.

Жената разтрива с краищата на пръстите си ходилата на съпруга си и започва деликатно да ги масажира. Мохсен се обляга на лакти и се оставя на докосванията на съпругата си.

— Чаках те за обяд.

— Забравих.

— Забрави ли?

— Направо не знам какво ми стана днес. Никога преди не съм изпитвал подобно усещане, дори и когато изгубихме къщата си. Чувствах се замаян и бродех безцелно, неспособен да разпозная улиците, по които кръстосвах напред-назад. Наистина странно. Сякаш потънах в някаква мъгла, не си спомням нито откъде съм минал, нито знаех накъде вървя.

— Вероятно си останал по-дълго на слънце.

— Не, не става дума за слънчасване.

Изведнъж той устремява ръка към дланта на съпругата си и я принуждава да прекрати масажа. Зунайра вдига блестящите си очи, заинтригувана от отчаяната сила на притискането към шепата ѝ.

Мохсен се колебае мъничко и пита с глух глас:

— Променил ли съм се?

— Защо ми задаваш този въпрос?

— Питам те дали съм се променил.

Зунайра сбръчква прекрасните си вежди, докато размисля.

— Не разбирам за какво искаш да говорим.

— Ами, за мене. Дали продължавам да съм същият мъж, онзи, когото ти предпочиташ пред другите? Запазил ли съм същите си навици, същите маниери? Намираш ли, че реагирам нормално, че се отнасям към тебе с все същата нежност?

— Вярно е, че много неща около нас се промениха. Къщата ни беше бомбардирана. Близките ни и приятелите вече ги няма, някои дори напуснаха този свят. Ти загуби търговията си. Отнеха ми моята работа. Вече не се храним до насита и не правим планове за нищо. Но сме заедно, Мохсен. Това е най-важното за нас. Заедно сме, за да се поддържаме. Имаме само нас си, за да храним някаква надежда. Един ден Бог ще си спомни за нас. Той ще забележи, че ужасите, които търпим всекидневно, не са успели да намалят вярата ни, че не сме се предали, че заслужаваме милосърдието му.

Мохсен пуска шепата на жена си и започва да гали скулата ѝ. Жестът му е изпълнен с обич; тя се отдава на ласката.

— Ти си единственото слънце, което ми е останало, Зунайра. Без тебе нощта ми ще е по-мрачна от преизподнята, по-студена от гроба. Но, за Бога, ако усетиш, че се променям спрямо тебе, че ставам несправедлив или лош, кажи ми веднага. Имам чувството, че нещата ми се изплъзват, че вече не се контролирам. Ако постепенно полудявам, помогни ми да се осъзная. Нямам нищо против да разочаровам целия свят, но не бих си простил да ти сторя зло, дори по невнимание.

Зунайра ясно вижда отчаянието на съпруга си. За да му докаже, че няма за какво да се упреква, тя оставя бузата си да се плъзне в плахата шепа.

— Изживяваме мъчителни мигове, скъпи. Защото страдаме, изгубихме усещането за душевен покой. Затишията ни ужасяват и се боим дори от всичко, което не ни заплашва.

Мохсен нежно отдръпва пръсти от бузата на съпругата си. Очите му гледат объркано; устремил е поглед в тавана и води жестока борба със себе си, за да сдържи вълнението си. Адамовата ябълка полудява в измършавялата му шия. Мъката му е толкова силна, че трепетът му

започва от скулите, разпространява се до брадичката и се връща, за да обхване устните.

— Тази сутрин извърших нещо немислимо — заявява той.

Зунайра се смразява, това, което прочита в отчаяния му поглед, я разстройва. Тя се опитва да хване ръцете му; той ги сплита на височината на гърдите си, сякаш за да се предпази от агресия.

— Не мога да повярвам — мълви той. — Как се случи? Как можах?

Зунайра повдига глава, все по-заинтригувана.

Мохсен започва да се задъхва. Гръдта му се издига и пропада в трескав ритъм. Той разказва, ужасен от словата си.

— Една проститутка беше линчувана на площада. Не знам как се присъединих към тълпата от дегенерати, която искаше кръв. Бях като засмукан от вихър. Аз също исках да изляза напред, да видя отблизо как погива нечистата твар. Когато пороят от камъни започна да се изсипва върху клетницата, аз също се наведох, наградих чакъл и започнах да я замерям. Обезумях, Зунайра. Как можах да сторя това? През целия си живот съм бил миролюбив и кротък, чужд на насилието. Нито заплахите на едните, нито обещанията на другите можаха да ме убедят да грабна оръжие и да сея смърт. Приемах да имам врагове, но не желяех аз самият да бъда враг на когото и да било. Ала тази сутрин, Зунайра, само защото тълпата ревеше, аз се разкрещях заедно с всички, само защото те искаха кръв, зажаднях за кръв и аз. Оттогава не преставам да гледам ръцете си, но не ги разпознавам. Бродех по улиците, за да се спася от сянката си, за да се разгранича от стореното, и на всеки ъгъл, край всяка камара руини се озовавах лице в лице с този миг на умопомрачение. Боя се от себе си, Зунайра, вече нямам никакво доверие в човека, който съм станал.

Зунайра направо се сгърчва, като слуша разказа на съпруга си. Мохсен не е човек, който обича да се разголява. Рядко говори за това, което го вълнува, и почти не допуска емоциите му да излязат на повърхността. Но когато тя забеляза страшната мъка, скрита в зениците му, ѝ стана ясно, че той няма да успее да я притаи в себе си. Очаквала е подобно нещастие, но не и толкова злоещо.

Лицето ѝ побледнява и за първи път очите ѝ се облещват и изгубват блясъка на великолепието си.

— Хвърлял си камъни по жена?

— Мисля, че дори я улучих в главата.

— Не може да си извършил нещо подобно, Мохсен. Не ти е в стила, образован човек си.

— Не знам какво ме прихвана. Толкова ненадейно се случи всичко. Сякаш тълпата ме беше омагьосала. Не си спомням как съм се навел да взема камъни. Знаем само, че не успях да се сдържа, че някакъв бяс обзе ръката ми... Това, което едновременно ме ужасява и наскърбява, е, че дори не се опитах да се въздържа.

Зунайра става. Сякаш се надига, след като е била повалена. Обезсилена е. Не иска да повярва, не е гневна. Сочните ѝ устни са пресъхнали. Тя търси опора, намира една стърчаща от стената греда и се вкопчва за нея. Дълго време напразно очаква да възстанови силата на сетивата си. Мохсен отново се опитва да грабне ръката ѝ; тя се измъква и залитайки поема към кухнята. В мига, когато изчезва зад завесата, Мохсен разбира, че не е трябвало да изповядва пред жена си това, което сам той не може да приеме.

4.

Слънцето се готви да се оттегли. Лъчите му вече не парят със същия бяс по билата на хълмовете. Обаче замаяните по прустовете старци, макар да очакват вечерта с нетърпение, знаят, че нощта ще бъде също толкова знойна, колкото деня.

Пристегнат в потилнята на скалистите си планини, Кабул се задушавя. Човек би казал, че в небето е зейнал прозорец към преизподнята. Редките тласъци на вятъра, вместо да разхладят или да раздвижат обеднелия въздух, се забавляват да издигат прах в празното пространство, за да гложди очите и да изсушава гърлата.

Атик Шаукат установява, че сянката му до безкрайност се е разтегнала по земята; мюезинът скоро ще повика вярващите за магребската молитва. Той прибира нагайката под колана си и без да бърза, се насочва към кварталната джамия, простичко боядисана голяма зала с нестабилен таван и с отнесено от бомбардировка минаре.

Хайка талибани се върти около светилището, за да улавя минувачите и да ги принуждава под заплахите на оръжието да се присъединят към вярващите.

Вътрешността на храма жужи като бойно поле. Първите пристигнали са превзели смачканите килимчета, застлани по земята в близост до минбара^[1], върху който един молла учено чете от някаква религиозна книга. Не толкова чевръстите са принудени да си поделят няколкото парчета покривки, които някои използват като завивки. Останалите, благодарни, че са се спасили от слънцето и от нагайките на милиционерите, се задоволяват с грапавата земя, която оставя по задниците им ясни отпечатъци.

Атик отблъсква с крак грозд дядковци, скарва се на най-стария и го принуждава да се прилепи към стената, след което сяда до една колона. Навъсенният му поглед продължава да смразява стареца, който се мъчи да стане по-нисък от тревата.

Атик Шаукат ненавижда старците, особено тези от квартала, в голямата си част неприкосновени юродиви, съсипващи се от просия,

които по цели дни мълвят безкрайни молитви и дърпат с ръцете си на призраци пешовете на минувачите. Грабливи птици, дебнещи плячка, те се събират вечер там, където милосърдни души оставят купи с ориз, предназначени за вдовиците и сираците, и не се поколебават да разкрият недъзите си, за да се доберат до няколко залька. Атик ги ненавижда най-вече по тази причина. Всеки път, когато ги открива близо до себе си, той се моли с отвращение. Не понася нито охканията им, когато се превиват, нито болезнената им дрямка по време на проповедта. За него това са живи мощи, които гробарят е пропуснал, загнили и треперещи, с гуреливи очи, изкривени устни и смрад на умиращи животни...

— *Астагфиру Ллах!*^[2] — си казва той. — Ето че сърцето ти се изпълва с жлъч дори в Божия дом, бедни ми Атик. Вземи се в ръце. Остави неприязънта си на улицата и се опитай да не позволиш на злото да омърси мислите ти.

Той стиска слепоочията си с ръце, опитва се да изпразни главата си от лошите мисли, след това забива брадичката в кухината на шията си, упорито свежда поглед надолу, та гледката на старците да не смуцава съсредоточеността му.

Мюезинът призовава към молитва. Вярващите стихийно се надигат и започват да се подреждат в редици. Един дребосък с щръкнали уши и с вид на малко дяволче дърпа Атик за края на жилетката му, приканвайки го да застане редом с останалите. Раздразнен от този жест, надзирателят хваща юмрука му и леко го извива. Отначало удивен, мъникът се опитва да изтегли ръката си от менгемето, което я стяга, но не успява и се превива. За малко да падне, толкова силна е болката. В продължение на няколко мига Атик продължава да го стиска; когато осъзнава, че жертвата му ще се разкрещи, я пуска. Джуджето разтрива изтръпналата си ръка, мушва я под мишницата си и неспособен да се примири с идеята, че един вярващ може да се държи по такъв начин в джамия, си намира място в предната редица и застава там, без да се обръща назад.

— *Астагфиру Ллах!* — отново си прошепва Атик. — Какво става с мене? Не мога да понасям нито мрака, нито дневния зрак, нито да седя, нито да стърча прав, нито старците, нито децата, нито погледите на хората, нито пък ръцете им да ме докосват. Едва търпя самия себе си. Дали не съм луд за връзване?

След молитвата той решава да изчака следващия призив на мюезина в джамията. Във всеки случай няма готовност да се прибере вкъщи, *където го чака разтуреното му легло, кухненските съдове, забравени в миризливия леген, и свитата му на кълбо жена в единия ъгъл на стаята, завила главата си с мръсна бурка и с възмораво лице...* Вярващите се разпръскват; някои се прибират по домовете си, други остават в двора на разговорка. Старците и просяците се скупчват при входа на джамията с протегнати ръце. Атик се приближава към група инвалиди от войната, които си припомнят сраженията. Най-високият от тях, своеобразен Голиат, оплел се в брадата си, чертае с подут пръст някакви схеми по прахта. Останалите, седнали по турски около него, го наблюдават мълчливо. Всичките са с отрязани крак или ръка. Един от тях, отдръпнат малко назад, е въобще без крака. Поставен е в занаятчийска количка, пригодена да му служи за инвалиден стол. Голиат е едноок и половината от лицето му е обезобразено. Той свършва с рисуването, превива се към земята и започва да разказва:

— Разположението на терена беше горе-долу такова — изрича той с тънък гласец, който силно контрастира с херкулесовото му тяло. — Ето тук имаше планина, там скалист бряг и тези два хълма. Реката протичаше оттук и заобикаляше планината от север. Руснаците държаха хребета и стърчаха над нас по целия фронт. От два дни те ни задържаха упорито. Не можехме да отстъпим заради планината. Тя беше лиса и хеликоптерите щяха да ни направят на перушина. На това място стръмният бряг се превръщаше в пропаст. Реката, дълбока и широка, ни препречваше пътя от тази страна. Имахме само един път, през брода, а руснаците нарочно ни го бяха оставили. Всъщност това беше клопка. Веднъж попаднали там, щяха да ни изтребят като плъхове.

Но не беше възможно дълго време да задържим позициите си. Не ни достигаха муниции и няхаме почти нищо за ядене. Освен това противникът беше поискал подкрепления. Подсилената му артилерия ни обстрелваше денонощно. Не можехме да мигнем. Намирахме се в плачевно състояние. Не можехме дори да погребем мъртвците си, които започваха ужасно да смърдят...

— Нашите мъртвци никога не са смърдели ужасно — намесва се разгневеният инвалид без крака. — Спомням си един снаряд, който

ни връхлетя изненадващо и уби на място четиринайсет муджахидини. Така останах без крака. В продължение на осем дни стояхме в ямата. Но мъртвите не започнаха да се разлагат. Лежах там, където взривът ги беше запратил. Не миришеха лошо. Лицата им бяха ведри. Въпреки раните и локвите кръв човек би казал, че са заспали.

— Това се е случило през зимата — изказа предположение Голиат.

— Не беше през зимата. В разгара на лятото се случи и цареше такава жегла, че върху камъните можеше да изпържим яйца.

— Може би тези муджахидини са били светци — рече обърканият Голиат.

— Всички муджахидини са благословени от Бога — припомни му безногият, а останалите кимаха утвърдително с глави. — Те не смърдят и не се разлагат.

— От какво е била тогава миризмата, обзела нашите позиции?

— От мъртвите ви мулета.

— Нямахме мулета.

— Тогава е била миризмата на *шуравите*^[3]. Тези свини смърдят дори когато излизат от банята. Спомням си, че когато залавахме някои от тях, облаци мухи идваха да ги разгледат отблизо...

— Ще ме оставиш ли да си довърша разказа, Тамриз? — смъмря го раздраженият Голиат.

— Исках само да уточня, че нашите мъртъвци не смърдят. Впрочем през нощта парфюм на мускус ги обгръща до изгрев-слънце.

Голиат ядосано изтрива начертаното в прахта и се надига. Поглежда навъсено безногия, прескача ниския зид и тръгва към някакъв палатков лагер. Останалите мълчат, докато той се отдалечава, след това възбудено се приближават до мъжа на инвалидния стол.

— Впрочем неговата история вече я знаем наизуст. Колко приказки изрежда, за да стигне до раняването си — заявява един мършав безрък.

— Бил е голям воин — твърди съседът му.

— Истината е, че е изгубил окото си при злополука, а не в сражение. И право да ви кажа, се питам на чия страна е той, щом твърди, че мъртвите смърдят. Тамриз има право. Ние сме ветерани от войната. Изгубихме стотици другари. Те умряха в ръцете ни или пред очите ни; никой от тях не смърдеше...

Тамриз се размърдва на стола, оправя възглавничката под коленете си, омотани в каучукови превръзки, и гледа към палатковия лагер, сякаш се бои да не се завърне Голиат.

— Изгубих си краката, половината от зъбите, косите, но паметта ми остана невредима. Спомням си всеки детайл, сякаш беше вчера. Намирахме се в разгара на лятото, а през тази година жегата тласкаше гарваните към самоубийство. Виждахме ги да се издигат високо в небесата, преди тежко-тежко да се стоварят на земята, с прилепени към тялото криле и с отворени човки. Кълна се в Корана, това е святата истина. Чувахме как пращяха въшките в белъто ни, простряно върху нагретите скали. Това беше най-ужасното лято, което съм преживявал. Бяхме отслабили бдителността си, убедени, че не е възможно бял задник да се измъкне от мястото си на квартируване в подобен пек. Но руските ренегати ни бяха открили с помощта на сателит или на нещо подобно. Ако хеликоптер или самолет беше прелетял над позициите ни, в следващата минута щяхме да се изнесем оттам. Но на хоризонта не се появяваше нищо. Пълно спокойствие по всички направления. Обядвахме в дупката си, когато снарядът падна. Улучи право в целта. В точния момент и на точното място. Бум! Видях гейзер от огън и земя да ме залива и това беше всичко. Когато се събудих, лежах върху една скала, ръцете ми в кръв, дрехите — разкъсани, почернели от дима. Отначало нищо не разбрах. После видях до себе си крак. Нито за миг не си помислих, че е моят. Чувствувах се добре, не страдах. Само бях малко зашеметен. (Изведнъж мъжът облещва очи и обръща глава към върха на минарето. Устните му треперят, а неовладяеми спазми се появяват по скулите му. Той събира длани, сякаш се опитва да ги напълни с водата от фонтан, и продължава разказа си със силен трепет в гласа...) Така го видях. Както виждам вас. Кълна се в Корана, истина ви казвам... Кръжеше в синьото небе. Крилете му бяха толкова бели, че отраженията им осветяваха вътрешността на пещерата. Той кръжеше, кръжеше. В абсолютно мълчание, не чувах нито виковете на ранените, нито взривовете наоколо; до мен долиташе само коприненият ромон на крилете му, които величествено цепеха въздуха... Беше феерично видение.

— А слезе ли той към тебе? — трескаво се осведомява безръкият.

— Да — отвърща Тамриз. — Той слезе до мене. Ридаеше, а пурпурното му лице грееше като звезда.

— Това е бил ангелът на смъртта — уверява го съседът му. — Само той може да е. Винаги се появява по този начин, слиза при големите храбреци. Каза ли ти нещо?

— Не си спомням. Разгърна криле над тялото ми, но аз го отблъснах.

— Клетнико — викат останалите, — трябвало е да го оставиш. Ангелът щеше да те отведе направо в рая и сега ти нямаше да умираш бавно в инвалидната количка.

Атик решава, че достатъчно е слушал, и поема в друга посока, за да разведри мислите си. Повтаряни до втръсване и все по-заплетени, историите на ветераните от войната са на път да се превърнат в невероятни измишльотини. Атик е дълбоко убеден, че моллите трябва да сложат край на всичко това. Той установява, че не може да броди до безкрайност по улиците. Осъзнава, че се опитва да избяга от своята действителност, от тази, която не може нито да заплете повече, нито да превърне в разказ, не бива да я споделя дори с безчувствения и тъп Мирза Шах, бързащ да упреква хората за малкото съвест, която им е останала. Впрочем той се обвинява, че тръгна да излива душата си пред него. За една чаша чай, която така и не изпи. Обвинява се, че е тръгнал да обсъжда чувството си за отговорност, като последен глупак е повярвал, че най-добрият начин да решиш някой проблем е да му обърнеш гръб. Съпругата му е болна; да не би да е виновна за това? Забравил ли е как тя се раздаваше за него, когато разбитата му бойна група го остави в селото; как тя го кри, седмици наред се грижи за него; как успя да го пренесе на гърба на мулето, да върви дни и нощи през вражеската територия, под снежната виелица, чак до Пешавар? Сега, когато тя има нужда от него, той безсрамно я отбягва, търчи наляво и надясно след всичко, което може малко от малко да го разсее.

Но всяко нещо си има край, също и денят. Ето я нощта; хората се прибират по домовете си, бездомните се скриват в бърлогите си, а ченгетата често пъти стрелят без предупреждение по съмнителните сенки. Трябва да си иде у дома, където ще завари жена си в състоянието, в което я остави, тоест страдаща и безпомощна. Той тръгва по осеяна със сипеи улица, спира на височинката край една руина, протяга ръка към единствената права стена и остава така, с

брадичка, докосваща рамото му, здраво укрепил се на прасците си. Тук-там в мрака просветват слаби светлилки, дочува се плач на пеленачета. Ревът им прониква в черепа му като свредел. Жена се бунтува срещу врявата на дребосъците, но бързо е принудена да млъкне от мъжки глух глас. Атик вдига глава и съзерцава хилядите греещи в небето съзвездия. Нещо като вопъл присвива гърлото му. Трябва да стисне пръсти до кръв, за да не рухне. Изморен е, изморен да се върти в кръг, да бяга след димните спирали; изморен от тия отворителни дни, които го карат от зори до мрак да трамбова из града. Не разбира защо е оцелял след две десетилетия без отдих, непрекъснати засади, въздушни набези, експлодиращи ракети, разкъсващи десетки тела около него, без да жаят нито жените, нито децата, нито стадата, нито колибите, за да продължи в крайна сметка да вегетира във все така неприветливия и грозен свят, в напълно побъркания град, окичен с ешафоди и пренаселен с грохнала човешка измет: град, който непрекъснато го нагрубява и наранява, ден след ден, нощ след нощ, или в компанията на една осъдена на смърт в пъклото на смърдящата дупка, или надвесен над агонизиращата си съпруга, по-окаян и от очакващата гибелта си блудница...

— *Ла хавла!*^[4] — въздиша тежко той. — Ако такова е изпитанието, на което ти ме подлагаш, Господи, дай ми сили да го превъзмогна.

Първото нещо, което смуцава Атик, когато блъсва вратата на дома си, е запаленият ветроупорен фенер. Обикновено по това време Мюссарат лежи в леглото, а стаите тънат в мрак. Той забелязва празния одър, внимателно сгънатите върху сламеника завивки, подредените до стената възглавници, тъй както той обича. Надава слух: ни стон, ни гък. Връща се назад, установява, че легените са обърнати наопаки, а съдовете греят в ъгъла. Това го учудва, защото от месеци насам Мюссарат рядко оправя дома. Проядена от болестта, тя прекарва по-голямата част от времето в хленчене, свива се от болките, които разкъсват вътрешностите ѝ. Атик се покашля в юмука си, за да извести, че се е прибрал. Една завеса се разгръща и ето че Мюссарат най-после се появява, с посърнало лице, но изправена на краката си. Ръката ѝ обаче не може да се отдели от стената, на която се подпира,

човек усеща, че тя се бори с цялата си енергия да се задържи права, сякаш от това зависи достойнството ѝ. Атик хваща брадичката си с два пръста, едната му вежда отскача нагоре, но не се и опитва да прикрие изненадата си.

— Помислих, че сестра ти се е върнала от Балучистан — казва той.

Мюссарат подскача.

— Още не съм недъгава — отбелязва тя.

— Не исках да кажа това. Сутринта те оставих в много тежко състояние. А сега виждам всичко подредено, подът изметен, и веднага реших, че сестра ти се е върнала. Освен нея си нямаме никой друг да ни помага. Съседките ти отлично знаят какво ти е състоянието, но нито една от тях не е дошла да попита може ли с нещо да бъде полезна.

— Нямам нужда от тях.

— Колко си мнителна, Мюссарат. Защо трябва да преобръщаш всяка дума, за да търсиш под вола теле?

Мюссарат си дава сметка, че по този начин няма да оправи нещата между нея и съпруга ѝ. Тя маха ветроупорния фенер от масата и го окача на една греда, за да дава повече светлина; след това отива да вземе купа с храна.

— Нарязах пьпеша, който ти ми изпрати, и го сложих на хлад на прозореца — казва тя помирително. — Сигурно си гладен. Приготвих ти ориз, така както го обичаш.

Атик си събува чехлите, закача чалмата и нагайката си на една стърчаща дръжка и сяда до железната купа. Не знае какво да рече и не смее да гледа съпругата си от страх да не засили подозрителността ѝ, така че грабва чашата и я допира до устните си. Водата прелива от устата му и тече по брадата; той се избърсва с опакото на ръката си и се преструва, че се интересува от една ечемичена питка.

— Сама я изпекох — казва му Мюссарат, която дебне жестовете му.

— Защо си създаваш толкова грижи? — промънква той накрая.

— Желая докрай да изпълнявам задълженията си на съпруга.

— Аз нищо не съм искал от тебе.

— Не е необходимо да го правиш.

Тя почти се свлича на рогозката срещу него, издебва погледа му и добавя: — Отказвам да абдикирам, Атик.

— Не е там работата, жено.

— Знаеш колко мразя унижението.

Атик вдига към нея дълбокия си поглед.

— Направил ли съм нещо, което да те е оскърбило, Мюссарат?

— Унижението не е непременно в поведението на другите, понякога то се съдържа в обстоятелството, че сам не можеш да се понасяш.

— Това пък как го измисли, жено? Болна си и толкоз. Имаш нужда да си починеш, да събереш силици. Аз не съм сляп. Живеем заедно от дълги години; ти никога не си се преструвала. Нито пред мене, нито пред когото и да било. Не е необходимо да утежняваш състоянието си, за да ми доказваш несъстоятелни неща.

— Ние живеем заедно от дълги години, Атик, но за първи път имам чувството, че изневерявам на съпружеските си задължения: мъжът ми вече не ми говори.

— Вярно е, че не ти говоря, но не ти се сърдя. Просто съм смазан от тази безкрайна война и от мизерията, която похабява всичко около нас. Аз съм само един надзирател, който не може да разбере защо е приел да пази клетниците, вместо да се занимава със собственото си нещастие.

— Ако вярваш в Бог, трябва да смяташ нещастията, което аз станах за тебе, като небесно изпитание.

— Ти не си моето нещастие, Мюссарат. Сама си измисляш тези глупости. Вярвам в Бог и приемам огорченията, които той ми изпраща, за да провери силата на търпението ми.

Мюссарат разчупва питката и дава част от нея на съпруга си.

— След като веднъж ни се е отдала възможност да поговорим, да внимаваме да не се препираме — шепне тя.

— Съгласен съм — подкрепя я Атик. — След като сега имаме възможност да си побъбрим, нека избягваме обидните твърдения и намеци. Аз съм твой съпруг, Мюссарат. Опитвам се на свой ред да спазвам семейните си задължения. Проблемът е, че съм малко изваден от равновесие. Не изпитвам никакъв гняв спрямо тебе. Трябва да знаеш това. Мълчанието ми не е отхвърляне, то е израз на безпомощността ми. Разбираш ли ме, жено?

Мюссарат неубедено кима в знак на съгласие.

Атик топва залък хляб в яденето. Ръката му трепери; диша шумно, толкова му е трудно да потиска гнева, който напире да избухне в него. Той свива врат между раменете си, опитва се да дисциплинира дъха си, а след това, все по-раздразнен, че трябва да се обяснява, казва:

— Не обичам да се оправдавам. Имам усещането, че съм извършил някаква грешка, но не е така. Единственото, което желая, е да имам малко спокойствие в дома си. Прекалено много ли е това? Внушаваш си разни неща, жено. Ти се тормозиш и мене тормозиш. Бих казал направо, че ме провокираш.

— Не те провокирам.

— Може и да е така, но ти казвам какво чувствам. Щом набереш малко сили, тръгваш глупаво да ги пилееш, за да ми докажеш, че се държиш на краката си, че болестта не те е повалила. Но след два дни се огъваш и трябва направо да те нося на гръб. Колко време ще продължи тази комедия, а?

— Прости ми.

Атик въздъхва, топва хляба си в студения сос и го набутва в устата си, без да вдига глава.

Мюссарат оправя дрехата на ръцете си и гледа как мъжът ѝ яде, мляскайки неприятно. Не успява да улови погледа му и се задоволява да съзерцава плешивината, която расте на върха на черепа му.

— Миналата нощ — разказва му тя с тъга в гласа, — на лунна светлина, дръпнах завесата, за да те погледам как спиш. Сънят ти беше спокоен като на човек, комуто нищо не тежи на съвестта. Лека усмивка се прокрадваше в брадата ти. Лицето ти беше сякаш безоблачно; изглеждаше като че ли всичките преживени от тебе страдания се бяха изпарили, че болката никога не се е притаявала в бръчките ти. Гледката беше толкова красива и спокойна, че си пожелах зората никога да не настъпва. Сънят ти те държеше далеч от всичко, което те притеснява. Седнах до тебе. Изгарях от желание да хвана ръката ти, но се боях да не те събудя. За да устоя на изкушението, се размислих за годините, които сме споделяли, често пъти не за добро, и се запитах дали в най-паметните моменти от нашата връзка сме се обичали...

Внезапно Атик спира да се храни. Шепата му трепери, когато си бърше устните. Промърморва *ла хавла* и разглежда съпругата си, а ноздрите му пърхат.

С фалшиво спокоен глас той се осведомява:

— Какво не е наред, Мюссарат? Прекалено си словоохотлива тази вечер.

— Може би причината е, че ние почти не си говорим от известно време.

— А какво те прави толкова бърлива днес?

— Болестта. Тя, болестта, е много важен момент, моментът на истината. Човек не може вече нищо да скрива.

— Неведнъж си се чувствала зле и преди...

— Този път усещам, че болката, която се е загнездила в мене, ще ме отнесе със себе си.

Атик отблъсква чинията си и се дръпва към стената.

— От една страна, ти приготвяш вечеря; от друга, ми пречиш да се докосна до нея. Намираш ли това за правилно?

— Прости ми.

— Минаваш всички граници, а после искаш извинение. Не мога да се занимавам с безумията ти.

Тя става и се готви да се прибере зад завесата.

— Ето причината, която ме кара да избягвам да разговарям с тебе, Мюссарат. Ти непрекъснато си в отбрана, като вълчица в опасност. А когато се опитам да те вразумя, приемаш нещата зле и се оттегляш.

— Вярно е — признава тя, — но аз нямам никой друг, освен тебе. Когато ти ми се сърдиш, целият свят ми обръща гръб. Бих дала всичко за тебе. Именно защото се опитвам на всяка цена да бъда достойна за тебе, стават всички тези недоразумения. Днес си бях забранила да ти противореча или да те разочаровам. Обаче непрекъснато правя именно това.

— Защо тогава все повече се оплиташ в заблужденията си?

— Страх ме е...

— От какво?

— От предстоящите дни. Те ме ужасяват. Само да желаше да облекчиш нещата.

— Как?

— Като признаеш какво ти каза лекарят за болестта ми.

— Пак ли! — разкрещява се вбесеният Атик.

С ритник той обръща масата, става, грабва нагайката и чалмата си, нахлузва чехлите и излиза на улицата.

Останала сама, Мюссарат сграбчва главата в дланите си. Крехките ѝ рамене бавно се разтрисат от ридания.

Недалеч от там, Мохсен Рамат също не спи. Обтегнал се върху сламеника си, с ръце под темето, той втренчено гледа закрепената върху керамична паничка свещ, която хвърля заплитащи се сенки върху стените. Над главата му на олющения таван една дъска се е огънала заплашително. Миналата седмица в съседната стая се откъсна едно парче и без малко щеше да затрупа Зунайра...

Зунайра, която се е усамотила в кухнята и не бърза да се върне при него.

Двамата вечеряха мълчаливо, той съсипан, а тя отсъстваща. Не се докоснаха до яденето, разсеяно преглъщаха цял час парчета хляб. Мохсен се чувстваше притеснен. Разказът му за убийството на проститутката хвърли в смут къщата. Изповядвайки се пред Зунайра, той искаше да облекчи съвестта си, да се вземе в ръце. Въобще не подозираше, че до такава степен ще шокира съпругата си. Няколко пъти се опита да протегне ръка към нея, да ѝ покаже колко съжالياва; ръката му не се подчиняваше; оставаше прилепена към тялото му като вдървена. Зунайра не го окуражи. Тя бе вперила очи в пода, с наведена брадичка, а пръстите ѝ едва докосваха крайчеца на масичката. Повече време ѝ отнемаше да доближи къшей хляб до устните си, отколкото да го отхапе. Отдалечена, с машинални жестове, тя сякаш не желаше да се върне в реалността, да се разбуди. Сякаш нито един от двамата не ядеше истински, накрая тя вдигна блюдото и се оттегли зад пердето. Мохсен дълго я чака, после отиде да се просне на сламеника. И там продължи да я чака. Зунайра не се появи. Вече я чакаше от два часа, може би и повече, но Зунайра все не идваше. От кухнята никакъв шум не напомняше за присъствието ѝ. Измиването на две чинии и изпразването на кошничката за хляб не можеше да продължава до безкрайност. Мохсен изчаква още няколко минути и решава да види какво става. Когато дръпва пердето, открива Зунайра седнала на една покривка, сгънала колене към корема си и обърната към стената. Сигурен е, че тя не спи, но не посмява да я обезпокои. Връща се безшумно, надява една роба и сандалите си, духва свещта и излиза на улицата. Влажна жега властва над квартала. Тук-там мъже разговарят

пред праговете на къщите си или в подножието на стените. Мохсен не намира за нужно да се отдалечава от дома си. Той сядна на стъпалото, скръства ръце на гърдите си и започва да търси звезди в небето. Точно в този момент някакъв човек изскача като диво животно пред него и с гневна походка преминава по уличката. Отражението на един лунен лъч осветява сгърченото му лице; Мохсен разпознава тъмничаря, който щеше да му отнесе главата с нагайката си преди малко на прага на магазинчето.

---

[1] Минбар е катедра на мюсюлманския проповедник в джамия. — Бел.прев. ↑

[2] Нека Бог да ми прости! — Бел.прев. ↑

[3] Афганистанците наричат руснаците презрително шурави. — Бел.прев. ↑

[4] Всесилни Боже! — Бел.прев. ↑

5.

Атик Шаукат се връща в джамията, за да присъства на молитвата за Ел Иша^[1], от която последен ще се изправи. Ще прекара дълги минути с разтворени молитвено ръце, ще повтаря изречения от Корана и ще моли светците и предците да го подкрепят в *нещастieto*. Принуден от старите си болки в коляното да прекрати преклонението, той се отправя към етажерка, отрупана с религиозни книги, и се опитва да чете. Не успява да се концентрира. Текстовете играят пред очите му и заплашват да му взривят главата. Скоро тежката жега в храма го принуждава да се присъедини към групите вярващи, разпръснати из двора. Старците и просяците са изчезнали, но военните инвалиди пак са тук, показват недъзите си като трофеи. Безногият властно се е разположил на количката си, следи разказите на събеседниците си, готов да ги потвърди или да не се съгласява. Голият се е върнал; седнал до един безрък, той внимателно слуша старец, който разказва как с шепа муджахидини, въоръжен само с една лека картечница, е успял да спре колона съветски танкове.

Атик не устоява дълго на безумните военни истории. Той напуска джамията и тръгва да броди из сякаш преминалите през хекатомба квартали, като от време на време използва нагайката си, за да отблъсне най-нахалните просяци. Без да осъзнава, се озовава в своята тъмница и влиза вътре. Мълчанието на килиите го успокоява. Той решава тук да прекара нощта. Опипом търси огнеупорния фенер, запалва го и се просва на походното легло, мушнал ръце под главата си и вперил очи в тавана. Всеки път, когато мислите му го връщат към Мюссарат, той рита в празното пространство, като че ли се опитва да се отърве от тях. Яростта се завръща на заливащи го една след друга вълни, кръвта във вените му кипва и стяга гърдите му. Сърди се на себе си, че няма смелост да сложи край на гнойния оток веднъж завинаги, да каже цялата истина на съпругата си, която се смята за привилегирована в сравнение с обезправените жени по улиците на Кабул. Мюссарат злоупотребява с търпението му. Болестта ѝ не

представява смекчаващо вината обстоятелство; тя трябва веднъж завинаги да я приеме.

Една чудовищна сянка затулва стената. Атик подскача и грабва нагайката.

— Аз съм, Назих — успокоява го един треперещ глас.

— Не са ли не научили да чукаш, преди да влезеш? — гълчи го побеснелият Атик.

— Ръцете ми са заети. Не исках да те плаша.

Атик насочва фенера към новодошлия. Това е мъж на шейсетина години, висок като стълб, прегърбен, с гротесков врат и с безформена шапка над разрошените му коси. Изпитото му лице се разтегля към брадичката, от която се проточва побеляла брада, а изпъкналите му очи сякаш изскачат от челото му като под въздействието на ужасна болка.

Той остава прав под рамката на вратата, нерешително усмихнат, чакайки знак от тъмничаря, за да влезе или да се разкара.

— Видях светлината — обяснява той. — Рекох си, добрият Атик не е на кеф, трябва да ида да му правя компания. Но не дойдох с празни ръце. Донесох малко изсушено месо и ягоди.

Атик размисля, повдига рамене и посочва една агнешка кожа на земята. Щастлив, че е приет, Назих се настанява на определеното му място, развива едно вързопче и оставя щедрия си дар пред нозете на тъмничаря.

— Рекох си, Атик се е изнервил вкъщи. Не би дошъл по това време в затвора, където няма никой, ако нямаше нужда да се разсее. Аз също не се чувствам уютно у дома. Стогодишният ми баща не се укротява. Изгуби зрението си и краката не го държат, но не престава да мърмори. Непрекъснато е недоволен. Преди, за да го накараме да млъкне, му давахме да яде. Сега няма кой знае какво за похапване, пък и той вече няма зъби, така че нищо не може да спре езика му. Понякога първо призовава за мълчание, а след това не можеш да го спреш. Преди два дни не се събуди. Дъщерите ми го разтърсиха, напръскаха го с вода; не помръдна. Взех ръката му — нямаше пулс. Допрях ухо до гърдата му, не дишаше. Рекох си, добре, починал е, ще предупредя семейството и ще му устроя хубаво погребение. Излязох да съобща вестта на съседите, след това отидох да споделя новината за кончината на старейшината на рода с братовчедите, племенниците, близките и приятелите. На обяд се върнах у дома. И кого мислиш заварих в двора

да гълчи де кого свари? Баща ми, от плът и кръв, жив като попържните си, а устата му зейнала, с побелели венци. Струва ми се, че не е съвсем с ума си. Човек не може нито да седне на масата, нито да легне с него. Мине ли някой, скача отгоре му и започва да сипе ругатни. Съседите се намесват и смятат, че гневя Господа, като не проявявам търпение към моя създател. За да не ядосвам Бог, повечето време прекарвам навън. Даже се храня на улицата.

Атик кима с глава. Тъжна работа. Назих вече не е същият. Познаваше го като мюфтия в Кабул преди едно десетилетие. Не беше прекалено венцехвален, но петъчните му проповеди събираха стотици вярващи. Живееше в голяма къща с градина и врата от ковано желязо, понякога го канеха на официалните церемонии редом с големците. Синовете му бяха убити във войната срещу руснаците, което увеличи уважението на местните власти към него. Не се оплакваше от нищо и нямаше неприятели. Живееше относително нормално, от джамията къщи и от къщи в джамията. Четеше много; ерудицията му внушаваше уважение, макар той да не я демонстрираше за щяло и нещяло. След това обаче, изведнъж, една сутрин го видяха с изцъклени очи и разпенена уста да върви, жестикулирайки, по улиците. Първо си рекоха, че е бил обладан от зли сили, но екзорсистите напразно се опитваха да ги прогонят, след това го въдвориха за няколко месеца в клиника. Той никога вече не си възвърна всичките способности. Понякога го осеняваше лъч здрав разум и тогава се изолираше, за да крие срама от това, в което се е превърнал. Често пъти заставаше там, пред прага на дома си, седеше под избелял чадър и с еднакво безразличие гледеше как преминават дните и хората.

— Знаеш ли какво ще сторя, Атик?

— Откъде да знам? Ти никога нищо не казваш.

Назих наостря слух, а след това, успокоен, че никой не може да го чуе, се свежда към надзирателя и шепнейки, му доверява:

— Ще замина...

— Къде ще заминеш?

Назих гледа към вратата, сдържа дишането си и слуша. Обезпокоява се, става, излиза на улицата, за да провери дали няма някого, и се връща, а в зениците му грее някакво безумно ликуване.

— Хич си нямам и представа. Ще замина и точка. Пригответх си бохчата, сопата и парите. Щом оздравее десният ми крак, ще им върна

купоните, всички налични документи и без да казвам никому благодаря или сбогом, ще си замина. Ще хвана първия попаднал пред очите ми път и ще вървя по него чак до океана. Като стигна на брега, ще се хвърля във водата. Няма да се върна в Кабул. Това е прокълнат град. Няма Божия благодат за него. Прекалено много хора умират, а улиците са пълни с вдовици и сираци.

— Също и с талибани.

Назих се обръща рязко към вратата, стреснат от забележката на надзирателя, след това измършавялата му ръка описва жест на отвращение и вратът му се удължава, когато промърморва:

— Тия нищо няма да загубят, ако почакаат.

Атик не му възразява. Той взема парче изсушено месо и го проучва с несигурен поглед. Назих поглъща два залъка, за да му докаже, че не рискува нищо. Атик отново помирисва месото и го оставя; избира си плод и го яде с апетит.

— Кога ще ти оздравее кракът?

— След една-две седмици. А след това, без да съобщавам никому, си грабвам партакешите и хайде, ни чул, ни видял! Ще вървя до прималяване, все направо, без да разговарям с никого, без дори да срещам никого по пътя си. Ще вървя, ще вървя, ще вървя, докато се изтъркат подметките на чехлите ми и стъпалата ми се разкърват.

Атик се облизва, грабва втора ягода, избърсва я в жилетката си и я поглъща цялата.

— Приказваш си, че ще заминеш, но си тук.

— Боли ме кракът.

— Помня, че те болеше кръстът, а преди кръста беше гърбът, а преди гърба бяха очите. От месеци все говориш за заминаването си и все си си тук. Като вчера, като утре. Никъде няма да отидеш, Назих.

— Напротив, ще отида. И ще излича следите от стъпките си. Никой няма да знае къде съм отишъл и самият аз няма да мога да намеря обратния път, ако ме обземе желание да се завърна.

— Не е така — казва Атик с желание да ядоса събеседника си, сякаш обстоятелството, че противоречи на клетника, ще е възмездие за собствените му злочестини, — ти никъде няма да заминеш. Също като дърво ще останеш побит в квартала. Не че корените те задържат, а хората като тебе не могат да стигнат по-далече от носа си. Те бълнуват

за далечни страни, за безкрайни пътища, за неправдоподобни експедиции, но никога няма да ги реализират.

— Откъде знаеш?

— Знам.

— Не може да знаеш какво ни чака утре, Атик. Единствено Бог е всезнаещ.

— Не е необходимо да гледаш в кристална топка, за да предвидиш какво ще правят просяците утре. Утре, при зазоряване, ще ги открием на същото място, с протегната ръка и с умоляващ глас, също както вчера и предходните дни.

— Аз не съм просяк.

— Всички ние в Кабул сме просяци. И ти, Назих, утре ще стоиш на прага на дома си, под сянката на опърпания ти чадър, ще чакаш дъщерите ти да донесат скромното ядене, което ще изядеш посред улицата.

Назих е огорчен. Не разбира защо тъмничарят отказва да го признае способен за инициатива, свойствена за толкова много хора, и не знае как да го убеди. Възцарява се мълчание и накрая той притегля към себе си вързопчето с храната, решавайки, че надзирателят не е достоен за щедростта му.

Атик избухва в смях и грабва трета ягода, която отделя настрана.

— Преди, когато говорех, хората ми вярваха — казва Назих.

— Преди ти беше с ума си — отвърща му непреклонният тъмничар.

— Мислиш, че съм побъркан, така ли?

— Уви, не само аз съм на това мнение.

Назих свежда брадичка, съкрушен.

— Отивам си у дома — казва той.

— Чудесна идея.

Умърлушен върви към вратата. Преди да изчезне, потвърждава приглушено:

— Вярно е. Всяка нощ си казвам, че ще замина, а денем все съм си тук. Питам се какво ли толкова ме задържа.

Когато Назих си тръгва, Атик отново се просва на походното легло и скръства пръсти под тила си. Тъй като таванът на килията не му носи никакво разтоварване, той отново сяда и хваща с длани страните си. Прилив на яд се издига в главата му. Със свити юмруци

става, за да се прибере вкъщи, обещавайки си, че ако съпругата му продължи да се държи като изкупителна жертва, няма повече да се грижи за нея.

---

[1] Това е вечерната от петте всекидневни молитви. — Бел.прев.

↑

6.

Мохсен Рамат се успокоява. Както изглежда, нощта е укротила гнева на Зунайра. Тази сутрин тя стана рано, ведра, с по-пленителни от когато и да било очи. Мохсен си помисли, че може би е забравила неразбирателството от предишната вечер, но пак ще си спомни за него и ще се намуси. Зунайра не е забравила; тя просто е разбрала, че мъжът ѝ е безпомощен и има нужда от нея. Да му се гневи заради един първичен жест, допотопен, отблъскващ и безразсъден, жест абсурден, но показателен за състоянието на афганистанските земи, ужасяващ жест, за който той съжалява и изпитва угризение на съвестта, би означавало да го дестабилизира още повече. Нещата в Кабул вървят от зле към по-зле, повличайки след себе си хората и нравите. Това е хаос в хаоса, корабокрушение в корабокрушението и нещастие за невнимателните. Изолиралият се неизбежно губи всичко. Онзи ден един луд крещеше колкото му глас държи в квартала, че Бог не изпълнява задълженията си. Този клетник несъмнено не схващаше къде се намира и какво върши. Непреклонни, талибаните не откриха смекчаващи вината обстоятелства в лудостта му и го бичуваха до смърт на площада, с превързани очи и запушена уста.

Зунайра не е талибан, а мъжът ѝ не е луд; ако за миг се е объркал, поддал се е на колективната истерия, то е защото всекидневните ужаси се оказват по-силни от пробуждането, а човешката деградация е по-дълбока от бездните. Мохсен се подрежда редом с другите, копира безизходността им, идентифицира се с упадъка им. Жестът му е доказателство, че всичко внезапно може да се срути.

Нощта беше дълга и за единия, и за другия. Мохсен остана да седи на столчето до призива на мюезина, вцепенен в объркаността си. Зунайра също не мигна нито за миг. Сгушена върху покривката си, тя се отплесна в далечни спомени за времето, когато на мястото на бесилките, които загрозяват днешните покрити с прах площади,

звучаха волните детски песни. Не всеки ден беше празник, но нямаше екзалтирани фанатици, които да крещят, че се извършва светотатство, когато хвърчилата политаха към небесата. Ръката на Мохсен наистина много плахо се докосваше до тази на любимата му, но това с нищо не намаляваше страстта, която изпитваха един към друг. Такива бяха традициите, трябваше да ги спазват. Далеч от мисълта да им се противопоставят, дискретността предпазваше идилията им от лоши погледи, но тръпките в гърдите им нарастваха всеки път, когато пръстите му успяваха да преодолеят забраните, за да се слоят в магически, екстазен допир. Бяха се запознали в университета. Той, син на буржоа; тя, дъщеря на влиятелна личност. Той изучаваше политически науки, за да осъществи кариера в дипломацията; тя се стремеше към държавната администрация и правото. Той беше безконфликтен младеж, религиозен, но не до фанатизъм; тя беше просветена мюсюлманка, носеше благопристойни рокли, понякога широки шалвари, а също и забрадка, активно се бореше за еманципация на жената. Усърдието ѝ не отстъпваше по нищо на възхвалите, които ѝ се посвещаваха. Беше великолепно момиче. Красотата ѝ предизвикваше възторг. Младежите я изпиваха с очи. Всички мечтаеха да се оженят за нея. Но избраникът ѝ беше Мохсен; тя от пръв поглед се влюби в него. Той беше вежлив и почервеняваше като девственица, когато тя му се усмихваше. Сключиха брак много млади и набързо, сякаш предчувстваха, че злото е вече пред портите на града.

Мохсен не крие облекчението си. Той дори се опитва да го демонстрира пред съпругата си, за да почувства тя как той вехне за нея винаги, когато му обърне гръб. Не може да понася тя да му се сърди; тя е последната връзка, която все още го задържа към нещо на този свят.

Зунайра не казва нищо. Но усмивката ѝ е красноречива. Макар това да не е широката усмивка, която съпругът ѝ познава, тя е напълно достатъчна за щастието му.

Красавицата му поднася закуската и сядат на табуретката със скръстени на коленете си ръце. Очите ѝ на хурия проследяват едно валмо дим, преди да спрат избора си на лицето на мъжа.

— Много рано си станал — казва тя.

Той трепва, изненадан, че тя му говори, сякаш нищо не се е случило. Гласът ѝ е нежен, почти майчински; той решава, че

страницата е обърната.

Мохсен бърза да преглътне парчето хляб, едва не се задушава. Избърсва устните си с кърпичка и признава:

— Ходих в джамията.

Тя повдига великолепните си клепачи.

— В три часа през нощта ли?

Той пак преглъща, за да проясни гласа си, потърсва подходящ аргумент и изрича:

— Не ми се спеше, затова излязох да се разхладя на прага.

— Вярно е, че тази нощ беше много топла.

И двамата единодушно признават, че влагата и комарите през последните дни са особено неприятни. Мохсен преувеличава, че повечето съседни се изсипали на улицата, за да се спасят от пещта в съборетините си, а някои се прибрали чак на зазоряване. Разговорът се върти около капризите на сезона, говорят за сушата, налегнала от години Афганистан, за болестите, които връхлитат като обезумели соколи върху семействата. Говорят за всичко и нищо, като особено внимават нито за миг да не засягат недоразуменията от предния ден, нито публичните екзекуции, които започват да се превръщат във всекидневие.

— Искаш ли да отидем да напазаруваме? — предлага Мохсен.

— Нямаме нито стотинка.

— Никой не ни задължава да купуваме. Просто ще разгледаме вехториите, които уж минават за антики.

— Защо ни е това?

— Просто ще побродим.

Зунайра весело се усмихва, запленена от патетичния хумор на съпруга си.

— Не ти ли е добре тук?

Мохсен подозира капан. Притеснено стърже с нокти по косъмчетата на бузите си и прави кисела гримаса.

— Нищо такова не съм казал. Просто искам да изляза с тебе както в доброто старо време.

— Времената се промениха.

— Но не и ние.

— И кои сме ние?

Мохсен се обляга на стената и скръства ръце на гърдите си. Той се опитва да обмисли въпроса на жена си, струва му се странен.

— Защо говориш глупости?

— Защото казвам истината. Ние вече не сме нищо. Не успяхме да запазим придобивките си, чираците на моллите ни ги отнеха. Искане ми се да излизам с тебе, всеки ден, всяка вечер, да плъзгам ръка в твоята и да крача до тебе. Би било прекрасно, ти и аз, един до друг, пред някоя витрина или седнали на маса, да си приказваме и да кроим невероятни проекти. Но сега вече това е невъзможно. Непременно ще се появи някое миризливо страшилище, въоръжено до зъби, което ще ни призове да спазваме реда и ще ни забрани да говорим свободно. Вместо да понеса подобна грубост, предпочитам да се скрия вкъщи. Тук поне, когато виждам отражението си в огледалото, не трябва да прикривам лицето си с ръце.

Мохсен не е съгласен. Той се нацупва, показва оскъдицата в стаята, изпокъсаните тапети, остърганите от мазилка стени и паянтовете греди над главите им.

— Не сме си у дома, Зунайра. Нашият дом, където създадохме собствен свят, беше разрушен от снаряд. Това ни е нещо като убежище. Моля се да не бъде нашият гроб. Изгубихме състоянието си; нека не изгубваме поне добрите си маниери. Единственият начин на съпротива, който ни е останал, за да отхвърлим беззаконието и варварщината, е да не се отказваме от възпитанието си. Израснахме като човешки същества, едното ни око беше насочено към Бога, а другото — към царството на смъртните, каквито сме самите ние; достатъчно отблизо познаваме блясъка и уличните лампи, за да не вярваме в светлината на свещите, вкусвали сме удоволствията на живота и за нас те са също толкова примамливи, колкото и духовните радости. Не можем да приемем да ни превръщат в животни.

— Та не станахме ли точно животни?

— Не съм убеден. Талибаните се възползваха от нерешителността ни, за да нанесат ужасяващ удар на победените. Но не бива да им се даваме. Наш дълг е да останем себе си.

— Как?

— Като не обръщаме внимание на диктатурата им. Ще излезем. Ти и аз. Естествено, няма да се държим за ръце, но нищо не може да ни попречи да вървим един до друг.

Зунайра прави жест на отрицание с глава.

— Не искам да се връщам с натезало сърце, Мохсен. Случващото се на улицата безпричинно ще провали деня ми. Не мога да минавам покрай ужасни неща и да се правя, че нищо не съм видяла. От друга страна, отказвам да нося бурка. От всички тегла то е най-унизително. Туниката на Нес^[1] по-малко би унижила достойнството ми от тази гибелна премяна, която ме превръща в предмет, изличавайки лицето ми и отнемайки ми идентичността. Тук поне съм си аз, Зунайра, съпругата на Мохсен Рамат, трийсет и две годишна, магистрат, освободен от длъжност от обскурантизма, без съд и без обезщетение, но с достатъчно присъствие на духа, за да се гримирам всеки ден и да бдя над тоалетите си като над зениците на очите си. С това проклето покривало не съм нито човешко същество, нито животно, а само оскърбление или позор, което трябва да бъде крито като недъг. Много е трудно да се преглътне. Особено за бивша адвокатка, борец за женската кауза. Много те моля, в никакъв случай не си мисли, че правя фасони. Впрочем много ми се иска малко да се погледея, но, уви, сърце не ми дава. Не ме принуждавай да се откажа от името си, от чертите си, от цвета на очите си и от формата на устните си заради една разходка през бордеите на мизерията и покрусата; не искай от мене да бъда сянка, анонимна бурка, пусната сред враждебната улица. Ти знаеш колко съм докачлива, Мохсен; не бих искала да затаявам лошо чувство към тебе, след като си се опитал да ми доставиш удоволствие.

Мохсен вдига ръце. Изведнъж Зунайра изпитва жалост към този мъж, който не успява да си намери мястото в напълно обърнатото с главата надолу общество. Още преди възшествието на талибаните не му достигаше вдъхновение и той се задоволяваше да черпи от богатството си, вместо да инвестира в амбициозни проекти. Не беше мързелив, но ненавиждаше трудностите и не понасяше усложненията. Беше умерен рентриер, великолепен съпруг, внимателен и предвидлив. Не я лишаваше от нищо, нищо не ѝ отказваше и толкова лесно се съгласяваше с всичките ѝ желания, че понякога тя изпитваше чувството, че злоупотребява с добротата му. Такъв човек беше, със сърце на длан, готов да се съгласи, вместо да се затруднява с въпроси. Суматохата, предизвикана от талибаните, окончателно го дестабилизира. Мохсен вече няма опорни точки, нито сили да си

намери нови. Изгуби имуществото си, привилегиите си, близките и приятелите си. Превърнат в парий, той вегетира от ден в ден, отлагайки непрекъснато обещанието да се вземе в ръце.

— Е, добре — съгласява се изведнъж тя, — съгласна съм, ще излезем. Предпочитам да се подложа на хиляди рискове, вместо да те гледам така, повесил нос.

— Не съм повесил нос, Зунайра. Ако желаш да останеш у дома, нямам нищо против. Повярвай ми, няма да ти се сърдя. Ти си права. Улиците на Кабул са противни. Човек никога не знае какво го чака.

Зунайра се усмихва на приказките на мъжа си, които напълно контрастират с покрусения му вид.

— Отивам да си потърся бурката — казва тя.

---

[1] Нес е кентавър от гръцката митология, който бил пронизан от Херакъл със стрела и умрял. Оставил му туника, напоена със собствените му кръв и сперма, които действали като силна отрова. Така в страшни мъки завършил земния си път героят Херакъл. — Бел.прев. ↑

7.

Атик Шаукат вдига ръка пред очите си. Жегата обещава да се задържи дълги дни. Още няма девет часа, но неумолимото слънце блъска като ковач по всеки, който е дръзнал да се движи. Каруците и фургоните се носят към големия градски пазар, първите натоварени с полупразни кафези или с увехнали зеленчуци, а вторите — с пътници, наблъскани като в рибни консерви. Хората куцукат по уличките, сандалите им стържат по прашната земя. С непроницаеми бурки и пристъпвайки като сомнамбули, стада от жени се промъкват край стените, съпровождани от няколко притеснени мъже. Навред, по площадите, по уличките, сред колите или около кафенетата, пълзят хлапета, стотици хлапета със сополиви ноздри и с присмехулни зеници, оставени на самите себе си, едва изправили се на нозете си, а вече будещи тревога, сплитащи мълчаливо това конопено въже, на което в близък ден ще обесят последната надежда на нацията. Атик винаги изпитва дълбока болка, когато ги гледа неумоливо да скитат навред, подобни на глутници кучета, които довтасват кой знае откъде и които, изникнали от буницата, накрая колонизират града и държат в ужас населението. Безбройните медресета^[1], които никнат като гъби на всеки ъгъл, не са достатъчни, за да ги приютят. Броят им непрестанно расте и опасността от тях се увеличава, но в Кабул никой не го е грижа. През живота си Атик много е страдал, че Бог не го е сдобил с деца, но откакто улиците не ги побират, започва да изпитва доволство. Защо да навъжда човек дечурлига, за да ги гледа как изнемогват недохранени или се превръщат в пушечно месо за войската, подготвяна за безкрайните войни?

Окончателно убедил се, че стерилността му е голям късмет, Атик удря с нагайката по бедрото си и върви към градския център.

Назих дреме под сянката на чадъра си, превил врат. Вероятно е прекарал нощта тук, на прага на дома си, седнал по турски направо на земята. Като вижда, че Атик приближава, се прави, че спи. Атик преминава покрай него мълчаливо. Прави трийсет крачки, спира,

претегля всичко за и против, после се връща. Назих, който го следи с крайчеца на окото си, стиска юмруци и се свива в ъгъла си. Атик застава пред него, скръства ръце пред гърдите си, после се навежда и с пръст започва да чертае геометрични форми в прахта.

— Вчера вечерта се държах зле — признава той.

Назих свива устни, за да подчертае вида си на пребито куче.

— Нищо лошо не ти бях сторил.

— Моля те за прошка.

— Хм!

— Да, настоявам. Много лошо се отнесох с тебе, Назих. Бях зъл и неправ, и глупав.

— О, не, просто ти беше малко неприятен.

— Сърдя се на самия себе си.

— Не е необходимо.

— Прощаваш ли ми?

— От само себе си се разбира. Пък и, честно казано, аз си го заслужих. Трябваше малко да помисля, преди да дойда да те безпокоя. Ти стоеше там, в празния затвор, за да намериш спокойствие и да разсъдиш на бистра глава за грижите си. Аз нахълтах без предупреждение и те занимавах с неща, които не се отнасят до тебе. Това е моята грешка. Не биваше да ти преча.

— Вярно е, че имах нужда да остана сам.

— Виждаш ли, значи ти трябва да ми простиш.

Атик подава ръка. Назих топло я поема и дълго я задържа. Без да я пуска, оглежда внимателно дали пътят е свободен, прочиства си гърлото и с почти недоловим глас, толкова силно е вълнението му, прошепва:

— Мислиш ли, че някой ден в Кабул отново ще можем да слушаме музика?

— Кой знае?

Притискането на стареца се засилва, а мършавият му врат се протяга, за да продължи жалбите си:

— Имам огромно желание да чуя някоя песен. Не можеш да си представиш колко ми се иска. Песен с музика и глас, който те разтърсва от главата до петите. Мислиш ли, че ще е възможно някой ден или вечер да пуснем радиото и да слушаме до премала нежната мелодия на оркестъра?

— Единствено Бог знае.

За миг объркани, очите на стареца започват да искрят с болезнена светлина, която сякаш идва от най-дълбоката му същност. Той казва:

— Музиката е истинският дъх на живота. Ядем, за да не умрем от глад. Пеем, за да усетим, че живеем. Разбираш ли, Атик?

— Не съм съвсем на себе си.

— Когато бях дете, често ми се случваше да няма какво да сложа в устата. Но това не беше страшно. Достатъчно ми беше да седна под някое дърво и да засвиря на флейтата си, за да усмиря къркоренето на стомаха си. Когато пеех, ако щеш ми вярвай, се чувствах превъзходно.

Двамата мъже се гледат един друг. Лицата им са се сгърчили. Накрая Атик дърпа ръката си и се надига.

— Довиждане, Назих.

Старецът кимва с глава. В момента, когато тъмничарят се готви да продължи пътя си, той го задържа за края на дрехата му.

— Беше ли откровен вчера, Атик? Наистина ли мислиш, че аз няма да замина оттук, че ще остана вкоренен като дърво и че никога няма да видя океана, нито далечните страни, нито ще премина отвъд хоризонта?

— Трудно ми е да ти отговоря.

— Искам да ми кажеш истината в лицето. Ти не си лицемерен и не се вълнуваш от докачливостта на хората, когато откровено изразяваш истината за тях. Не се боя и няма да ти се сърдя. Трябва да знам веднъж завинаги: мислиш ли, че никога няма да напусна този град?

— Да... без съмнение ще си идеш с краката напред.

Изрича това и се отдалечава, блъскайки с нагайката по бедрото си.

Говори си наум, че можеше да пощади стареца, да го накара да повярва, че дори невъзможна, надеждата е позволена. Не разбира какво го прихвана, защо изведнъж злокобното удоволствие да разпали безизходността на клетника взе връх в него. Това неудържимо влечение да руши, с две думи, това, за което стократно съжалява, го вълнува, изпитва нещо като гъдел, готов е да се чеше до смърт, но не може да се освободи от него... Вчера, когато се върна у дома, намери Мюссарат заспала. Без да може да си обясни защо, нарочно събори

една табуретка, блъсна капациите на прозореца и легна в леглото, след като издекламира на висок глас множество стихове от *Корана*. На сутринта си даде сметка за грубиянството си. Но, мислеше си, ако и тази вечер завари съпругата си задрямала, ще се държи по същия начин.

Той, Атик, преди не беше такъв. Вярно е, че не минаваше за кой знае колко приветлив, но не беше и лош. Прекалено беден, за да бъде великодушен, той никога не прекаляваше с раздаването, като не очакваше от никого компенсация. По този начин, като не даваше нищо никому, не се чувстваше и длъжник. В страната, където гробищата деляха мегдан с разрастващите се пустеещи земи, където погребалните шествия се точеха след военните конвои, войната го научи да не се привързва особено към хората, които всеки каприз на съдбата можеше да му отнеме. Атик умишлено се беше затворил в пашкула си, далеч от напразните химери. Бидейки уверен, че е видял достатъчно, за да се разнежва от съдбата на ближните си, той се пазеше като от чума от сантименталността си и свеждаше болката на света до собственото си страдание. В последно време обаче не се задоволява само с отбягването на близките си хора. Той, който се беше закълел да се интересува само от своите работи, вече не се гнусеше да се вдъхновява от огорченията на другите, за да смекчава своите. Без да усети, беше развил странна агресивност, толкова властна, колкото и неразгадаема, която несъмнено подобава на душевното му състояние. Вече не желае да бъде сам срещу злощастieto; нещо повече, опитва се да си докаже, че обременявайки другите, ще понесе по-леко тежестта на собствените си неблагоприятия. Напълно осъзнаващ злото, което е сторил на Назих, и без да се тормози особено от това, той му се наслаждава като на геройство. Това ли е „злотворното удоволствие“? Както и да е, така му се харесва и независимо че не му е станало по-леко, има усещането, че нищо не е загубил. Сякаш успява да грабне реванш за нещо, което продължава да му убягва. Откакто Мюссарат легна болна, той живее с убеждението, че е измамен, че неговите жертви, отстъпките, молитвите му не са послужили за нищо; че съдбата му няма да се облекчи никога, никога, никога...

— Трябва да потърсиш за помощ някой заклинател — прекъсва размислите му нечий груб глас.

Атик се обръща. Мирза Шах седи до същата маса, където го остави вчера, върху терасата на дюкянчето и прехвърля зърната на броеницата си. Премества чалмата на върха на черепа си и свъсва вежди.

— Ти не си нормален, Атик. Казах ти, че не желая да те виждам да си говориш сам по улицата. Хората не са слепи. Ще те сметнат за побъркан и ще пуснат отрочетата си по следите ти.

— Още не съм започнал да си късам дрехите — мърмори Атик.

— С подобно поведение и това действие няма да закъснее.

Атик свива рамене и продължава пътя си.

Мирза Шах хваща брадичката си с ръце и клати глава. Наблюдава недоволно тъмничаря, убеден е, че той отново ще подхване пантомимите си още преди да стигне края на улицата.

Атик е бесен. Има усещането, че го дебнат всички очи в града, че Мирза Шах го преследва. Засилва крачка, за да се отдалечи по-бързо, убеден, че седналият на терасата мъж зад него го наблюдава, готов да продължи с неприятните забележки. Толкова е ядосан, че когато стига до ъгъла на улицата, влиза в пререкание с една двойка, първо блъска жената, после връхлита върху спътника ѝ, който се опира на стената, за да не се срути на земята.

Атик вдига нагайката си и отблъсква човека, който се опитва да стане, и бърза да изчезне.

— Истинско муле — роптае Мохсен Рамат, отупвайки се от прахта.

Зунайра също чисти долната част на бурката си.

— Той дори не се извини — казва тя, развеселена от физиономията, която прави съпругът ѝ.

— Нищо ли ти няма?

— Нищо. Само малко се уплаших.

— Е, поне това е добре.

Двамата си оправят дрехите, той ядосано, а тя хихикайки под покривалото си. Мохсен дочува приглушения смях на жена си. Известно време той мърмори, а после, заразен от доброто настроение на Зунайра, на свой ред се изхилва. Тутаки обаче една нагайка се стоварва върху рамото му.

— Ей, да не мислите, че сте в цирка? — крещи им един талибан, изцъклил млечнобели очи посред изгореното си от жегата лице.

Мохсен се опитва да протестира. Тоягата полита във въздуха и го халосва по главата.

— Смехът по улицата е забранен — настоява талибанът. — Ако ви е останала капчица срам, приберете се у дома и се скрийте вдън земя.

Мохсен потреперва от гняв и държи с ръка бузата си.

— Какво има? — предизвиква го мъжът. — Искаш да ми избодеш очите ли? Я си покажи намеренията, женчо!

— Да си вървим — моли се Зунайра и дърпа съпруга си за ръката.

— Ей, ти, не го докосвай; остани си на мястото — зъби се ченгето, удрайки я по хълбока. — И не си позволявай да говориш в присъствието на друг мъж.

Привлечени от пререканията, дотичват група копои с извадени нагайки. Най-едрият глади брадата си замечтано и пита колегата си:

— Проблеми ли имаш?

— Тия си мислят, че са в цирка.

Едрият разглежда Мохсен.

— Коя е тази жена?

— Съпругата ми.

— Добре тогава, дръж се като мъж. Научи я да стои настрана, когато ти разговаряш с трето лице. Накъде си тръгнал?

— Водя съпругата си при родителите й — лъже Мохсен.

Ченгето настойчиво го измерва с поглед. Зунайра усеща, че краката отказват да я държат. Обзема я панически страх. Тя горещо се моли наум мъжът й да запази хладнокръвие.

— По-късно ще я отведеш — решава талибанът. — Сега ще се присъединиш към вярващите ей в онази джамия там. След по-малко от четвърт час молла Башир ще държи проповед.

— Вече ви казах, че трябва да я придружа...

Две нагайки го прекъсват. Стоварват се върху рамото му, и двете едновременно.

— Казах ти, че след десет минути молла Башир ще проповядва... а ти ми говориш, че ще отведеш жена си при родителите й. Абе какво имаш в тая черепна кутия? Трябва ли да разбирам, че отдаваш по-голямо значение на семейното гости, отколкото на проповедта на един от най-забележителните ни ерудити?

С крайчеца на нагайката си той му повдига брадичката, за да срещне погледа му, и после го отблъсква с презрение.

— Съпругата ти ще чака тук, ще стои до тази стена, настрана. По-късно ще я отведеш.

Мохсен вдига ръце в знак на капитулация и след като хвърля крадлив поглед в посока към жена си, се насочва към боядисаната в зелено и бяло сграда, около която други милиционери спират минувачите, за да ги принудят да присъстват на проповедта на молла Башир.

---

[1] Медресето е мюсюлманско религиозно училище. — Бел.прев.

↑

8.

— Няма никакво съмнение — казва молла Башир и гушата му се тресе. Пръстът му на людоед сече въздуха като сабя.

Оправя възглавницата си, за да се настани удобно, намества се върху скърцащата естрада, която му служи за трибуна, слоноподобен и властен, с масивно лице, заобиколено от сложно усукана брада.

Подвижните му очи помитат всичко, което се изпречва пред тях, и греят с жива, притесняваща интелигентност.

— Няма никакво съмнение в това, братя. То е толкова вярно, колкото и обстоятелството, че слънцето изгрява от изток. Разпитах планините, разгледах знаците по небето, водата в реките и морето, клоните на дърветата и утъпканите пътеки; всичко ми говори, че очакваният час е дошъл. Достатъчно е да наострите уши, за да чуете как всяко нещо на земята, всяко същество, всеки шум ви казва, че мигът на славата е пред нас, че имам Махди^[1] е сред нас, че пътищата ни вече са озарени. Тези, които и за миг се съмняват в това, не са наши братя. Дяволът се е вселил в тях, а преизподнята ще открие в плътта им неугасим огън. Вие ги чувате, те цяла вечност съжालяват, че не са успели да уловят шанса, който им поднасяме на сребърен поднос: шансът да се наредят редом с нас, да застанат навеки под Божието крило.

Пръстът му удря по дъската. Горящият му поглед отново принуждава присъстващите да застинат в звездна тишина:

— Нека тези окаяни души ни се молят милиони години, ние ще останем глухи за възделенията им, както те днес са глухи за спасението.

Мохсен Рамат се възползва от вълнението в първите редове, за да надникне зад рамото си. Той вижда, че Зунайра седи върху една руина срещу джамията и го чака. Към нея се приближава копой с пушка на ремък. Тя става, с трепереща ръка му посочва джамията. Талибанът гледа в указаната посока, кимва в знак на съгласие и отминава.

Молла Башар тропа по пода, за да привлече вниманието на вярващите.

— Вече няма никакво съмнение. Праведната дума отеква по четирите краища на света. Мюсюлманските народи събират сили и са изпълнени с непоклатимо убеждение. Скоро на земята ще има само един език, един закон, един ред: този! — изкрещява той и размахва Корана... — Западът погина, той вече не съществува. Моделът, който предлагаше на наивниците, се провали. Какво представлява този модел? Какво представя той като еманципация и съвременност? Аморалните общества ли, които създаде, където най-важна е печалбата, където скрупулите, благочестието, милосърдието са нищо, където ценностите са единствено финансови, където богатите стават тирани, а наемните работници са мъченици, където предприятието измества семейството, за да изолира индивидите, за да ги покори, а след това и да ги прогони, без да им даде право на глас, където жената тъне в блатото на порока, където мъжете се женят помежду си, където плътта се продава публично, без това да предизвиква каквато и да било реакция, където цели поколения са обречени на първично съществуване, подчинено на отхвърлянето и мизерстването? Това ли е моделът, който поражда славата и успехите му? Не, скъпи вярващи, никой не може да построи здрави сгради върху подвижни пясъци. Западът е изгубен, той загива, а неговата смрад разкъсва озоновия слой. Това е свят, основаващ се на лъжата. Това, което се опитвате да видите в него, е само заблуда, пораждащ присмех призрак, рухнал сред руините на своята несъстоятелност. Западът е измама, огромен фарс, който се разпада. Неговият псевдопрогрес е трескаво бягство напред. Гигантизмът на фасадата му е маскарад. Престараването му издава неговата паника. Той е в безизходица, попаднал е в капан, мята се като уловен плъх. Изгубвайки вярата си, е загубил и душата си, но ние няма да му помогнем да намери нито едната, нито другата. Той вярва, че икономиката му може да го спаси; вярва си, че ни впечатлява с авангардната си технология, че улавя нашите молитви със сателитите си; той вярва, че ни възпира със самолетаносачите и всевъзможните си оръжия... но забравя, че не може да впечатли тези, които са избрали да умрат заради Божията слава; какво като радарите ни не са в състояние да прихванат неговите неуловими бомбардировачи, нищо не може да убегне от Божия взор.

Юмрукът му се стоварва със злоба.

— Той би посмял да се мери с яростта на Бога?

Вълча усмивка изкривява лицето му. С пръсти изтрива пяната, която изтича от крайчеца на устните му. Главата му бавно прави движение в знак на отрицание, а пръстът му продължава да удря по пода, сякаш се опитва да го пробие.

— Ние сме Божии воители, братя. Победата е нашето призвание, а раят е кервансараят ни. Когато някой от нас умре от раните си, ще го посрещнат нежни хурии, красиви като хиляди слънца. *Не вярвайте, че жертвалите се за Божието дело са мъртви: те са живи край нашия Господар, който ги отрупва с благините си...* Що се отнася до жертвите на враговете ни, те ще напуснат този свят на мъки и страдания, за да се пренесат в огнената геена. Като мърша техните трупове ще гният по бойните полета и ще се изличат от паметта на живите. Няма да имат право нито на Божието милосърдие, нито на нашата жалост. Нищо няма да ни попречи да пречистим земята на муминините^[2], за да отеква от Джакарта до Йерихон, от Дакар до Мексико, от Хартум до Сан Паоло и от Тунис до Чикаго триумфалният шум от минаретата...

— *Аллаху акбар!* — провиква се един събрат на моллата.

— *Аллаху акбар!* — дере се тълпата.

Зунайра подскача, когато в джамията избухва грохот. Решава, че службата е свършила, повдига полите на робата си и чака вярващите да започнат да излизат. Но никакъв силует не се мярка около входа. Напротив, копоите продължават да събират минавачите и с удари на нагайките да ги насочват към боядисания в зелено и бяло храм. Гласът на гуруто отново се възема, възпламенен от собствените си слова. Понякога той тъй се извисява, че омаяните талибани забравят да контролират хората. Дори децата, дрипави и подивели, се заслушват в проповедта, преди да се втурнат с глъч към изпълнените с човешка гмеж улици.

Трябва да е станало десет часа и слънцето вече му е отпуснало края. Въздухът е задръстен от прах. Мумифицирана в своето покривало, Зунайра се задушавя. Гневът стяга стомаха ѝ и затиска гърлото ѝ. Лудото желание да отхвърли бурката, за да изпита някакъв въображаем хладен полъх, допълнително я изнервя. Но тя дори не посмява да изтрие подгизналото си от пот лице с крайчеца на дрехата

си. Сякаш обвита в усмирителна риза, стои на мястото си, разтапя се от горещината и слуша как дъхът ѝ се ускорява, а кръвта бие в слепоочията ѝ. Започва да се ядосва, че стои тук, върху руината, подобно на забравена бохча, привличаща както любопитните погледи на минувачите, така и неприязнения взор на талибаните. Има усещането, че е подозрителен пакет, изложен за всевъзможни въпроси, и това я измъчва. Обзема я срам. Съзнанието ѝ е обзето от неистовото желание да избяга, незабавно да се върне вкъщи и да затвори вратата след себе си, за да не излезе никога повече. Защо прие да последва съпруга си? Какво се надяваше да намери по улиците на Кабул, освен мизерия и обиди? Как се съгласи да се забули с това чудовищно покривало, което я обезличава, този тъмен плат, който е нейната тъмница, тази маска върху лицето, прилична на мрачен мушрабийях^[3], тези ръкавици, които не ѝ дават възможност да разпознава нещата чрез пипане? Именно от подобно нещо се страхуваше. Знаеше, че дързостта ѝ ще я изправи пред всичко, което най-много ненавижда, пред това, което не приема дори в сънищата си: деградацията. Това е неизлечима рана, недъг, с който не се свиква, травма, която не се успокоява нито с рехабилитация, нито с терапии и с която човек не свиква, без да изпадне в отвращение от самия себе си. Зунайра долавя ясно това отвращение; то ферментира в нея, бърка в душата ѝ и заплашва да я погуби. Тя усеща, че то расте вътре в нея подобно на клада. Може би именно затова жената се разтапя и се задушава под покривалото си, а пресъхналото ѝ гърло излива огъня като дъх на кремация върху небцето ѝ. Неудържима ярост притиска гърдата ѝ, мачка сърцето ѝ и надува вените на врата ѝ. Погледът ѝ се замъглява: тя е готова да избухне в ридания. С огромно усилие започва да стиска юмруци, за да успокои трепета им, разкършва гръб и се опитва да дисциплинира дишането си. Бавно успява да потисне гнева си, в главата ѝ се установява нещо като празнота. Трябва търпеливо да понесе злото, да издържи, докато Мохсен се върне. Миг непохватност, изблик на протест, и тя ненужно ще се изложи на усърдието на талибаните.

Молла Башир е силно вдъхновен, констатира Мохсен Рамат. Обзет от страстта да бичува пороците, той прекъсва само за да удари по пода или да допре чашата с вода до устните си. Говори вече от два

часа, разпалено и с жестикулации, а слюнката му е бяла като очите му. Биволският му дъх вибрира в помещението и напомня земен трус. Вярващите от първите редове не си дават сметка за жегата. Те са буквално погълнати от словоохотливостта на гуруто, отворили широко уста, за да не изпуснат нищо от пороя слова, изливащ се върху тях. Зад тях обаче мненията се разделят: едни се опиват от проповедта, а други скучаят. Мнозина никак не са доволни, че са се озовали тук, вместо да си гонят задълженията. Непрекъснато мърдат и си мачкат пръстите. Един старец се е одремал, та близкият до него талибан го смущава с нагайката си. Поразбуден, клетникът примигва смутено, сякаш не осъзнава къде се намира, избърсва лице с длан, прозява се, след което пилешкият му врат отново клюмва и човекът пак се унася в сън. Мохсен отдавна е изгубил нишката на проповедта. Приказките на моллата не го вълнуват. Обезпокоен, непрекъснато се обръща да зърне Зунайра, седнала от другата страна на улицата, неподвижна край руината. Той знае, че тя се измъчва под покривалото си от слънцето и от това, че стои там, сред сеирджиите, тя, която се ужасява от показността. Гледа я с надеждата, че и тя го вижда през тълпата с тържествени лица и през коридорите на мълчанието, може би разбира колко съжалява той, че е проявил каприза да се разходят в този град, където нещата вървят на все по-зле. Нещо му нашепва, че Зунайра му се сърди. Вдървеността ѝ наподобява тази на ранена тигрица, готова да премине в атака...

Една нагайка изсвистява пред лицето му.

— Гледай напред — припомня му талибанът.

Мохсен се подчинява и обръща гръб на съпругата си. С болка.

Когато проповедта свършва, паството от първите редове се надига еуфорично и се хвърля към гуруто, за да целува ръцете му или парче от тюрбана му. Мохсен трябва да изчака, докато талибаните разрешат на вярващите да напуснат джамията. Когато най-сетне успява да се измъкне от гмежта, Зунайра стои като поразена от слънцето. Тя има усещането, че светът е притъмнял, че шумовете наоколо се въртят около нея в забавен ритъм, и ѝ е трудно да се надигне.

— Не се ли чувстваш добре? — пита я Мохсен.

Въпросът му прозвучава толкова нелепо, че тя не смята за нужно да отговаря.

— Искам да се прибера вкъщи — казва.

Опитва се да дойде на себе си, опира се до стената, след това безмълвно тръгва да върви, олюлявайки се, с несигурен поглед и размътена глава. Мохсен се опитва да я поддържа, но тя грубо го отблъсква.

— Не ме докосвай — извиква с глух глас.

Мохсен приема кряска на жена си със същата болка, каквато изпита преди два часа от нагайките, които едновременно се стовариха върху рамото му.

---

[1] Махди — според исляма пророк на Мохамед, който ще се яви на земята. — Бел.прев. ↑

[2] Тоест на правоверните. — Бел.прев. ↑

[3] Мушрабийях е дървена решетка пред прозорец в арабската архитектура, ограничаваща видимостта към вътрешността на сградите. — Бел.прев. ↑

9.

Шофьорът рязко извива волана, за да избегне един огромен камък на пътя, и колата се отклонява към банкета. Несигурните спирачки не успяват да забавят хода на големия джип 4×4, който с оглушителен вой на амортизьорите налита върху една пукнатина и спира като по чудо на ръба на канавката.

Касим Абдул Яббар невъзмутимо поклаща глава.

— Абе ти да ни убиеш ли искаш?

Шофьорът се задавя, констатирайки, че едно от колелата е на по-малко от десет сантиметра от пропастта. Избърсва се с края на чалмата си, промърморва някакво заклинание, включва на заден ход и изтегля колата.

— Откъде ли е паднала тая пуста скала?

— Може да е метеорит — иронизира Касим.

Шофьорът търси с поглед наоколо податлив участък, за да му обясни как огромният камък се е стоварил на пътя. Вдигайки очи към най-близкия хребет, забелязва старец, който се изкачва по стръмното. Сбръчква вежди.

— Това там горе не е ли Назих?

Касим на свой ред се втренчва.

— Би ме учудило.

Шофьорът свива зеници, за да разгледа по-добре човешката развалина, която упорито се катери нагоре.

— Ако не е Назих, трябва да е негов брат-близък.

— Не се занимавай с този, а се опитай да ме закараш невредим вкъщи.

Шофьорът кимва в знак на съгласие и подкарва с пълна скорост джипа по неравния път. Преди да изчезне зад една могила, той за последен път поглежда в огледалото за обратно виждане, убеден, че въпросният старец несъмнено е клетникът, който от време на време се навърта около надзираваната от Атик Шаукат тъмница.

На края на силите си, с пламнало гърло и изтръпнали прасци, Назих се изкатерва на върха на хребета. На четири крака, той се опитва да си поеме дъх, след това се просва по гръб и шеметът го завладява. Небето, на един хвърлей разстояние, му вдъхва усещането за неповторима лекота; той има чувството, че се разтваря като какавида, че навивка по навивка се промъква между безформените гънки на тялото си. Остава така, легнал на земята, с туптяща гръд и кръстосани ръце. Когато ритъмът на дъха му се успокоява, той сяда на задника си и поднася манерката си към устните. Сега вече е овладял планината и нищо няма да му попречи да се устреми към хоризонта. Способен е да крачи до края на света. Горд с подвига си, немислим за човек на неговата възраст, той вдига юмрук към небето и с отмъстителен поглед оглежда от високото стария, обитаван от призраци Кабул, неотстъпно смазан под вихрушките, лежащ там, под краката му, разбит, хаотичен, покрит със задушаваш прах. Беше време, когато легендата го поставяше редом със Самарканд и Багдад, когато царете, едва качили се на престола, мечтаеха за царства, по-обширни от небесата... Тези епохи отминаха, мисли си Назих с горчивина, днес спомените са погребани. Защото Кабул се ужасява от спомените. Той публично екзекутира историята си на площада, принесе в жертва имената на улиците в чудовищни аутодафета, взриви паметниците с динамит и погази клетвите, които основателите му бяха скрепили с вражеска кръв. Сега враговете на Кабул са собствените му отрочета. Те се отрекоха от дедите си и се обезобразиха, сега бродят като привидения, спохождани от презрението на талибаните и анатемите на всезнаещите молли.

На хвърлей камък един варан се е разположил на скалата, а дългата му опашка наподобява сабя. Наистина отдихът при хищниците е голямо недоразумение. В страната на афганите, независимо дали говорим за племената или за фауната, дали си номад или пазач на храм, се чувстваш жив само с оръжие в ръка. Варанът цар също е на пост; той души въздуха, страхувайки се от капан. Обаче Назих *не иска* вече да чува за битки, за обсади, за саби и пушки; той не желае да се излага на отмъстителните погледи на хлапетиите. Решил е да обърне гръб на шума от картеча, да се озове на дивите плажове и да види отблизо океана. *Иска* да се озове в страната, която е изградил в утопиите си, създал е в сънищата и молитвите си, в най-съкровените си мечти;

страна, където дърветата не умират от скука, където пътеките се реят също като птиците, където никой няма да се усъмни, че той ще преброди далечните земи, откъдето никога няма да се върне. Вдига от земята седем камъчета. Продължително време погледът му предизвикателно оглежда града, където нищо не го задържа. Внезапно ръката му се разтваря и той мята надалече камъчетата, за да умилостиви съдбата и да прогони злото от пътя си.

Джипът лудешки се клати по непредвидимия път. Поднасянето от преди малко не е укротило шофьора. Касим Абдул Яббар се е вкопчил във вратата и търпеливо се тресе. Откакто са напуснали племенното селце, младият водач прави каквото си знае. Научил се да шофира направо на кормилото, както повечето бойци, той не си дава сметка за щетите, които нанася на колата. За него знак, че е подчинил машината, е скоростта, която успява да вдигне, също както е с конете. Касим здраво се намества на седалката си, убеден, че никакви аргументи няма да помогнат да вразуми момчето. Той мисли за племето си, обезлюдено от войната, за вдовиците и сираците, чийто брой преминава границите на допустимото, за изтребения от капризите на сезоните добитък, за порутеното селце, където нямаше желание да остава. Ако зависеше от него, не би стъпил там никога. Но майка му беше починала. Погребах я предишния ден. Той пристигна късно за погребението и само се поклони пред гроба ѝ. Няколко минути мълчание и една молитва се оказаха достатъчни. После тикна куп банкноти в жилетката на баща си и нареди на шофьора да тръгват към Кабул.

— Можехме да останем до утре — каза момчето, сякаш четеше мислите му.

— Защо?

— Как защо, за да си починем. Дори не похапнахме.

— Нямаше какво да правим там.

— Че нали си беше у дома?

— И какво от това?

— А, откъде да знам. На твоє място бих поостанал. От колко седмици не си се връщал на село? Месеци, месеци, а може би и години...

— Не се чувствам добре на село.

Шофьорът кимва, без да е убеден. С крайчеца на окоето си той наблюдава спътника си и решава, че поведението му е странно за човек, който е изгубил майка си. Преодолява един завой и подхваща отново:

— Един твой братовчед ми разказа, че майка ти е била светица.

— Добра жена беше.

— Ще ти липсва ли?

— Вероятно, но не ми е ясно как. Тя беше глухоняма. Малко спомени имам от нея, ако говоря честно. Пък и излязох от село съвсем млад. На дванайсет години препусках от една граница до друга, за да изкарам зальк хляб. Рядко се връщах в родния край. Един рамадан от три. Така че малко познавах починалата. За мен тя беше жената, която ме е родила. Това е всичко. Бях шестият от четиринайсет момчета и най-безинтересният. Начумерен, темерут, с бърз юмрук, смятах, че сме прекалено много в коптора. И че на останалите им липсват амбиции. От една страна, покойната беше изключително дискретна. Старият обичаше да повтаря, че я е взел, за да не обсъжда заповедите му. Тази шега го караше да се смее с цяло гърло. Голям присмехулник е старият. Пинтия, но добряк. Нямаше цел в живота. Редките семейни пререкания преминаваха в мълчание и повече го забавляваха, отколкото да го гневят...

Тези навеи от миналото изпълват погледа му с приглушен блясък. Издава устни напред и млъква. Не е тъжен; по-скоро изглежда ядосан, като че ли спомените го объркват. След дълго мълчание се прокашля и добавя, обръщайки се надясно:

— Може пък и да е светица. В края на краищата, защо не? Тя не чуваше и не изричаше мерзости.

— Блажена е била.

— Е, все пак не е чак така. Беше спокойна, не познаваше злоба и неприязън. Ще я запомня с усмивката ѝ, неизменна, широка, когато беше доволна, и по-сдържана, когато ѝ се противоречеше. Вероятно заминах толкова млад именно по тази причина. Имах усещането, че се обръщам към стена.

Шофьорът протяга глава през прозореца, за да се изплюе. Плюнката му се изпълва с прах и се залепва за брадата му. Той я избърсва с длан и казва със странно весел тон:

— Аз пък не познавам майка си. Умряла е, когато ме е раждала. Била е на четиринайсет години. Старецът ми пасял стадото наблизко. Бил съвсем хлапе. Не се бил отказал от детинщините си. Когато майка ми започнала да охка, той се паникьосал. Вместо да иде да повика съседите, решил да се оправя сам. Като голям човек. Но нещата не тръгнали на добре. Той обаче упорствал. И така. Няма понятие как съм оживял; нещо по-лошо, не си дава сметка как майка ми издъхнала в ръцете му. Продължава да се чуди след толкова години и четири брака... Майка ми много страдала, преди да почине. Наистина не съм я познавал, но тя винаги е тук, до мене. Повярвай ми, понякога усещам дъха ѝ върху лицето си. Ето че сега за по-малко от една година се женя трети път.

— Заради нея ли?

— Не, първите ми две съпруги бяха непокорни. Задаваха много въпроси и бяха мързеливи.

Касим не може да открие връзката. Той вдига врат нагоре и зяпа тавана. След поредния завой изниква Кабул... сгушен посред раздробените си булеварди, приличен на трагичен фарс, изниква като хищник, дебнещ плячката си, ужасяващият затвор в Пул-е-Шарки. В очите на Касим изгрява странна светлина. Ако не пропуска никаква възможност да придружава клетниците до ешафода, то е за да привлече вниманието на моллите върху себе си. Той беше съвършен боец. Репутацията му на милиционер е похвална. Някой ден, с постоянство и вярност, ще принуди властниците да го направят директор на тази крепост, което ще рече, на най-важния затвор в страната. Така ще се издигне сред властимащите, ще завърже връзки и ще натрупа състояние. Едва тогава ще вкуси от почивката на воина.

— Тя сигурно сега вече е в рая?

— Кой? — сепва се Касим.

— Майка ти.

Касим гледа шофьора, който май не е с ума си. Младежът му се усмихва, промъквайки се през мрежа от разминаващи се пътища. В един момент след поредния завой обръщат гръб към града и крепостта в Пул-е-Шарки се скрива зад пясъчна кариера.

В ниското, много по-ниско, там, където талвегът е залят от лъжовните води на миража, група камили се катерят по насипа. Още по-надолу, прав посред гробище, Мохсен Рамат съзерцава планината,

пресичана от голям джип. Всяка сутрин той идва тук, за да гледа мълчаливите била, но не смее да се изкачи натам. Откакто Зунайра потъна в потискащо мълчание, той не може да понася угнетяващата близост. Щом излезе от къщи, бърза да иде посред старото гробище и се изолира там в продължение на дълги часове, далеч от базарите, гъмжащи от надвикващи се търговци и престараващи се милиционери. Ясно му е, че няма да постигне кой знае какво с доброволните отлъчвания от дома. Тук няма нищо за гледане, освен запуснатостта, няма и на какво да се надява. Навсякъде наоколо царуват сухотата и безплодието. Човек би казал, че то допълнително подчертава смута на людете, притиснати между камънака и жегата. Редките ивици зеленина, които се появяват на места, не обещават цъфтеж; техните обгорели тревы се ронят при най-слабия полъх. Гигантски обезводнени хидри, реките чезнат в пясъчните си корита, способни да жертват пред боговете на светлината единствено вкаменените си вътрешности. Какво търси той сред тези гротескни гробове, в подножието на мълчаливите планини?...

Огромният джип се появява сред гробището с впечатляващ облак прах след себе си. Касим поглежда към съсипания младеж, който броди сред мъртвите. Това е същият клетник, когото зърна сутринта, когато потегляше към родното си селце. Разглежда го и се пита какво ли го задържа цял ден сред пустинното гробище и под палецото слънце.

Шофьорът се отпуска и вдига крака си от педала за газта, тъй като се появяват първите улички на града. Гледката на гроздовете старци, струпани в сянката на дуварите, и върволиците от хлапетии го ободрява. Доволен е, че се връща у дома.

— Страхотна дълга разходка си спретнахме — признава той, поздравявайки с ръка свой познат сред навалищата. — Часове наред си размествахме прешлените сред дупките по пътя и се нагълтахме с какви ли не гадости.

— Стига си хленчил — нахоква го Касим.

— Ще спра, когато загася мотора — упорства шофьорът, гримасничейки комично. — А сега какво ще правим? Да те оставя ли пред вас?

— Не веднага. Трябва малко да дойда на себе си. Тъй като не преставаш да ми проглушаваш ушите с принудителния си пост, какво

ще речеш да идем при Кхорсан и да похапнем шишчета? Аз черпя.

— Предупреждавам те, че ям за четирима.

— Няма да ме уплашиш.

— Ти си добрият принц, шефе. Благодарение на тебе ще се наплюскам до насита.

Гостилницата на Кхорсан се намира на ъгъла на една порутена уличка, точно срещу спирката на автобусите. Пушеците от скарата си съперничат с вихрушките, които остават след преминаването на колите. Няколкото клиенти, сред които и тъмничарят Атик, заемащи грубите, подредени нагъсто под раkitовия свод маси, се отнасят с безразличие към слънцето и към ескадрилите мухи, задоволяват се само да пропъждат изгладнелите хлапетии, привлечени от мириса на печено месо. С шкембе до коленете и брада до пъпа, Кхорсан разпалва жарта с ветрило. С другата ръка той обръща парчетата месо, метнати върху огъня, и си облизва джуките, когато констатира, че поредните вкусотии са готови. Не обръща никакво внимание на спирация пред него джип. Точно е обърнал ветрилото, за да прочисти струпалия се около лицето му прахоляк, без същевременно да изпуска от очи свистящите котлети. Касим му показва четири пръста, заемайки място върху една проядена от дървояди пейка; с кимане на глава Кхорсан дава знак, че е приел поръчката, и продължава старателно да следва ритуала си.

Атик поглежда часовника си. Нетърпението му е очевидно, но нервността му нараства най-вече от появата на Касим Абдул Яббар. Какво ще си помисли той, сварвайки го в гостилничката, след като домът му е на две крачки? Свива врат в раменете си и се прикрива с ръка, докато келнерът му донася огромен сандвич, обвит в амбалажна хартия. Атик го пуска в найлонов плик, оставя банкноти на масата и си тръгва, без да чака ресто. В момента, когато смята, че се е измъкнал, ръката на Касим го улавя.

— От мене ли бягаш, Атик?

Тъмничарят се преструва на ни лук ял, ни лук мирисал.

— Ама ти върна ли се?

— Защо бягаш като мокър парцал? Да не ми се сърдиш за нещо?

— Нищо подобно.

Касим клати недоволно глава.

— Искаш ли да ти кажа истината, Атик? Не е хубаво това, което правиш. Не, моля ти се, не е необходимо да се цупиш. Аз не ти чета конско. Просто имам усещането, че напоследък много си се променил и хич не ми харесваш. Естествено, ядовете ти не ми влизат в работата, ала не мога да се преструвам, че въобще не ме интересува. Вероятно причината е в дългите години, които прекарахме заедно, понякога блажени, но по-често в неволя. Нямам намерение да ти се бъркам, но съм длъжен да те предупредя, че като потъваш толкова дълбоко в грижите си, накрая няма да можеш да се измъкнеш оттам.

— Не съм угрижен и за никъде не бързам. Просто понякога ме налягат черни мисли, това е всичко.

Касим не крие, че не му вярва. Навежда се към него.

— Имаш ли нужда от пари?

— Не съм по харчовете.

Милиционерът си чеше челото и размисля. След това предлага:

— Защо довечера не дойдеш да се видим при Хаджи Палван? Ще се съберат приятели. Ще пийнем чай, ще побъбрим, ще поговорим за войски и сражения, ще се посмеем над нещастията на другите. Обещавам, че ще ти се хареса. Ще сме между свои хора, непринудени. Ако имаш планове, заедно ще ги обсъдим, за да намерим партньори, на секундата ще помогнем. Не е кой знае колко трудно да се организира една работа. Нужно е малко въображение, мотивираност и локомотивът бързо ще тръгне по релсите. Ако нямаш мангизи, ще ти дадем, а ти после ще ни ги върнеш.

— Вече ти казах, че не става дума за пари — заявява с досада Атик. — Блясъкът им не ме заслепява.

— Но както виждам, не те и озарява.

— Черното не ми пречи.

— Трудно ти е да го докажеш. Що се отнася до мене, искам само да ти кажа, че не е срамно от време на време, когато се чувстваш натясно в кожата си, да се обърнеш към приятел.

— Мирза Шах ли те изпраща?

— Виждаш ли? На грешен път си. Не ми е необходим Мирза Шах, за да протегна ръка на колега, когото ценя.

Атик си гледа торбичката, а кокалите на врата му изпъкват. С крайчеца на крака си той търкаля камъче и започва да дълбае дупка в пясъка.

— Мога ли да тръгвам? — пита той със свит глас.

— Естествено, какви ги говориш!

Атик му благодари и се оттегля.

— Живял един мъдрец в Джалалабад — разказва му без предисловия Касим, тръгвайки подир него. — Невероятен учен. Имал отговор за всичко. Нямамо книга, която да не е прочел. Насън да го бутнеш, знаел всички важни събития от историята на исляма. Изумителен човек бил. Ако беше доживял до наши дни, сигурно би свършил на въжето или щяха да го обезглавят, дотолкова познанията му надминавали постижимото за ума. Един хубав ден, докато давал урок, някой си се приближил и му прошепнал нещо. Мъдрецът внезапно посивял. Броеницата се изплъзнала от ръцете му. Без да рече дума, станал и напуснал залата. Повече не го видели.

Атик повдига вежди.

— Какво му е прошепнал човекът? — пита той предпазливо.

— Историята мълчи.

— А каква е поуката от този разказ?

— Може да знаеш всичко за живота и за хората, но какво знаеш за самия себе си? Атик, скъпи мой, не си усложнявай съществуването. Никога няма да можеш да отгатнеш какво ти е отредило то. Спри да си пълниш главата с фалшиви идеи, с неразрешими въпроси и с ненужни разсъждения. Дори да намериш отговори на всичко, не си застрахован от това, което ти готви утрешният ден. Мъдрецът е знаел много неща, но е нямал понятие от основното. Да живееш, ще рече винаги да си готов небето да се стовари върху главата ти. Ако тръгваш от принципа, че битието е само едно изпитание, ти си готов да понесеш неговите тегоби и изненади. Ако очакваш от него онова, което то не може да ти даде, значи нищо не си разбрал. Приемай нещата каквито са, не прави драми, не отдавай прекалено значение на нищо; не ти управляваш своята лодка, а веслото на съдбата. Вчера изгубих майка си. Днес се поклоних над гроба ѝ. Ето че сега седя при Кхорсан и похапвам. Довечера смятам да ида при Хаджи Палван, за да се видя с приятелите. Ако междувременно се случи някакво нещастие, няма да го приема като края на света. Няма по-тъжен миг за любовта от разменените погледи на гарата, когато влаковете потеглят в различни посоки.

Атик спира, а шията му остава прегъната. Той се замисля за миг, после повдига брадичка и се осведомява:

— Толкова ли е видно, че отивам на зло?

— Ако питаш мене, направо боде очите.

Атик кимва с глава и се отдалечава.

Касим го гледа с тъга, след това се почесва под чалмата и се връща в гостилницата, за да седне до шофьора.

Животът непреклонно ни води към изхабяване, мисли си Мюссарат. Независимо дали се предпазваш, или не те е еня за себе си, нищо не се променя. Всеки роден на тази земя е обречен на кончина; такъв е законът. Ако тялото се подчиняваше единствено на нарежданията на главата, бихме живели по хиляда години. Но волята винаги може да изпълнява своите решения, а прозорливостта на стареца не може да принуди коленете му да не се превиват. Основополагащата трагедия на хората идва от обстоятелството, че никой не може да надживее най-благочестивите си пожелания, които освен това са основната причина за злощастieto му. Не е ли светът крахът на смъртните, чудовищното доказателство за тяхната несъстоятелност? Мюссарат е решила да не се съпротивлява на очевидното. Нищо няма да ѝ помогне, ако се опита да се скрие от себе си. Тя води битка срещу злото, което я гризе, отказваше да отпусне примирително ръце. Сега вече е време да се подготви, да се отдаде на неизбежното, защото само то остава, когато всичко друго е опитано. Съжالياва само, че трябва да се предаде на възраст, когато химерите са победени. На четирийсет и пет години животът още е пред тебе, по-нюансиран, по-добре премерен; мечтите не са толкова огромни, поривите са успокоени, а тялото, когато ноктите на желанията го изтръгнат от вялостта му, потръпва тъй осъзнато, че това, което е изгубило като свежест, си го наваксва като интензивност. Четирийсетте години е времето на разума, най-силният коз за съобразяване с предизвикателствата. Убеждението ѝ е достатъчно силно, затова нито за секунда не се съмнява, че краят ѝ приближава. Мюссарат няма никакви съмнения. Чудо няма да стане. Това я натъжава. Но не чак толкова много, не се поддава на изстъпления; ненужно е, би било гротескно, дори богохулно. Естествено, тя би искала да се разкраси, да подчертае веждите и да отвори широко очи, за да привлече погледа на Атик. Но това вече не е възможно. На четирийсет и пет години човек

трудно приема непоправимото. Уви, болката не те освобождава от ясното съзнание. Отражението ѝ в малкото огледало е ужасяващо; тя направо се разпада. Лицето ѝ се е превърнало в безплътен череп с омекнали бузи и хлътнали устни. В погледа ѝ има вече някаква светлина от отвъдното, ледена, стъклена; зениците ѝ са оцъклени. А ръцете ѝ, Господи!, те са костеливи, покрити с фина, безжизнена кожа, шумолящи като хартия, трудно им е да разпознаят нещата при допир. Тази сутрин, когато се среса, в пръстите ѝ останаха кичури коси. Как е възможно човек за толкова кратко време да изгуби толкова много коси? Тя ги уви около парче дърво и ги тикна в един процеп на стената, след това се строполи на земята, стисна главата си с ръце и зачака сълза да я извади от вцепенението. Но тъй като лицето ѝ остана сухо, на четири крака тя пропълзя към сламеника. Там седна по турски и гледа стената в продължение на час. Би продължила да седи с гръб към вътрешния двор през целия ден, но силите я изоставиха. Съборена от упоритостта си, тя легна на земята и незабавно заспа със зейнала уста.

Когато я откри просната на пода, Атик си помисли най-лошото. Странно, найлоновият му плик не падна от ръцете му и дъхът му не се учести. Той остана прав на прага, вдигнал едната си вежда, без да вдига шум. Дълго време наблюдава тялото, обърнатата към тавана ръка, свитите пръсти, отворената уста и неподвижната гръд, дебнеше знак за живот. Мюссарат не помръдваше. Тя изглеждаше като мъртва. Атик остави плика на ниската масичка и преглъщайки слюнка, се приближи към безжизненото тяло на жена си. Внимателно коленичи; в момента, когато се сведе над смъртнобледата ръка, за да измери пулса, една въздишка го накара да се дръпне назад. Адамовата му ябълка се развълнува. Той наостри уши, подозирайки, че потръпването е било фалшиво, и се сниши над вкамененото лице. Отново лека въздишка одраска бузата му. Той сви устни, за да сдържи гнева си, изправи снага и със склопени очи и стиснати юмруци се отдръпна до стената, за да седне на задника си. Стегнал челюсти и скръстил ръце на корема си, гледаше проснатото в краката му тяло, сякаш искаше да го прониже от главата до петите с поглед.

10.

Мохсен Рамат не може да търпи повече. Безкрайните дни, които редовно прекарва на гробището, само увеличават объркаността му. Обикаля сред гробовете, но не успява да подреди идеите в главата си. Нещата му се изплъзват с шеметна скорост; не е в състояние да ги осмисли. Вместо да му помогне да се концентрира, изолацията му го дестабилизира, увеличава безпокойството му. На моменти властно го обзема лудо желание да грабне железен кол и да направи на пух и прах всичко наоколо; странно, щом вземе глава в ръцете си, яростта му се преобразява в неустоима нужда да избухне в ридания и той се отдава на унието си със стиснати зъби и затворени клепачи.

Усеща, че полудява.

След спречкването по улиците на Кабул той вече не различава деня от нощта. Нещо непоправимо беляза това проклето излизане! Как си позволи да вярва, че разходките на влюбени все още са възможни в град с вид на морга, плячкосван от отблъскващи фанатици, в чиито погледи се чете тъмата на нощта? Как можа да ослепее за ужасите, които жалонираха всекидневието на една изтерзана нация, за която нагайката се е превърнала в официален език? Не биваше да се поддава на илюзиите. Но този път Зунайра отказва да се примири. Тя му се сърди, не иска да го вижда, още по-малко да го чува. „От все сърце те моля — повтаряше той, — не усложнявай нещата между нас.“ Зунайра го измери с поглед, неотстъпна зад премрежващата лицето ѝ маска. Гръдта ѝ трепереше от възмущение. Тя потърси думи, най-злите, най-тежките, за да му каже колко страда заради това, в което той вече се е превърнал за нея, как не би искала да го сравнява с нахлупилите чалми джандари, които превърнаха улиците в арени, а дните в агония, как близостта с него едновременно я отвращава и потиска. След като не можа да намери достатъчно язвителни слова, за да предаде горчивината и мъката си, тя се затвори в една стая и започна бясно да нарежда. Ужасен от оглушителните викове на съпругата си, Мохсен побърза да напусне дома. На бегом. Ако земята се беше разтворила под

краката му, той не би се поколебал да изчезне в нея. Беше страшно. Крясъците на Зунайра се разнасяха из квартала, събираха съседите, преследваха го като банда разпасани хлапета. Виеше му се свят. Сякаш настъпваше краят на света.

Зунайра вече не е някогашната жена; тази, която, храбра и повратлива, му помагаше да издържи и да се повдигне всеки път, когато той се превиваше. Тази, която реши и вкъщи да стои с бурката, е потънала в някакъв чудовищен свят, от който няма намерение да се измъкне. От зори до късна нощ тя обикаля къщата, упорито забулена със своя воал на злото, от който не се разделя дори когато ляга да спи. „Лицето ти е последното слънце, което ми е останало — изповядва й той. — Не ми го отнемай.“ „Слънцето не може да победи нощта“ — отвърща му тя и оправя покривалото си. От сблъсъка онзи ден не се разделяла с него. То се е превърнало в нейната крепост и отсъствие, знаме и заклинание. За Мохсен е истинска бариера, спуснала се между него и нея, символ на болезненото отдалечаване, което ги е превърнало в чужденци. Скривайки се за погледа му, тя се обрича на своя свят, напълно го отблъсква. Това нейно екстремно поведение го дестабилизира. Той се опитва да разбере; но няма нищо за разбиране. Дава ли си сметка Зунайра, че прекалява? Във всеки случай тя следва решението си с гротесков устрем. Когато той се опитва да се приближи до нея, тя се дърпа, протяга ръце напред, за да го държи на разстояние. Мохсен не настоява. На свой ред вдига ръце, показвайки, че се оттегля, и излиза на улицата, превил гърбина под гибелния товар.

Десет дни!

От десет дни между тях е издигната крепостна стена.

Десет дни той живее в кошмарен делириум, чувства се пълен инвалид.

„Нещата не може да продължават повече!“, решава Мохсен всеки път, когато се прибира у дома. Но на кого да го каже? Зунайра не отстъпва нито на йота, не повдига дори крайчето на бурката. Мъката на съпруга й не я разчувства; по-лошо, тя става все по-неотстъпчива. Не може да понася погледа му на пребито псе, нито мазния му глас. Щом чуе стъпките му в двора, захвърля онова, с което се занимава, и бърза към съседната стая. Мохсен стиска челюсти, за да обуздае своите приливи на гняв, плясва с ръце и поема обратно.

Тази вечер го очаква същото посрещане. Едва открянал вратата на двора, той вижда как тя пресича стаята и се шмугва зад завесата, неуловима като халюцинация. Цялото му същество трепери няколко мига; вече няма смисъл да поеме обратно, като хлопне вратата след себе си. Неуместните излизания не му помогнаха особено. Напротив, те още повече задълбочиха пропастта, която го отделя от съпругата му. Време е да се стигне до дъното на проблема, мисли си той. Това е момент, от който се страхува заради упоритостта на деловата и непредвидима Зунайра, но не може повече да протака положението, което непрекъснато се усложнява.

Той вдъхва дълбоко въздух и отива при жена си в стаята.

Зунайра е седнала на сламеника, държи гърба си изправен. Няма съмнение, че е стегната като пружина, готова е да скочи на нозете си. Мохсен никога не я е виждал в подобно състояние. Мълчанието ѝ е заредено с буря. Когато стои така, Зунайра трудно може да бъде превзета, което прави всяко приближаване несигурно, дори рисковано. Мохсен се бои. Ужасно го е страх. Сякаш е сапъор, който дезактивира бомба, и бъдещето му се крепи на една жичка. Зунайра винаги е била трудна. Тя е свръхчувствителна, мрази да бъде потърпевша и рядко прощава. Може би именно по тази причина той се бои от нея, губи хладнокръвието си, щом тя смръщи вежди. Настъпил е решителният час. Мохсен трепери, но няма друг избор. Той дебне знак, съвсем незначителен знак, който би могъл да му вдъхне някаква увереност. Нищо. Зунайра не помръдва. Зад маската ѝ на сфинкс той усеща, че тя кипи, сякаш лавата от лоното ѝ се готви да избликне без предупреждение, силна като гейзер. Макар че изразът на лицето ѝ е прикрит от воала, Мохсен е убеден, че тя го наблюдава с омраза.

— За какво точно ме упрекваш? — възкликва той с умора в гласа. — Че не съм поставил този оскотял талибан на мястото му? Какво можех да направя срещу него? Та нали именно те правят законите. Те имат правата над живота и смъртта на всичко, което мърда. Смяташ ли, че гадостите им са ми безразлични? Те биха възмутили дори товарно животно. Знам, че това псе милиционер не беше достойно дори да целува нозете ти в прахта. Отлично си давам сметка за гнусотата, която разпиля и последните ми капки гордост, но,

в името на скъпите ни покойници, кажи ми какво можем да направя, Зунайра?

Той коленичи до нея, треперещ, трескав, опитва се да хване ръката ѝ. Тя се отдръпва назад и се загръща в покривалото си.

— Глупаво е — скимти Мохсен. — Ужасно глупаво. Ти се отнасяш с мен като с чумав... Не ми обръщай гръб, Зунайра. Имам усещането, че цялата вселена ми е сърдита. Имам само тебе. Виж как те търсят ръцете ми, без тебе аз съм изгубен. Ти си единственото въже, което ме свързва с нещо на този свят.

Сълзите подуват клепачите му. Той не разбира как те са успели да приспят бдителността му и да потекат по страните му пред Зунайра... Зунайра, която не понася да гледа как мъже плачат.

— Много зле се чувствам — извинява се той. — Изплаших се от мислите си. Трябва да се взема в ръце, Зунайра. Поведението ти е кошмарно. Не знам какво да правя нито с дните, нито с нощите си. Ти си единствената ми причина да живея, ако все пак животът все още има смисъл в тази страна.

Той отново се опитва да хване дланта ѝ.

Зунайра извиква и се надига, потръпваща.

— Сто пъти ти казах да не ме докосваш.

— Какви са тези глупости? Аз съм ти съпруг...

— Докажи го.

— Говориш безсмислици. Докъде искаш да стигнеш в крайна сметка?

Зунайра се отблъсква от стената и се изправя срещу него, почти го изгаря с дъха си. Гневът ѝ е такъв, че воалът пред лицето ѝ се диплои от трескавото ѝ дишане.

— Не искам повече да те виждам, Мохсен Рамат!

Взрив не би го разтърсил повече. Мохсен е поразен от твърденията на жена си. Отначало не може да повярва, нужни са му няколко секунди, за да осъзнае какво е чул. Адамовата му ябълка полудява в гърлото. Пляска се с ръце, завърта се на токове. В стаята двете дихания се сблъскват в свръхестествено напрежение. Изведнъж Мохсен изкрещява невъздържано и нанася удар с юмрук по рамката на прозореца толкова силно, че китката му изпуква.

Сгърчен от болка, той се изпречва срещу съпругата си и я заплашва:

— Забранявам ти да ми говориш с такъв тон, Зунайра. Нямах право. Чуваш ли ме? — крещи той, хваща я за гърлото и я разтърсва. — Забранявам ти, категорично!

Невъзмутимо Зунайра отблъсква пръстите, стиснали шията ѝ.

— *Не искам повече да те виждам*, Мохсен Рамат — натъртва тя с пресеклив глас.

Обзет от паника, Мохсен избърсва запотените си ръце, сякаш за да изличи следите от бруталността, суети се, разбира, че положението става все по-плачевно, обхваща в длани главата си и се опитва да се успокои.

— Добре — съгласява се той. — Струва ми се, че тази вечер си дойдох прекалено рано. Ще се върна там, откъдето идвам. Ако искаш, цялата нощ ще прекарам навън. Но трябва непременно да намерим път за помирение... Зунайра, аз те обичам. Не мога да намеря повразумяващи слова. Това, което току-що изрече, несъмнено е най-ужасяващата декларация, която са чували ушите ми. От твоята уста тя има ефекта на отвратителна ругатня. Сега осъзнавам колко наложително е да те оставя на спокойствие. Ще се върна утре или след два дни. Не знам как ще издържа дотогава, но все някак ще се оправя. За да спася нашия брак, съм готов на всичко. Опитай се от своя страна да сториш същото. Обичам те. Каквото и да се случи, държа да го знаеш. Много е важно за мене. Няма нищо по-важно от това.

Зунайра не се огъва. Устните ѝ заканително се движат под маската. Мохсен поставя ръка на устата ѝ.

— Не говори нищо. Достатъчно неща каза днес. Остави ме да се надявам, че сме преживели лош миг и че утре всичко ще бъде отново както преди.

Зунайра пак отстъпва, за да се освободи от ръката на съпруга си.

— Струва ми се, че ти не ме разбра добре — казва тя. — *Аз не искам вече да те виждам*, Мохсен. Това не са празни думи, идните дни няма да ги смекчат. Ти ще се махнеш от живота ми и никога повече няма да се връщаш в този дом. В противен случай ще си ида аз.

— Но защо? — бунтува се Мохсен, разкъсвайки с гневен жест ризата и разкривайки мършавата си гърд с болезнена бледност. — Каж ми къде сбърках толкова фатално, та заслужих съдбата, която се стоварва отгоре ми?

— Всичко свърши, Мохсен... Толкова е просто: между нас вече няма нищо. Всичко, което от сега нататък искам от тебе, е да си заминеш завинаги.

Мохсен прави жест на отрицание.

— Това не е вярно. Отказвам да го приема.

— Съжалявам.

Тя се опитва да се оттегли. Той я задържа с ръка и грубо я притиска до себе си.

— Аз съм все още твой съпруг, Зунайра Рамат! Не смятах за необходимо да ти го припомням, но щом настояваш, ще бъда принуден да го направя. Тук командвам аз. Нашите традиции не допускат жена да пъди мъжа си. Такова нещо никога и никъде не се е чувало и виждало. И аз няма да го допусна. От десет дни поемам всичко върху себе си, надявайки се, че ти ще дойдеш на себе си. Ти обаче не желаш да се събудиш, а на мене ми дойде до гуша.

Тя рязко се измъква от обятията му.

Той я улавя отново, стиска китката ѝ и я принуждава да го гледа в очите.

— Първо ще ти махна тази проклета бурка.

— И дума да не става. Законите на тази страна го налагат.

— Ще я махна. И точка.

— Първо поискай разрешение от талибаните. Хайде, покажи колко си курназ. Иди ги намери, принуди ги да отменят закона и аз ти обещавам в следващия миг да сваля бурката. Защо стоиш и ме хокаш, грубиянино, вместо да идеш да им изтеглиш ушите, докато ясно осъзнаят Божия глас? След като си ми съпруг, намери жалкото копеле, което посмя да вдигне ръка срещу жена ти и му отрежи китката. Искаш да видиш лицето ми ли, последното слънце, което ти е останало? Първо ми докажи, че зората се е пукнала, че черната нощ е само кошмарен сън, навян от далечен спомен.

Мохсен дърпа бурката, опитва се да я смъкне. Зунайра с всички сили се бори да му попречи. Завързва се ожесточена битка. След запъхтяването се дочуват стенания и проклетия. Зунайра се е вкопчила в бурката си. Мъжът ѝ също не пуска, а тя го хапе по рамото, по ръката, по гърдите, за да го накара да я пусне. Отчаяна до крайна степен, диво го издрасква по лицето. Изненаданият Мохсен отстъпва от болката, която раздира скулата му. Ноздрите му се изпълват с ярост,

ослепява от ужас. Ръката му описва мълниеносна дъга и се стоварва върху бузата на Зунайра, която пада като подкосена.

Отвратен от жеста си, Мохсен разглежда дланта си. Как е могъл? Не си спомня дори пръст да е вдигал срещу нея. Никога не ѝ се е противопоставял и не я е обвинявал за каквото и да било. Впил е поглед в ръката си, сякаш не може да я познае. „Какво става с нас?“, мълви той. Потресен от случилото се, като треперещ лист пада на колене пред жена си.

— Прости ми. Не исках...

Зунайра го отблъсква, успява да се надигне и залита към другата стая. Той я следва, умолявайки я.

— Ти си отвратително муле и не струваш повече от дивите безумци, които се перчат навън.

— Прости ми.

— За нищо на света.

Той пак хваща ръцете ѝ. Тя решително се обръща, събира последните си сили и го запраца надалече. Мохсен се спъва в някакво шише и пада назад. Главата му се блъска в някаква изпъкналост в стената и после с все сила се удря в земята.

Когато идва на себе си, Зунайра открива, че мъжът ѝ не помръдва. Проснал се е на пода с широко отворени очи и зейнала уста. Върху бледото му лице се е възцарило странно спокойствие, нарушавано само от кървавата нишка, изпълзяла от едната му ноздра.

— О, Боже мой! — възкликва тя.

11.

— Касим Абдул Яббар те моли да не напускаш поста си днес — казва милиционерът. — Ще имаш нов наемател.

Атик, седнал на табуретка пред входа на тъмницата, повдига рамене, без да изпуска от поглед натоварените с бойци камиони, които с бясна скорост се изнасят от града. Крясъците на шофьорите и техните клаксони разпръскват тълпата като ледоразбивачи, а същевременно, развеселени от суматохата, предизвикана от конвоите, хлапетата тичат във всички посоки и крещят. Новината пристигна тази сутрин; войските на полковник Масуд^[1] са попаднали в капан и Кабул изпраща подкрепление, за да ги унищожи.

Милиционерът също гледа как военните камиони със скоростта на вятъра преминават през квартала и вдигат облаци прах след себе си. Почернялата му от белези ръка инстинктивно мачка затвора на пушката. Той се изплюва настрани и говори:

— Ужасно напечено става този път. Изглежда, сме загубили много хора, но този ренегат Масуд е хванат като плъх.

Атик вдига чашата чай, която стои до крака му, и я поднася към устните си. Притваря око заради слънцето и разглежда милиционера, преди да рече недоволно:

— Надявам се, че твоят Касим няма да ме кара да кибича тук цял ден. Имам куп неща да свърша.

— Той не определи час. На твое място не бих мръднал оттук. Знаеш как е.

— Не знам как е и не държа да знам.

Милиционерът сбръчква чело, което е широко и изпъкнало. Гледа тъмничаря обезпокоено.

— Май не се чувстваш добре тази сутрин.

Атик Шаукат оставя чашата и присвива устни. Присъствието на милиционера го дразни. Не разбира защо той не си тръгва, след като е предал съобщението си. Гледа го известно време и решава, че

профилът му е отблъскващ, с тази разрошена брада, сплескания нос и гуреливите очи с безизразен поглед.

— Ако искаш, мога и да си тръгна — казва милиционерът, сякаш чете мислите на тъмничаря. — Не обичам да безпокоя хората.

Атик съдържа въздишката си и се обръща. Последните военни камиони са отминали. Чува се как бръмчат в продължение на няколко минути зад руините, след това тишината отново се възцарява, нарушавана само от гълчавата на дечурлигата. Прашната вихрушка продължава да се рее във въздуха, закривайки един къс от небето, където снежнобелите облаци са спрели неподвижно. Далеч, отвъд планините, като че ли се разнасят взривове, които ехото деформира и разнася. От два дни сред всеобщото безразличие се дочуват спорадични изстрели. В Кабул, особено на пазарите и по магазините, олелията от алъш-веришите заглушава тътена от сраженията. Размахват се пачки банкноти, в зависимост от конюнктурата се трупат и се разпиляват състояния, хората се интересуват само от печалбите и инвестициите; колкото до новините от фронта, те се споделят тихомълком, колкото да оживят търговията. Атик е като болен. На свой ред той започва сериозно да се пита дали да не последва Назих. Клетникът най-после се реши; една сутрин *той си вдигна чукалата* и се изпари, без да каже ни дума на децата си, които го търсиха в продължение на цяла седмица. Овчари твърдяха, че видели стареца из планините, но никой не ги взе на сериозно. На тази възраст Назих не би могъл да се изкачи и по най-ниския от околните хълмове, особено пък в такава жега. Обаче Атик е убеден, че старият молла наистина е поел в планините само за да му докаже, на него, жестокия и присмехулен надзирател, че не бива да го погребва толкова рано.

Милиционерът изведнъж прикляква, за да вдигне чашата на тъмничаря.

— Ти си много симпатичен човек — казва той. — Не знам какво ти става напоследък, но както и да е, няма да ти се обидя, ако ме прогониш.

— Нямам намерение да те гоня — въздиша Атик, гледайки го с отвращение как пие от собствената му чаша. — Ти каза, че ще си тръгваш.

Милиционерът потвърждава. Прикляква до стената и започва да бърника калашника си.

— Какво става с Кааб? — пита го Атик след дълго мълчание. —
От векове не съм го виждал.

— Кой Кааб? Танкиста ли?

— Той е един-единствен.

Милиционерът се обръща към надзирателя и повдига вежди.

— Не мога да повярвам, че не знаеш!

— Какво не знам?

— Кааб умря още преди две години.

— Умря ли?

— Хайде, стига, Атик. Нали всички бяхме на погребението му.

Надзирателят прави учудена физиономия, почесва се по темето и смутено разтръсква брада.

— Как е възможно да съм забравил?

Милиционерът го наблюдава с крайчеца на окото си, все по-заинтригуван.

— Не си ли спомняш?

— Не.

— Странно.

Атик взема отново чашата си и открива, че е празна. Гледа я замислено и я прибира под табуретката.

— А как умря?

— Май понякога ме разиграваш като краставо магаре, Атик Шаукат?

— Повярвай ми, говоря съвсем сериозно.

— Танкът му експлодира при едно упражнение по стрелба. Беше сгрешил при зареждането на снаряда. Вместо да спази инструкциите за сигурност и да изчака определената по инструкциите минута, той незабавно пристъпил към изстрелването на снаряда, който избухнал вътре в кабината. Танкът се разпилял върху площ от петдесет метра.

— Открили ли са тялото на Кааб?

Милиционерът удря с приклад по пода и става, убеден, че надзирателят се подиграва с него.

— Днес ти не си добре. Честно, никак не си добре!

След като изрича тези думи, плюе и се отдалечава, сипейки проклетия.

Късно следобед Касим Абдул Яббар пристига с разнебитен фургон. Двамата придружаващи го милиционери грабват

затворничката и я избутват вътре в сградата. Атик заключва новата пансионерка в малката зловонна килия в края на коридора. С отвейна глава и машинални жестове, той не си дава сметка какво се случва около него. Касим го наблюдава мълчаливо със скръстени ръце, а фигурата му на борец вдъхва респект. Когато двамата милиционери се връщат във фургона, той се обръща към Атик:

— Поне ще си имаш компания.

— Какви ги говориш!

— Не искаш ли да знаеш какво е извършила?

— За какво ми е да знам?

— Убила е съпруга си.

— Случват се такива неща.

Касим забелязва нарастващото отвращение на надзирателя. Това го вбесява, но той устоява на желанието да го постави на мястото му. Приглажда брада замислено, обръща се към дъното на коридора и добавя:

— Тя ще остане тук малко по-дълго от останалите.

— Защо? — пита раздразнено Атик.

— Заради големия митинг, който ще се проведе в петък на стадиона. Очаква се височайше присъствие. Властите решиха да проведат десетина публични екзекуции, за да създадат атмосфера. Твоята пансионерка ще бъде част от групата. В началото мислехме да я ликвидираме веднага. Но тъй като нито една жена не е включена в петъчната програма, дадохме ѝ отсрочка с пет дни.

Атик клати глава с безразличие.

Касим поставя ръка на рамото му.

— Онази вечер те чакахме при Хаджи Палван.

— Бях възпрепятстван.

— Следващите вечери също.

Атик предпочита да изчезне. Той се прибира в бърлогата, която му служи за канцелария. Касим размисля и тръгва след него.

— Размисли ли над предложенията ми?

Атик едва-едва се усмихва, нервно и рязко.

— Нужна ми е глава, за да размислям над каквото и да било.

— Ти си си виновен за всичко. Нещата са ясни. Достатъчно е да ги погледнеш прямо.

— Моля те, Касим, нямам желание да обсъждаме тези неща.

— Както кажеш — извинява се Абдул Яббар, като вдига двете си ръце на височината на гърдите, — оттеглям си думите. Но умолявам те, освободи ни от тази физиономия на печален вестносец.

---

[1] Ахмад Шах Масуд („Лъвът на Панджшир“) — афганистански командир от таджикски произход, взел дейно участие във войната срещу съветските окупатори 1979–1989 и в последвалата гражданска война в Афганистан. Противник на талибаните. Загинал на 9 септември 2001, два дни преди взривяването на кулите-близнаци в САЩ, при самоубийствен атентат, предполагаемо организиран от „Ал-Кайда“. Герой на Афганистан. — Бел.кор. ↑

12.

Атик Шаукат не осъзнава веднага какво се случва с него. Някакво отприщване се възпламенява в душата му и парализиращ полъх го обгръща от главата до петите, сякаш отгоре му се е изсипал леден душ. Тенджерата, която държи, се изплъзва от ръцете му и се разсипва на земята, а топчетата ориз се ваят в прахта. Три-четири секунди той си мисли, че халюцинира. Сразен от видението, което изниква като мълния пред него, той се превива, за да се опита да си възвърне здравия разум. Светлината от прозореца го атакува, крясъците на децата, сражаващи се помежду си навън, го объркват; свлича се на походното легло и обхванал с длани слепоочията си, многократно проклина злото, за да прогони лошите влияния.

— *Ла хавла!*

След като възвръща част от съзнанието си, се връща в коридора, за да потърси тенджерата, вдига претърколилия се по-далече капак и събира разпилените по пода оризови топчета. Продължавайки да чисти земята, вдига предпазливо очи към заключената с катинар решетка, към надвесеното като злокобна клетка прозорче, погледът му се задържа върху анемичната светлина, която се процежда от тавана, събира кураж и се връща към килията, където го очаква феерична гледка!... Затворничката е махнала бурката си. Седнала по турски, опряла лакти на коленете си и събрала длани под брадичката, тя се моли. Атик е заслепен. Никога преди не е виждал подобна прелест. Жената е с небивала красота, с профил на богиня, с дълги, разпилени на гърба коси и с огромни очи, наподобяващи хоризонти. Човек би казал, че е зора, която изгрява над тази воняща, гнусна, злокобна тюрма.

Освен това на съпругата си, Атик не е виждал женско лице от няколко години. Дори е привикнал да живее така. За него, освен Мюссарат, има само призраци без глас и без черти, които пресичат улиците, без да докосват съзнанието му; рояци грохнали лястовици,

сини или жълтеникави, често пъти обезцветени, закъснели с няколко сезона, които издават тъжен звук, когато преминават покрай мъжете.

Изведнъж воалът се разкъсва и изниква нещо чудесно. Атик не може да се опомни. Истинска, съвършена жена; автентично женско лице, осезаемо, се явява пред него. Невъобразимо. Той толкова отдавна е скъсал всичките си връзки с подобна действителност, че тя му се струваше прогонена от живота. Когато беше млад, в края на юношеството, му се случваше да оскверни леговището на братовчедките си, за да ги разгледа отдалече, скришом, очарован от кръшните им смехове, от изяществото им и от грацията на техните движения. Дори хлътна по една десет години по-възрастна от него узбекска учителка, чиито безкрайни плитки правеха вървежа ѝ омагьосващ като мистичен танц. Той беше убеден, че на тази свободна от ангажименти възраст, когато легендите патетично побеждават предразсъдъците и традициите, му беше достатъчно да помечтае за някое момиче, за да види ангелско крило от рая. Естествено, това не беше най-верният път, за да стигне до там, но несъмнено беше най-човешкият... И после всичко свършва. Светът на проявената дързост се разпада и става на прах. Бляновете си забулват лицата. Една маска се спуска и отнася всичко, смеховете, усмивките, погледите, руменината на бузите, пърхането на миглите...

На следващия ден Атик установява, че цяла нощ е бодърствал, седнал в коридора срещу затворничката, и не я е изпуснал от поглед нито за миг. Чувства се странен, с олекнала глава и стегнато гърло. Има усещането, че се е събудил в кожата на някой друг. Сякаш е обзет от мълниеносна зависимост, нещо е проникнало в най-интимните му помисли, ускорява пулса му, отмерва дишането му, командва трепета му, ту заприличва на жилава тръстика, ту се вие като бръшлян. Атик дори не се опитва да овладее съзнанието си. Изпитва главозамайващо и неукротимо усещане, възторжено пиянство, което застрашава устоите му дотолкова, че е на път да забрави религиозните си задължения. Това прилича на вълшебство, но не е. Атик осъзнава какво предизвикателство поема, но не го е грижа. Отнесъл се е някъде, едновременно много далече и много близо, слуша най-недоловимите си пулсации, но е глух за категоричните призови да се подчини на установения ред.

— Какво не ти е наред? — пита го Мюссарат. — Вече пет пъти солиш ориза, без да го опиташ, и надигаш чашата за вода, без да отпиеш нито глътка.

Атик гледа съпругата си с тъп поглед. Изглежда, не разбира какво му казва тя. Ръцете му треперят, гърдта му се надига, а на моменти сякаш се задушавя. Не си спомня как е прекосил квартала с омекнали прасци и с празна глава, не си спомня дали е срещнал някого по улиците, по които обикновено винаги бива заприказван или поздравен от познати. През целия си живот никога не е изпадал в състоянието, което го е впримчило от вчера. Не е гладен, не е жаден, околният свят не го интересува; преживява нещо едновременно възвишено и ужасяващо, но за всичкото злато на земята не иска да се избавя от това, което му се случва: *добре му е*.

— Какво ти е, Атик?

— Моля?

— Благодаря ти, Боже, той чува. Помислих си, че си станал глухоням.

— Какво ми говориш?

— Нищо, нищо — отказва се Мюссарат.

Атик оставя чашата на земята, взема щипка сол от пръстена купичка и машинално започва да ръси своята порция ориз. Мюссарат слага ръка пред устните си, за да прикрие усмивката си. Разсеяността на съпруга ѝ я забавлява и тревожи, но, признава тя, блясъкът на лицето му е отпускащ. Рядко го е виждала толкова трогателно непохватен. Ще речеш, че е дете, което се връща от куклен театър. Очите му излъчват вътрешен пламък, а възбудата му е направо невероятна за човек, който доскоро се тресеше от гняв и заплашваше да потроши всичко, което се озове близо до него.

— Яж — приканва го тя.

Атик се вцепенява. Веждите му подскочат високо нагоре. Внезапно скача и се удря по бедрата.

— Боже мой! — възкликва, тичайки към закачената на един пирон връзка ключове. — Грешката ми е неппростима.

Мюссарат се опитва да се изправи. Измършавелите ѝ ръце се огъват и тя се строполява обратно върху одъра. Сразена от усилието, тя се обляга до стената и гледа мъжа си.

— Какво пак си сторил?

Атик отвърща обезпокоено:

— Забравих да дам на затворничката да яде.

Обръща се и изчезва.

Мюссарат остава замислена. Съпругът ѝ е забравил чалмата си, жилетката и нагайката. Това никога не му се случва. Тя очаква той да се върне за тях. Но Атик не се връща. Мюссарат решава, че нейният съпруг тъмничар си е изгубил акъла.

Покрита с износена завивка, Зунайра напомня за жертвоприношение. Около нея зацапаният газов фенер пръска в килията мъждукаща светлина. Чува се диханието на нощта, гъста и лепкава. Атик оставя на земята поднос, пълен с шишчета, които е заплатил от джоба си, питка и малко ягоди. Кляка и протяга ръка, за да събуди затворничката. Пръстите му се насочват към заобленото рамо. Тя трябва да си възвърне силите, казва си наум той. Мислите не успяват да окуражат действията му; ръката му остава да виси в празното пространство. Отстъпва назад, обляга се на стената, тиква брадичка между коленете си и не помръдва, вперил очи в тялото на жената, чиято сянка, очертана от светлината на фенера, представлява приказен пейзаж върху одъра, който ѝ служи за платно. Атик е смаян от ведростта на затворничката, убеден е, че не е възможно нейде да съществува по-блажен покой, отколкото върху това чисто и красиво като изворна вода лице. И тези черни, гъсти и гъвкави коси, които най-лекият дъх повдига във въздуха като хвърчило. И тези ръце на хурия, прозрачни и фини, които отгатваш, че са меки като ласка. И тази малка и заоблена уста... *Ла хавла*, сепва се Атик. Нямам право да злоупотребявам със съня ѝ. Трябва да се върна вкъщи, да я оставя на спокойствие. Атик разсъждава, но не върши нищо. Остава прикован в своя ъгъл, сплел ръце и крака, а очите му са по-властни от съзнанието.

— Чисто и просто — признава Атик, — думите са безсилни да я опишат.

— Толкова ли е красива? — осведомява се недоверчиво Мюссарат.

— Красива ли? Думата ми изглежда слаба, на границата на баналността. Жената, която лежи в моя затвор, е много повече от това. Още треперя. Прекарах цяла нощ да бдя над съня ѝ, толкова бях ослепен от великолепието ѝ, че не видях кога се пукна зората.

— Надявам се, че тя не те е накарала да забравиш молитвата си.

Атик свежда глава.

— Истината е, че я забравих.

Мюссарат избухва в смях, чиито звънчета тутакси преминават в пристъп на кашлица. Атик сбърчва вежди. Той не разбира защо съпругата му се подиграва с него, но не ѝ се сърди. Рядко я чува да се смее, а необичайният ѝ смях прави сумрака на стаята почти обитаем. Мюссарат бърше очите си, задъхана, но доволна, оправя възглавницата зад гърба си и се обляга на нея.

— Забавлявам ли те?

— Изключително много.

— Смешен ли ме намираш?

— Ти си невероятен, Атик. Как си могъл да криеш от мене толкова възвишени слова? Повече от двайсет години сме женени, ала едва сега ти разбулваш поета, който се крие в тебе. Не можеш да си представиш колко съм щастлива, когато откривам, че си способен да говориш за тези неща с целия плам на сърцето си, вместо да ги смяташ за долен бълвоч. Атик, вечният мърморко, който ще мине покрай стая със злато, без да я види, изпитвал силни чувства? Не, това не ме забавлява, а ме възкресява. Имам желание да ида да целувам нозете на тази жена, която само за една нощ разбуди чувствителността ти. Тя трябва да е светица. Или пък фея.

— Същото си рекох и аз първия път, когато я видях.

— Защо тогава са я осъдили на смърт?

Атик се сепва. Очевидно никога досега не си е задавал този въпрос. Той клати глава и заявява:

— Отказвам да повярвам, че е способна на осъдителни постъпки. Подобно нещо не ѝ приляга. Сигурно е допусната грешка.

— А тя какво разказва?

— Не съм говорил с нея.

— Защо?

— Не е редно. Пазил съм много осъдени, някои от тях по няколко дни. Но никога не сме разменяли нито дума. Стояхме, сякаш не се

виждахме; напълно се изолирахме, те в техните килии, аз в моята дупка. Дори сълзите са безполезни, когато е произнесена присъда. В такива случаи затворът е мястото, където човек да се вгълби в себе си. Не произнасяш нито дума. Особено пък в навечерието на екзекуцията.

Мюссарат хваща ръката на съпруга си и я притиска към своята гръд. Странно, тъмничарят се съпротивлява. Може би дори не усеща какво прави тя. Погледът му е зареян далече, а дишането му — учестено.

— Днес чувствам прилив на сили — казва тя, ободрена от руменината по лицето на мъжа си. — Ако искаш, мога да ѝ приготвя нещо за ядене.

— Ще направиш ли това за нея?

— Готова съм на всичко за тебе.

13.

Затворничката оставя подноса и деликатно бърше уста с крайчеца на дрипава кърпа. Начинът, по който почиства крайчеца на устните си, свидетелства, че е от вече отменено високо социално равнище; тя е жена с класа и несъмнено с образование. Атик я разглежда, преструвайки се, че изследва линиите на дланта си. Не иска да пропусне нищо от жестовете, от израженията ѝ, от начина ѝ на хранене, от начина, по който пие, взема и оставя предметите около себе си. За него няма съмнение, че тази жена е била богата и изискана, носела е коприна и бижута, ухаела е на главозамайващи парфюми и е подлудила сърцата на безброй поклонници; лицето ѝ е огрявало мълниеносни идилии, а усмивката ѝ е натъжила мнозина нещастници. Как ли е стигнала дотук? Какъв ли прокълнат вятър я е довял в тази килия, нея, която сякаш е събрала в погледа си светлината на целия свят?

Тя вдига очи към него. Той веднага се обръща, а гърдта му е обзета от неудържим трепет. Когато отново я поглежда, открива, че тя го наблюдава с тайнствена усмивчица на устните. За да преодолее срама, който го обзема, решава да я попита дали още е гладна. Тя поклаща глава в знак на отрицание. Той се сеца за ягодите на бюрото си, но не смее да отиде да ги вземе. Истината е, че не *иска* да я изостави нито за миг. *Добре* му е там, където е застанал, от другата страна на решетката, и същевременно тъй близо до нея, та има чувството, че долавя туптенето на пулса ѝ.

Усмивката на жената не изчезва. Тя грее на лицето ѝ като приказно видение. Усмивва ли се тя наистина или той бълнува? Жената не е изрекла нито дума, откакто е затворена. Тя се е сгушила в *изгнанието си*, мълчалива и достойна, не проявява нито страх, нито трепет. Човек би казал, че чака появата на деня, за да си замине с него безшумно. Фаталният краен срок, който кръжи над молитвите ѝ с търпението на ножа на гилотината, не успява да простре ужасяващата

си сянка над мислите ѝ. Тя изглежда непревземаема в своето мъченичество.

— Съпругата ми ви приготви храна — казва Атик.

— Случили сте на жена!

Какъв глас! Атик преглъща. Той очаква тя да продължи по темата, да се изповяда за драмата, която я разяжда отвътре.

След дълго мълчание той чува собствения си шепот:

— Заслужавал е да умре.

После продължава по-уверено:

— Аз бих поставил ръката си в огъня. Човек, който не си дава сметка какъв късмет има, няма право на състрадание.

Адамовата му ябълка направо ще изскочи от гърлото, когато добавя:

— Сигурен съм, че е бил грубиян. Отвратителен грубиян. Пропит с чувство за превъзходство.

Невъзможно е да е бил друг. Наистина, когато не съзнаваш какво си спечелил, значи не го заслужаваш.

Раменете на затворничката се превиват.

Атик заговаря още по-високо, след като думите му правят впечатление.

— Той се отнасяше към вас жестоко, нали? За няма нищо запряташе ръкави и се нахвърляше върху вас.

Тя повдига глава. Очите ѝ напомнят на скъпоценни камъни; усмивката ѝ грее, тъжна и възхитителна едновременно.

— Доведе ви до края на търпението, нали? Сигурен съм, че е станал невъзможен...

— Той беше чудесен — отронва тя с ведър глас. — Аз не си давах ясно сметка какъв шанс съм имала.

Атик е свръхвъзбуден. Не го съдържа на едно място. Върнал се у дома по-рано от предвиденото, той не престава да шари из двора, да вдига очи към небето и да си говори сам.

Седнала върху сламеника си, Мюссарат го наблюдава безмълвно. Тази история започва да я безпокои. Атик не е същият, откакто му е поверена затворничката.

— Какво има? — гълчи я той. — Защо ме гледаш така?

Мюссарат решава, че не е безопасно да му отговаря, още по-малко да го успокоява. Атик има вид, че само това чака, за да се нахвърли отгоре ѝ. Погледът му е зареден с мълнии, а юмруците му са побелели от стискане.

Той се приближава към нея, а от крайчеца на устата му се проточва пяна.

— Каза ли нещо?

Тя поклаща глава в знак на отрицание.

Той слага ръце на хълбоците си, обръща се към двора, след това гримасничейки от ярост, удря по стената и започва да нарежда:

— Било е глупаво произшествие. На всеки може да се случи. Нещо, което не можеш да предвидиш, връхлита те изненадващо. Мъжът ѝ се спънал в някаква бутилка и главата му се ударила смъртоносно в пода. Проста работа. Наистина драматична история, но произшествие. Тя, клетата, не е виновна за нищо. Казите^[1] трябва да си дават сметка, че са осъдили невинна жертва. Никой няма право да изпраща на смърт когото и да било, защото е станал обект на произшествие. Тази жена не е убила мъжа си. Тя не е убила никого.

Мюссарат изразява съгласие. Боязливо. Атик дори не я забелязва.

— Трябва да река две думи на Касим — решава на края на дългия си монолог. — Той има връзки по висините, общува с влиятелни приятели. Ще го послушат. Не бива невинна да бъде предадена на палача заради произшествие.

— Какви ги разправяш? — възмуцава се Касим Абдул Яббар, недоволен, че Атик е дошъл да го безпокои за глупости. — Тази побесняла кучка е съдена и осъдена. След три дни тя ще бъде екзекутирана на стадиона пред знатни зрители. Тя е единствената жена, включена в церемонията. Дори да беше невинна, никой не би могъл нищо да направи за нея. Но тя е виновна.

— Невинна е...

— Откъде знаеш?

— Тя самата ми каза.

— И ти ѝ повярва?

— А защо не?

— Защото те е излъгала. Долна лъжкиня е тя, Атик. Играе си с твоята добрина. Не ставай защитник на престъпничка, за която нищо не знаеш. Достатъчно грижи си имаш и без нея...

— Тя не е убивала никого.

— Съседите ѝ са свидетелствали срещу нея. Били са категорични. Тая гадина се е отнасяла отвратително с мъжа си. Непрекъснато го е гонила от къщи. Нещата са от ясни по-ясни... (Хваща го за раменете и го гледа право в очите.) Атик, клети ми Атик, ако бързо не се вземеш в ръце, накрая няма да можеш да намериш дори пътя към дома си. Забрави тази вещица. След три дни тя ще се пресели при прадедите си и друга ще я замести. Не знам какво е сторила, за да те оплете, но на твое място не бих ѝ обърнал никакво внимание. Ти имаш нужда от състрадание, не тя. Онзи ден те предупредих. Прекалено се затваряш в себе си, Атик, пази се, скоро няма да можеш да се измъкнеш от кашата. Ти не ме послуша. Резултатът е, че съвсем си сдал багажа и ето че с вайканията си тази миризлива кучка скъса от мъка душата ти. Остави я да пукне. Повярвай ми, че е намерила точно онова, което е търсела. Пък и в края на краищата тя е просто жена.

Атик не е на себе си. Обзет от шемет, той не знае къде да дене главата си, нито какво да прави с ръцете си, готов е да проклина целия свят. Не разбира нищо. Той е някой друг, някой, който излиза от него, превзема същността му, безпокои го и без когото би се почувствал осакатен. Какво да каже за треперенето, което го тресе часове наред и го сгорещява, а в следващата минута го връхлитат студени вълни? Какво да каже за дързостта, която изпитва всеки път, когато дръзва да отрече случилото се, той, дето кутрето си не мърдаше пред драми, които лесно би предотвратил? Какво да рече за този буен прилив, който го изважда от кожата му, когато погледът му се сблъска с очите на затворничката? Никога не е вярвал, че може да бъде съпричастен към мъката на трети човек. През целия си живот е имал само една амбиция: да минава покрай изтезавания, без да му обръща внимание, да се връща от гробището, без да страда. И ето че изведнъж се вълнува от съдбата на тази жена, която нищо не може да спаси от гибелта. Атик не може да разбере защо внезапно сърцето му сякаш е сменено с друго, но осъзнава, че вече нищо не може да е както преди. Очакваше да намери при Касим Абдул Аббар разбиране, което да му помогне да накара *казите* да преосмислят присъдата си. Касим го разочарова.

Атик не може да му прости и го ненавижда. Между двамата всичко е свършено. Никаква проповед, никакъв гуру не може да ги сдобри. Касим е грубиян. Боздуганът има по-голямо сърце от него, змията е помилосърдна. Да пукне. *Всички* да пукнат, без изключение. *Казите*, обгърнати в чудовищната си жестокост. Екзалтираните кресльовци, неприлично възбудени, които се готвят да нахлуят на стадиона в петък. Важните лица, които ще се наслаждават на публичните екзекуции и ще изразяват одобрение за прилагането на закона със същата ръка, с която гонят мухите и ги изхвърлят размазани със същия жест, с който благославят гротескното усърдие на палачите. Всички. Включително и прокълнатия Кабул, който всеки ден се учи да убива и да *отнема живот*, по тази земя ликуванията са станали не по-малко отвратителни от линчуванията.

— Няма да ги оставя да я екзекутират — бунтува се той, прибирайки се у дома.

— Защо изпадаш в такова състояние? — мъмри го Мюссарат. — Тя не е нито първата, нито последната. Това, което вършиш, е безсмислено. Трябва да се съвземеш.

— Не желая да се съвземам.

— Нагърбваш се с ненужно бреме. Погледни се. Изглеждаш като обезумял.

Атик я заплашва с пръст.

— Забранявам ти да ме третираш като луд.

— Ами взemi се в ръце тогава, и то незабавно — протестира Мюссарат. — Държиш се като някой, който не е на себе си. Най-лошото е, че преливаш от ярост, когато човек се опита да те вразуми.

Атик я сграбчва за врата и я блъска в стената.

— Стига си дрънкала, стара вещице. Не мога да понасям звука на гласа ти, нито миризмата на тялото ти...

И я пуска.

Изненадана от жестокостта на съпруга си и съсипана от думите му, Мюссарат се строполява на земята, обгърнала с ръце нараненото си гърло и с изцъклени от ужас очи.

Атик замахва гневно, грабва чалмата и нагайката си и изскача на улицата.

В джамията е пълно с хора; просяците и инвалидите от войната ожесточено се сражават за преддверието на храма. Атик се изплюва

през рамо, толкова гледката го отвращава, и решава да се помоли другаде. Малко по-нататък по пътя си той среща Мирза Шах, който бърза да се присъедини към вярващите преди призива на мюезина. Той минава покрай него, без да му обърне внимание. Мирза Шах спира, обръща се, за да проследи с поглед стария си приятел, и дълго чеше глава, преди да продължи пътя си. Атик върви все на право, с притворени очи, крачи агресивно. Пресича шосето, без да се оглежда наляво и надясно, безразличен към клаксоните и виковете на каруцарите. Някой го вика откъм едно кафене, но той не го чува. Атик не би чул дори ако буря прогърми над главата му. Усеца само как кръвта бучи в главата му и вижда меандрите на своите бесове, изливащи катрана си в ума му: Касим, който не обръща внимание на чувствата му, Мюссарат, която не споделя мъката му, небето, което забулва лице, руините, които му обръщат гръб, сеирджиите, които се готвят да нахлуят на стадиона, талибаните, които се перчат по улиците, моллите, които глаголстват пред тълпите и размахват по-смъртоносни от саби пръсти...

Когато затваря вратата на затвора след себе си, преследващите го шумове замлъкват. Изведнъж сякаш пада в бездната, а мълчанието е безпределно. Какво става с него? Защо не отваря вратата, за да пусне вътре глъчката, залязващия мрак, ароматите, прахта? Превил гръб, задъхан, той кръстосва напред-назад по коридора. Нагайката се изплъзва от ръката му, но не се навежда да я вдигне. Ходи, ходи, брадата му е потънала в гушата, а ръцете му са кръстосани зад гърба. Изведнъж той се хвърля към вратата на килията и я отваря решително.

Зунайра се прикрива с длани, ужасена от бруталността на тъмничаря.

— Махайте се... — казва ѝ той. — Скоро ще настъпи нощ. Възползвайте се, за да изчезнете, и час по-бързо напуснете този град на побъркани. Тичайте колкото имате сили и най-вече не се обръщайте, каквото и да се случи, иначе ще ви постигне съдбата на жената на Лот.

Зунайра не разбира какво иска надзирателят. Тя се покрива с бурката си, смятайки, че е ударил последният ѝ час.

— Махайте се оттук — умолява я Атик. — Тръгвайте, не стойте така. Ще им кажа, че вината е моя, че съм забравил да заключа веригата. Аз съм пушун като тях. Ще ме ругаят, но няма да ми сторят зло.

— Какво става?

— Не ме гледайте така. Грабвайте си бурката и излезте...

— Но къде да се дяна?

— Където и да е, само не оставайте тук.

Тя поклаща глава. Ръцете ѝ търсят нещо под завивката, но не успяват да го намерят.

— Не — заявява тя. — Вече почерних едно семейство, няма да постъпя така и с друго.

— Най-лошото, което могат да ми сторят, е да ме изхвърлят. Но хич не ме интересува. Сега си вървете.

— Нямам къде да ида. Родителите ми са мъртви или поне се водят изчезнали. Последната нишка, която ме свързваше с този свят, аз сама прерязах. Гореше светлинка, аз духнах, за да я превърна във факла, но я угасих. Вече нищо не ме задържа тук. Наистина ще си тръгна, но не както вие ми предлагате.

— Няма да ги оставя да ви убият.

— Ние всички сме убити. Толкова отдавна, че вече забравихме това.

---

[1] Тоест съдиите. — Бел.прев. ↑

14.

Дните минават, апатични дебелокожи добичета. Атик се люшка между психастенията и вечността. Дните изчезват по-бързо от огнени искрици; нощите са безкрайни като мъчения. Озовал се между двете измерения, той е като разчекнат, нещастен е до лудост. Не намира място, където да се свре. Виждат го да броди по улицките с блуждаещ поглед, а челото му е пронизано от дълбоки бръчки. Не смее вече да се появява в коридора на затвора, затваря се в своята канцеларийка и се опитва да се утешава с Корана. Прочита няколко глави, после, задушавайки се и чезнейки, излиза на чист въздух и се промушва през тълпите като призрак от мрачините. Мюссарат не знае какво да направи, за да му помогне. Щом се върне вкъщи, той се прибира в стаята си, а там, седнал пред една малка поставка за Светата книга, до забравя повтаря стихове от нея. Когато тя влиза да го види, заварва го унесен, с ръце на ушите и шепнещ, на косъм от болезнената омая. Тя сядва срещу него, обръща очи към небето и започва да се моли. Щом той усети присъствието ѝ, затваря рязко Корана и хуква на улицата. Връща се малко по-късно с моравочервено лице и задъхан. Почти нищо не хапва, през нощта не склопява очи, времето му минава ту в затвора, където не се заседява дълго, ту в стаята у дома, от която изскача веднага, щом тя се появи. Мюссарат толкова е отчаяна от състоянието на съпруга си, че забравя болката, която я измъчва. Когато Атик до късно не се прибира, ужасни мисли обсебват съзнанието ѝ. Нещо ѝ подсказва, че тъмничарят не е на себе си, че може би му се е случило нещо лошо.

Една вечер тя влиза при него в стаята, почти блъска поставката, така че да няма нищо между него и нея, и твърдо го хваща за китките и го разтърсва.

— Ела на себе си, Атик.

Атик мълви отнесено:

— Аз ѝ отворих вратата широко и я помолих да си върви. Тя отказа да напусне килията.

— Защото, за разлика от тебе, тя знае, че човек не може да избяга от съдбата си. Приела е орисията си и чака края. Само ти отказваш да видиш истината в очите.

— Тя не е убила никого, Мюссарат. Не искам да плаща за грешка, която не е извършила.

— Виждал си и други да умират преди нея.

— Това е доказателството, че човек не може да свикне с всичко. Аз съм бесен на себе си, гневя се и на целия свят. Как е възможно тя да приеме да умре само защото съдиите така са решили? Това е абсурдно. Ако тя няма повече сили да се съпротивлява, аз не желая да отпускам безволево ръце. Тя е толкова млада, толкова красива... толкова изпълнена с живот. Защо отказа да си тръгне, когато ѝ отворих вратата?

Мюссарат нежно повдига брадичката му и ласкаво прокарва ръка по разрошената му брада.

— Е, добре, честно, моля те, погледни ме и отговори напълно съзнателно, щеше ли да я оставиш да си върви?

Атик потреперва. В очите му искри неудържима мъка.

— След като ти казах, че широко ѝ отворих вратата...

— Чух те, но пак питам, щеше ли да я оставиш да си тръгне?

— Естествено...

— Щеше ли да гледаш как тя се отдалечава в нощта, без да хукнеш след нея? Би ли приел тя да изчезне завинаги, никога повече да не я видиш?

Атик се свива; брадата му тежко пада в отворената длан на Мюссарат. Жената продължава да гали бузата му.

— Няма да го направиш — казва му тя.

— Тогава обясни ми — стене той. — В името на Пророка, кажи какво става с мене.

— Най-хубавото, което може да се случи някому.

Атик повдига глава толкова силно, че раменете му се разтърсват:

— Какво по-точно, Мюссарат, искам да разбера?

Тя поема лицето му с две ръце. Това, което прочита в погледа му, я довършва. Тръпка я разтриса цялата. Опитва се да се бори, но напразно; две едри сълзи изскачат от зениците ѝ, изтъркулват се върху лицето ѝ и стигат до брадичката, преди тя да успее да ги удържи.

— Струва ми се, че си открил пътя си, Атик, съпруге мой. В душата ти се разбужда денят. Кралете и светците ще ти завиждат за това, което се случва с тебе. Сърцето ти се възражда. Не мога да ти обясня нещата. Впрочем така е по-добре. Това трябва да се изживее, а не да се обяснява. Защото от него няма защо да се боим.

— Какво трябва да сторя?

— Върни се при нея. Преди да ѝ отвориш вратата, отвори ѝ сърцето си и го остави да ѝ говори. Тя ще го послуша. И ще те последва. Хвани я за ръка и колкото е възможно по-бързо заминете двамата, без да се обръщате.

— Ти ли ме молиш да замина, Мюссарат?

— Бих се хвърлила в нозете ти, за да те убедя. Никой няма право да проваля най-хубавото, което се случва някому, дори ако за това той трябва да страда през останалата част от живота си. Това са толкова неповторими мигове, че се превръщат в свещени.

— Аз няма да те изоставя.

— Не се съмнявам. Но въпросът не е в това. Тази жена се нуждае от тебе. Животът ѝ зависи от твоя избор. Откакто я видя, очите ти греят. Тя озари вътрешния ти мир. Някой друг на твое място би запял колкото му глас държи по покривите. Но ти не пееш, Атик, защото никой не те е научил на това. Ти си щастлив, без да подозираш. Щастието прелива от тебе, но ти не знаеш как да го изразиш. През целия си живот си слушал другите; твоите господари и гуру, твоите началници и демони, които са ти говорили за войни, за жлъч и противопоставяне. От ушите ти прелива злобата на деня, тялото ти трепери. Затова днес ти се боиш да послушаш сърцето си, да уловиш късмета, който най-сетне ти се усмихва. Под други небеса объркването ти би умилито целия град. Но Кабул не разбира нищо от подобни обърквания. Защото се е отказал от тях и не умее да изразява нищо, нито радости, нито страдания... Атик, съпруге мой, ти си благословен. Послушай сърцето си. Само то ти говори откровено, само то ти казва святата истина. Неговите доводи са по-силни от всички други доводи по света. Довери му се, остави го да води стъпките ти. И най-вече не се бой. Защото сред всички мъже, тази вечер, ти си този, който ОБИЧА...

Атик се разтреперва.

Мюссарат отново започва да гали лицето му и го моли:

— Върни се при нея. Още имаш време. С малко повече късмет, още преди изгрев-слънце вие ще прекосите планината.

— Два дни и две нощи мислих за това. Не съм сигурен, че е добро решение. Те ще ни заловят и ще ни убият. Нямам право да ѝ подхвърлям фалшива надежда. Тя е толкова нещастна и толкова крехка. Обикалям улиците и се опитвам да намеря сигурен план за бягство. Но щом я зърна, застанала спокойна в своя ъгъл, всичките ми намерения се разпиляват. И пак тръгвам да бродя из квартала, връщам се тук, нарамил идеите си, ти ми вдъхваш сили, но затова пък губя сигурността си. Напълно съм изгубен, Мюссарат, не искам да ми я *отнемат*, разбираш ли? Аз им дадох най-хубавите си години, най-лудите си мечти, плътта си и разума си...

И за голяма изненада на съпругата си Атик се гушва в коленете ѝ, а раменете му се разтрисат от ридания.

Атик трябва да се приготви. Утре Касим Абдул Яббар ще дойде да вземе затворничката, за да я заведе там, където боговете и ангелите не дръзват да се появят. Той се преоблича в стаята, здраво нахлупва чалмата си. Точните му жестове контрастират с неподвижността на погледа му. В ъгъла на помещението Мюссарат го наблюдава, а половината от лицето ѝ е в мрак. Тя не казва нищо, когато той минава покрай нея, не помръдва, когато го чува да вдига мандалото и да излиза на улицата.

Пълнолуние е. Вижда се ясно и надалече. Гроздове страдащи от безсъние са накацали по праговете на бордеите; бръцолевенето им нарушава тихата песен на нощта. Отвъд стените плаче бебе; крехкият му гласец бавно се издига към небето, където греят милиони звезди.

Затворът е потънал в собствените си мрачини. Атик надава ухо, но дочува само скърцането на смазаните от жега греди. Той пали фенера; безформената му сянка се отразява на тавана. Сяда на походното легло срещу коридора на смъртта и поема главата си в ръце. За частица от секундата го обзема неудържимо желание да отиде да види как е затворничката, но успява да го удържи и остава седнал. Сърцето му бие до пръсване. Потта се стича по лицето му и тече по гърба му. Гласът на Мюссарат отеква в мислите му: *Ти преживяваш единствените достойни да бъдат преживени моменти... В любовта*

дори хищниците стават божествени... Атик се сгушва в мъката си, опитва се да я сдържи. Но раменете му отново се разтрисат и дълга въздишка го принуждава да се строполи на земята. Той се просва с чело в прахта и започва да повтаря всички молитви, които му минават през съзнанието.

— Атик...

Идва на себе си, опрял лице към пода. Докато се е молил, е задрямал. Прозорецът зад гърба му пропуска първите искри на зората.

Забулена жена стои пред него.

— Какво става? Тук ли са вече милиционерите?

Жената повдига края на покривалото си.

Мюссарат е.

Атик скача и се оглежда.

— Как влезе?

— Намерих вратата отворена.

— Боже! Къде ми е главата? — после се осъзнава и продължава:
— Какво правиш тук? Какво искаш?

— Тази нощ стана чудо — казва му тя. — Моите и твоите молитви се сляха и Всевишният ги дочу. Смятам, че желанията ти ще се изпълнят.

— За какво чудо говориш?

— Видях сълзи да се стичат от очите ти. Помислих си: това, което виждат очите ми, е истина, следователно все още нищо не е изгубено. Ти да плачеш? Дори когато вадех парчетата снаряд от тялото ти, от устните ти не се изтръгна стон. Дълго живеех с идеята, че сърцето ти се е вкаменило, че вече нищо не може да разтърси душата ти или да те накара да мечтаеш. Гледах те ден след ден как се превръщаш в сянка на самия себе си, безучастен към страданията си като подложена на ерозия скала, която се рони. Войната е нещо чудовищно и нейните деца приличат на нея. Защото нещата са така устроени, аз приех да споделя живота си с някой, който обслужваше предано смъртта. Така поне се утешавах, че не съм виновна за провала си. Но ето тази нощ видях със собствените си очи мъжа, когото смятах за безвъзвратно изгубен, да взема главата си в ръце и да плаче. Рекох си, ето доказателството, че в него все още просветва искрица човештина. Дойдох да я разпаля, та тя да стане по-сияйна от светлика на деня.

— Какви ги говориш?

— Осъзнах, че сама съм виновна за провала си. Бил си нещастен, защото не съм успяла да придам смисъл на живота ти. Ако очите ти не придават искреност на твоите усмивки, вината е в мене. Не те дарих с деца, нито с нещо друго, което да те утеши. Когато ме взимаше в обятията си, ръцете ти са търсели жената, която никога не са намерили. Когато ме гледаше, тъжни спомени са те спохождали. Осъзнавам, че съм била само сянка, която се е прилепяла до твоята сянка, и ме е срам за всичките случаи, когато ти отвърщаше поглед. Не бях онази, която си обичал, а само медицинската сестра, която се грижеше за тебе и ти даде подслон и за която ти се ожени за благодарност.

— Болестта е помътила разсъдъка ти, Мюссарат. Хайде сега се върни вкъщи.

— Опитвах се да бъда хубава и желана за тебе. Страдах, че не успявам да го постигна. Аз съм от плът и кръв, Атик; като удари от бич приемам всичките ти въздишки. Колко пъти съм душела дрехите ти, както овцата души следите от агънцето си, което се е отдалечило от стадото и закъснява да се върне, колко пъти съм съгрешавала, като не можех да забележа в съдбата си Небесната воля. Питам се защо нещата се случваха на тебе, защо се случваха на мене, но никога не се случиха на нас двамата...

— Всъщност какво искаш?

— Да стане чудото. Когато видях от очите ти да се ронят сълзи, повярвах, че съзирам как небето се разтваря, за да ти прати най-хубавото нещо. И си рекох, че жена, която е способна да предизвика такова разтърсване, не бива да умира. След като ти потегли, претърсих мястото, където седеше, за да откроя някоя забравена сълза. Исках да се изкъпя в нея, да се измия от тегобите на този свят. Отидох и още подалеч, Атик.

— Не те разбирам.

— Защо да се опитваш да разбираш това, което само по себе си представлява объркване. Това, което се случва с нас, става за сметка на онова, което си отива. Няма нищо лошо да приемеш всичко, на което не можеш да попречиш; нещастieto и спасението не зависят от нас. Ще река нещо просто и същевременно мъчително, но трябва непременно човек да го осъзнае и да го приеме: какво е животът и

какво е смъртта? Двете взаимно си придават стойност, двете взаимно се анулират.

Атик се отдръпва, когато Мюссарат тръгва към него. Тя се опитва да хване ръцете му, той ги скрива зад гърба си. Светлината на утрото озарява лицето на жената. Мюссарат е разведрена. Никога не е била толкова красива.

— В страната на извършваните без съжаление грешки помилването или екзекуцията не са плод на сериозно осмисляне, а израз на нечие настроение. Ще ѝ кажеш, че си се застъпил за нея пред влиятелен молла. Без да се задълбочаваш особено по темата. Тя не бива да знае какво ще се случи. Когато дойдат да я търсят, скрий я в твоята канцелария. Аз ще вляза в нейната килия. Просто една бурка ще смени мястото си с друга. Никой няма да си направи труда да проверява самоличността на скритото под нея лице. Всичко ще премине гладко, ще видиш.

— Ти си напълно луда.

— Така и така аз съм обречена. След няколко дни, най-много след няколко седмици болестта, която ме яде, ще ме довърши. Не искам да продължавам безсмислено агонията си.

Атик е ужасен. Той отблъсква съпругата си и протегнал напред и двете си ръце, я умолява да остане на мястото си.

— Това, което говориш, е безсмислица.

— Отлично разбираш, че съм намерила вярното решение. Бог ми го внуши: тази жена няма да умре. Тя ще бъде всичко, което аз не можах да ти дам. Не можеш да си представиш колко съм щастлива тази сутрин. Мъртва ще бъде по-полезна, отколкото жива. Умолявам те, не разрушавай онова, което късметът най-после ти дари. Веднъж поне ме послушай...

15.

Джипът на Касим Абдул Яббар забива спирачки пред тъмницата, следван отблизо от микробус, пълен с жени и деца, който предпочита да спре от другата страна на улицата, сякаш за да се предпази от магиите, кръжащи около злокобната сграда. Атик Шаукат се промъква в коридора и се опира до стената, ръцете му треперят, прилепени към бедрата, гледа в земята, за да не издаде силата на чувствата си. Страх го е, тресе го от студ. Опънати до скъсване, вътрешностите му непрестанно къркорят, а остри и силни спазми измъчват краката му. Пулсирането на кръвта глухо отеква в слепоочията му и напомня удари на боздуган в подземни галерии. Той е стиснал челюсти и задържа все по-хаотичния си дъх, за да не се поддаде на паниката.

Касим прочиства гърлото си. Това е неговият начин да предизвести появата си. Тази сутрин в гъргоренето му има нещо чудовищно. Някой отваря вратата, после се чуват стъпки по пода. Появяват се сенки, а след тях в помещението блиска силна светлина. Две милиционерки проникват в потъналата в мрак тъмница, мразовита и влажна въпреки зараждащата се дневна жегга. Те минават покрай надзирателя, безмълвно, с войнствена походка, и се насочват към килията в дъното. Касим на свой ред се появява. Великанската му фигура се откроява на прага и затулва проникващата отвън светлина. Постабил юмруци на хълбоците си, той върти глава наляво и надясно, криви се пресилено и се доближава до тъмничаря, преструвайки се, че съзерцава един пълзящ по тавана гущер.

— Вдигни глава, боецо. Тилът ти ще се превие и няма да можеш да се погледнеш в огледалото.

Атик кимва, но остава с приведен поглед.

Милиционерките се връщат и водят затворничката пред себе си. Двамата мъже се отдръпват, за да ги пуснат да минат. Касим, който с крайчеца на око си наблюдава своя приятел, се изкашля в юмука си.

— Работата е свършена — отсича.

Атик превива разтърсения си от трепет врат.

— Трябва да дойдеш с нас — настоява Касим. — Налага се да говоря с тебе.

— Не мога.

— Какво те спира?

Тъмничарят предпочита да запази мълчание, Касим се оглежда наоколо и като че ли забелязва някакъв силует в дъното на помещението.

— В канцеларията ти има някой.

Гръдта на Атик се повдига, а дишането му секва.

— Съпругата ми.

— Обзалагам се, че тя иска да отиде на стадиона.

— Така е, прав си... наистина иска.

— Моите съпруги и дъщерите ми също искат. Те ме принудиха да наема микробуса, който стои отвън. Е, добре, нямай грижа. Кажй й да се присъедини към тях. Ще я посрещнеш на излизане от стадиона. Колкото до твоя милост, ти ще дойдеш с мене. Непременно трябва да споделя с тебе един план, който ми е на сърцето.

Атик се заплита. Опитва се да размисля бързо, но грубият глас на Касим му пречи да се концентрира.

— Какво има? Сърдиш ли ми се?

— Не ти се сърдя!

— Тогава какво?

Хванат натясно, Атик се влачи към канцеларията си с полупритворени очи и се опитва да подреди мислите си. Нещата мълниеносно се променят около него, изпреварват го, измъчват го. Беше предвидил друг маньовър, но всичко се провали. Никога погледът на Касим не му е изглеждал толкова решителен и заплашителен. От него се лее пот. Започва да му се вие свят и дъхът му секва. Спира пред прага, умува няколко секунди и затваря вратата след себе си. Седналата на походното легло жена го гледа. Той не може да различи погледа й, но строгостта в него увеличава мъката му.

— Виждаш ли? — шепти. — Небето ни чу; ти си свободна. Човекът, който чака отвън, току-що го потвърди. Срещу тебе няма никакво обвинение. Още днес можеш да се върнеш у дома.

— Какви бяха тези жени, които видях да минават през коридора?

— Това е женски затвор. Те често пъти минават оттук.

— Затворничка ли отведоха?

— Не е твоя работа. Вчерашният прозорец вече е затворен, да отворим широко утрешния. Ти си свободна. Това е важното.

— Мога ли в такъв случай да си вървя?

— Естествено. Но преди това ще те заведе при едни други жени в чакащия на улицата микробус. Не е необходимо да им казваш нито коя си, нито откъде идваш. Те не бива да знаят... Микробусът ще ви отведе до стадиона, където започват официални церемонии.

— Искам да се прибера у дома.

— Шът! Говори по-тихо.

— Не желая да ходя на стадиона.

— Задължително е... Няма да продължи дълго. На края на митинга аз ще те чакам на изхода и ще те отведе на сигурно място.

В коридора Касим прочиства гърлото си, за да напомни на тъмничаря, че е време да тръгват.

Зунайра става. Атик я отвежда до микробуса и се връща да седне в джипа до Касим. Нито веднъж не поглежда двете милиционерки и тяхната затворничка, които са заели задните седалки.

Хулителните слова на моллите, разпространявани от многобройни високоговорители, отекват сред руините наоколо. На пресекулки стадионът се разтриса от овации и истерични крясъци. Тълпата продължава да приижда от четирите края на града. Въпреки подсилените от служителите на реда кордони разюздано вълнение е превзело пространството около арената. Касим първо спира микробуса пред една не чак толкова задръстена врата, сваля жените и ги поверява на милиционерките, за да ги настанят на трибуната. Вече спокоен за тях, се качва отново на джипа и подкарва по моравата, където въоръжени талибани вършеят с прекомерен ентузиазъм. Няколко тела се люлеят, увесени на въжета, което означава, че публичните екзекуции вече са започнали. По препълнените, терасовидно разположени пейки, хората грубо се бутат. Мнозина са дошли тук, за да избегнат неприятностите; те присъстват на ужасиите, без да изразяват нищо. Други, опитващи се да се доберат колкото може по-близо до трибуната, където са се разположили господарите на апокалипсиса, размахват ръце и крака, за да бъдат забелязани; тяхното прекомерно и дори ужасяващо ликуване, както и нестройните им крясъци отвращават

дори самите гуру. Атик скача на земята и застинал пред джипа, не изпуска от очи отделеното за жени място, струва му се, че разпознава Зунайра във всяка от тях. Достигнал до върха на делириума си, с объркани вътрешности и глава, той не чува нито аплодисментите, нито проповедите на моллите. Сякаш не забелязва и хилядите зрители, струпани по пейките, хищници с по-мръсни лица от брадите им. Силна шумотевица се вдига от единия край на арената, раздават се смъртоносни крясъци. Копоите са помъкнали един „прокълнат“ към съдбата му, където го чака мъж с нож в ръка. Всичко продължава само няколко секунди. Овързаният е принуден да коленичи. Ножът проблясва и му прерязва гърлото. От пейките спорадични аплодисменти поздравяват сръчността на палача. Окървавеното тяло бива метнато върху носилка; следващият е на ред! Атик толкова съсредоточено следи редиците развяващи се бурки, че не вижда как милиционерките повеждат затворничката. Тя върви през тревната площ, а след това, ескортирана от двама мъже, се насочва към отреденото ѝ място. Категоричен глас ѝ заповядва да коленичи. Тя се подчинява и вдигайки за последен път очи през забулващата я маска, забелязва Атик, който ѝ е обърнал гръб, застанал до джипа. В момента, когато тя усеща, че дулото на пушката се опира отзад до черепа ѝ, отправя молба към небето тъмничарят да не се обърне. Изстрелът идва почти незабавно, отнасяйки в небесата незавършената молитва.

Атик няма понятие дали церемонията е продължила няколко часа или цяла вечност. Носачите събират трупове върху ремаркетото на един трактор. Потрисаща проповед слага край на „празненството“. Веднага след това хиляди вярващи превземат моравата, тъй като е време за голямата молитва. Молла с поведение на султан води ритуала, а побеснелите копои гонят с нагайките си закъсняващите. След оттеглянето на официалните лица гъмжилото се превръща в мощен прибой и се запътва към изходите. Когато бурките започват да напускат пейките, Атик успява да се измъкне навън с група мъже. Сред тях е Касим, поставил ръце на хълбоците си, видимо доволен от представянето си. Убеден е, че приносът му за доброто протичане на публичните екзекуции не е убягнал от вниманието на моллите. Вече се вижда назначен за управител на най-големия затвор в страната.

Първите жени започват да излизат от стадиона и бързо биват прибирани от мъжете си. Отдалечават се на повече или по-малко

еднообразни групи, някои от тях са съпровождани от децата си. Постепенно с отдалечаването на ордите шумотевицата намалява. Тълпата тръгва към града и изчезва сред прахоляка, вдиган от камионите на талибаните, поели в нестройни редици.

Касим открива своя харем сред множеството, с глава му сочи спрелия под едно дърво микробус.

— Ако искаш, ще ви откарам със съпругата ти до дома ви.

— Не е необходимо — отвръща му Атик.

— Отклонението няма да ме затрудни.

— Имам работа в града.

— Добре, както искаш. Надявам се, че ще размислиш над предложенията ми.

— Разбира се...

Касим си взема сбогом и хуква да настигне жените.

Атик продължава да чака своята. Около него струпването се свива като шагренова кожа. Скоро само малък грозд рошави индивиди му прави компания, преди на свой ред да се стопи, повличайки след себе си потръпването на бурките. Когато Атик идва на себе си, той си дава сметка, че на площада вече няма никого. Само издигащият се до небесата прах и широко отворената врата на стадиона, останалото е мълчание; жалко, дълбоко като бездна мълчание. Атик се оглежда наоколо, не може да повярва, напълно е объркан; той е съвсем сам. Обзет от паника, се връща на стадиона. Моравата, пейките, трибуните са празни. Не иска да приеме очевидното и се понася към мястото, където стояха жените. Няма никой, всичко е празно и пусто. Излиза на тревната площ и хуква да тича като бесен. Земята се тресе под стъпките му. Празните пейки започват да се въртят пред очите му, празни, празни, празни. За миг отвращението го принуждава да спре. Но веднага хуква отново, а трескавото му дишане като че ли ще превземе стадиона, града, цялата страна. Безпомощен, ужасен, със сърце, качило се в гърлото му, той се връща на моравата, точно там, където има локва засъхнала кръв, и хванал глава с ръце, една по една оглежда с дива надежда трибуните. Изведнъж осъзнава непроницаемостта на тишината, прасците му омекват и пада на колене. Викът му на поразен от мълния звяр се разнася над стадиона, също тъй страховит като сгромолясването на титан: Зунайра!

В оловносивото небе първите ивици на нощта се стараят да угасят последните огнища на здрача. Едни след други светлините на деня се сгърчват върху пейките, докато сенките, прикрити и разклонени, раздиплят шаловете си по земята, за да посрещнат нощта. В далечината шумовете на града утихват. А в стадиона, нападнат от сонм призраци, моравата потъва в гробищна немота. Атик, който се е молил и е чакал както никога досега, най-после решава да вдигне глава. Отчайващата нищета на мястото го връща към действителността; вече няма какво да търси сред тези олющени стени. Подпирайки се с една ръка на земята, той става. Несигурните му нозе треперят. Прави крачка, после друга и успява криво-ляво да стигне до портала. Навън нощта струпва мрачините си в подножието на руините. Просяци изпълзват от дупките си, но гласовете им са прекалено сънени, за да изглеждат хленчовете им убедителни. Малко по-нататък хлапета, въоръжени със саби и пушки от дърво, повтарят церемониите от сутринта; вързали са няколко свои другарчета и се готвят да ги екзекутират. Побелели безделници ги наблюдават усмихнато, развеселени и разнежени от правдоподобността на възстановката. Атик върви накъдето го влачат нозете му. Има усещането, че го носи облак. В изсъхналата му от жажда уста се върти само едно име — Зунайра, — недоловимо, но обсебващо. Той преминава покрай тъмницата, след това и покрай къщата на Назих. Нощта го настига в дъното на една тясна уличка, затрупана от руини. Мимолетно мяркащи се силуети се плъзгат покрай него. Когато стига до дома си, краката отново го предават и той се свлича в двора.

Проснат по гръб, Атик съзерцава луната. Тази вечер тя е съвършено кръгла. Сякаш е посребрена ябълка, повесена в небесата. Когато беше малък, той губеше много време да я наблюдава. Седнал на някой хълм, далеч от семейния коптор, се опитваше да разбере как толкова тежко небесно тяло може да се рее в пространството и се питаше дали същества, подобни на тези от неговото село, там също обработваха ниви и водеха на паша козите си. Веднъж баща му дойде да му прави компания. Тогава му разказа за мистерията на луната. Тя е била слънце, разказа му той, което толкова се гордеело с дневната си светлина, че решило в самозабравата си да проникне в тайните на

нощта. Това, което видяло там, обаче, било толкова непоносимо, че то изгубило целия си плам.

Дълго време Атик вярваше в тази история.

И днес продължава да вярва в нея. Какво ли толкова значимо има от другата страна на нощта, та слънцето там се лишава от всичките си оперения?

Събира последните си сили и влиза вътре в къщата. Опипващата му ръка преобръща фенера. Не го пали. Знае, че и най-нищожната светлинка ще изгори очите му. Пръстите му се плъзгат по стената, достигат прага на стаята, където обитаваше съпругата му. Търси сламеника, просва се отгоре и с преливащо от ридания гърло започва да стене:

— Мюссарат, клета ми Мюссарат, какво стори ти с нас?

Ляга на одъра, свива рамене към корема си и става съвсем мъничък, съвсем мъничък...

— Атик...

Той се сепва.

Насред стаята стои жена. Бурката ѝ сякаш странно грее в мрака. Атик е като зашеметен. Търка си очите енергично. Жената не изчезва. Тя стои все на същото място, къпе се в размита светлина.

— Бях сигурен, че си си отишла, че никога няма да те видя отново — бълнува той, опитвайки се да се изправи.

— Лъгал си се.

— Къде изчезна? Търсих те навсякъде...

— Бях недалече... Криех се...

— Щях да полудея.

— Ето че сега съм тук.

Атик се обляга на стената, за да стъпи на нозете си. Трепери като лист. Жената разтваря обятия.

— Ела — казва му тя.

Той бърза да се гушне в нея. Прилича на дете, намерило майка си.

— О, Зунайра, Зунайра, какво ли щях да правя без тебе?

— Не мисли за това.

— Толкова ме беше страх.

— Причината е в мрака, който се стеле тук.

— Нарочно не запалих фенера. И не искам да го паля. Лицето ти грее по-силно от хиляди свещници. Свали си покривалото, моля те, и ми позволи да те бленувам.

Тя отстъпва крачка назад и дръпва бурката си. Атик изкрещява ужасено. Не е Зунайра; Мюссарат е, а половината от лицето ѝ е отнесено от изстрела.

Атик се събужда, стенойки, протяга ръце напред, за да отблъсне ужаса. Очите му са изцъклени, тялото му се къпе в пот, нужни са му няколко мига, за да осъзнае, че всичко е само кошмар. Навън се събужда зората, а с нея и човешките неволи.

Подобен на призрак, Атик се озовава на градските гробища. Без чалма и без нагайка. Панталонът му се смъква, едва поддържан от зле закопчан колан. Той не върви, а се влачи с оцъклен поглед и отпаднали нозе. Развързаните връзки на вехтите му чехли чертаят невероятни криволици по прахта; десният му чорап е скъсан, оттам на слънцето се подава безформен пръст със счупен нокът, обкръжен от корица засъхнала кръв. Сигурно е падал някъде, защото дясната му страна е в кал, а лакътят му е целият издран. Сякаш е пиян, сякаш не знае накъде е тръгнал. От време на време спира, за да се облегне на някоя стена, провисва ръце към коленете си, борейки се между желанието да повърне и необходимостта да си поеме дъх. Мрачната му фигура, допълнително затъмнена от рошавата брада, е смачкана като изгнила дюля, челото му е силно набраздено, а клепачите са подути. Нещастие то му е крещящо; разнебитеността му — жестока. Редките минувачи го гледат със съжаление; някои от тях правят големи криволици, за да го избегнат, а играещите по пътя му деца с любопитство го следят. Атик няма съзнание за ужаса, който поражда в околните. Главата му тежи върху раменете, жестовете му са нехармонични; почти не вижда къде върви. От три дни не е слагал в устата си залък хляб. Гладът и мъката са го обезсилили. От крайчеца на устата му се проточва слюнка; непрекъснато се бърше с юмрук. Няколко пъти прави неуспешни опити, докато най-последно успява да се отблъсне от стената и да продължи пътя си. Прасците му треперят под размекнатото му тяло. На два пъти групи талибани го спират,

подозират, че е пиан; един от тях го блъска и му нарежда веднага да се прибира вкъщи. Атик дори не усеща удара. Щом го оставят на мира, той отново поема към гробището, сякаш воден от непознат повик.

Семейство, състоящо се от забулена жена и деца с лица, нашарени от нечистотии, се е събрало около пресен гроб. По-нататък един каруцар се опитва да поправи колелото на каруцата си, измъкнало се от оста заради някакъв голям камък. Няколко мършави кучета душат между гробовете с кални муцуни и настръхнали уши. Атик се клатушка сред купчините пръст, които подуват равния терен с напукана земя, без надгробни паметници и надписи; само покрити с прах и чакъл ями, изкопавани надве-натри в страхотно безредие, което придава на тъжната обител трагична нотка. Атик се застоява пред гробовете, понякога приляква и опипва земята с пръсти, после ги прескача или дори направо стъпва отгоре им. След като е направил една обиколка, внезапно си дава сметка, че никога няма да може да намери сетния дом на Мюссарат, защото няма представа къде точно се намира той. Забелязва един гробар, който отхапва парче изсушено месо, и тръгва да го пита къде е погребана жената, екзекутирана публично преди няколко дни на стадиона. Гробарят му сочи пресен гроб на хвърлей място и продължава с апетит да похапва.

Атик се просва пред гроба на съпругата си. Хванал е главата си с ръце. Остава да стои така до късно следобед. Мълчаливо. Без да нададе стон. Без да се моли. Заинтригуван, гробарят идва да провери дали странният посетител е буден. Предупреждава го, че слънцето пече силно, така че ако не се скрие на сянка, рискува да слънчаса. Атик дори не разбира какво му се говори. Той продължава да гледа неподвижно гроба на жена си. След това, склонил глава, почти невиждащ, става и напуска гробището, без да се обръща. Обляга се ту на стените, ту на дръвчетата, така се носи по уличките. Изведнъж от някаква мансарда излиза жена и той се сепва. Тя носи безцветна бурка, полата ѝ е дрипава, а обувките — изтъркани. Атик застава на сред улицата, за да я пресрещне. Жената се дръпва настрана; Атик я улавя за ръката и се опитва да я задържи. Тя рязко се изскубва от докосването на мъжа и побягва... *Зунайра*, вика я той, *Зунайра*... Жената спира в края на уличката, гледа го с любопитство и се скрива. Атик се опитва да я настигне, протегнал е ръце, сякаш иска да грабне облаче дим. В другата уличка той изненадва друга жена, застанала на

прага на някаква руина. Виждайки го да се приближава, тя се прибира и затваря вратата след себе си. *Зунайра, Зунайра...* Децата се отдръпват, за да му сторят път, уплашени от този разчорлен мъж с ококорени зеници и посинели устни, който сякаш преследва собствената си лудост. Жълта бурка спира пред една къща. Атик се хвърля към нея, достига я почти в момента, когато вратата се отваря. *Къде беше ти? Чаках те пред изхода на стадиона, както се уговорихме, а ти не дойде при мене...* Жълтата бурка се опитва да се отскубне от ноктите, които я стискат... — *Вие сте луд. Пуснете ме или ще викам...* — *Този път няма да те оставя сама, Зунайра. Ако не можеш да ме намериш, вече няма да е необходимо да ме търсиш...* — *Аз не съм Зунайра. Махайте се, нещастнико, иначе братята ми ще те убият...* — *Свали си бурката. Искам да видя лицето ти, красивото ти лице на хурия...* В крайна сметка жената успява да се измъкне. Присъствали на сцената деца събират камъни и започват да замерят лудия, докато той тръгва да отстъпва. Един камък се забива в скулата му, от ухото му потича кръв, Атик побягва, първо тича леко, после, приближавайки се към площада, засилва крачка, запъхтява се, ноздрите му горят, а от устата му се сипе пяна. *Зунайра, Зунайра,* повтаря той и разблъсква минувачите, търсейки пак бурката. Изведнъж, обзет от безумие, започва да преследва жените и — о, светотатство! — дърпа покривалата, за да открие лицата им. *Зунайра, знам, че си тук. Излез от скривалището си. Няма от какво да се боиш. Никой няма да ти стори зло. Аз уредих всичко. Няма да позволя на никого да те тормози...* Разнасят се викове на възмущение. Той не ги чува. Ръцете му свалят бурките, яростно ги дърпат, като понякога направо повалят подгонените жени. Тези, които се опитват да му се противопоставят, той блъска грубо на земята, влачи ги в прахта и не ги пуска, докато не се убеди, че нямат нищо общо с онази, която търси. Удар със сопа го уцелва в тила. Носен обаче от свръхестествена сила, той продължава да се вихри. Скоро скандализираната тълпа нараства и се опитва да го усмири. Жените се разпръскват и надават крясъци; той успява да улови някои от тях, разкъсва покривалата им и варварски ги дърпа за косите, за да види лицата им. Към сопите се прибавят палки, после юмруци и ритници. „Обезчестените“ мъже изблъскват жените си, за да се хвърлят върху лудия... *Инкуб!*^[1] *Изчадие на Сатаната!*... Атик има смътното чувство, че отгоре му се е спуснала лавина. Хиляди

чехли го ритат, хиляди бастуни и нагайки се изсипват върху главата и тялото му. *Развратник! Проклет да си!...* Смазан от бой, той се строполява на земята. Бясната глутница се нахвърля отгоре му, за да го линчува. Той долавя как хищните им пръсти раздират ризата му, как кръвта се стича по гърдите и ръцете му, а разцепените вежди не му позволяват да види изсипващата се отгоре му безмерна ярост. Нечовешки крясъци се примесват с жестоките удари. *Трябва да го обесим; трябва да го разчекнем; трябва да го изгорим жив...* Изведнъж главата му се разтърсва от спазъм и всичко наоколо потъва в мрак. Останалото е мълчание, тежко и гъсто. Затваряйки очи, Атик отправя молитва към предците си сънят му да бъде непроницаем като тайните на нощта.

---

[1] Инкуб е демон в източната митология, който обладава жените. — Бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.